

155.418

6185 ก

7.2

การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม
แบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ

155.418. 2540

ปริญญานิพนธ์

ของ

ทไมมณ ศรีสุรักษ์

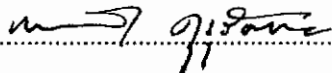
เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย

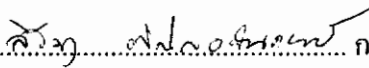
เมษายน 2540

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

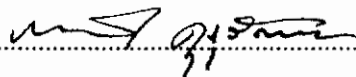
คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

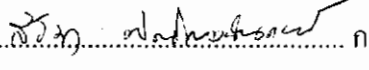
คณะกรรมการควบคุม

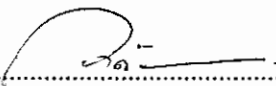
 ประธาน
(รศ.ดร.ภรณ์ กุรุรัตน์)

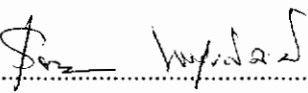
 กรรมการ
(ผศ.ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์)

คณะกรรมการสอบ

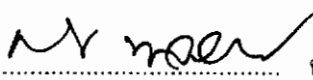
 ประธาน
(รศ.ดร.ภรณ์ กุรุรัตน์)

 กรรมการ
(ผศ.ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผศ.ดร.กฤษยา ตันติผลาชีวะ)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.ศิริยา พูลสุวรรณ)

วันที่ 24 เดือน เมษายน พ.ศ. 2540

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์ กุรุตันนะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษดา ตันติผลาชีวะ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.พัชรี ผลโยธิน ดร.วรนาท รักสกุลไทย อาจารย์อารี เกษมสวัสดิ์ อาจารย์รุ่งรวี กนกวิบูลย์ศรี อาจารย์บุรณีย์ สุวรรณภรณ์ อาจารย์สุทธาภา โชติประดิษฐ์ ที่กรุณาตรวจแก้ไขเครื่องมือและให้คำแนะนำอย่างดียิ่งในการศึกษาค้นคว้า

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์จิตรา ชนะกุล โรงเรียนวัดเทพศิลา อาจารย์กัญชรี สิงห์ศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลลำปาง อาจารย์เสาวนิตย์ เจริญศิริพันธ์ อาจารย์ผ่องศรี ธีรานันท์ อาจารย์กิตติกร แก้วใจ ตลอดจนคณะอาจารย์โรงเรียนอนุบาลลำปาง คณะอาจารย์ โรงเรียนบ้านปางสนุก ที่กรุณาให้ความสะดวกและให้ความร่วมมือในการศึกษาทดลองเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์แผนกการศึกษาปฐมวัยทุกท่านที่ได้กรุณาอบรมสั่งสอน ให้ความรู้ ขอขอบคุณ คุณอำพร ศรีทรัพย์ คุณเหมราช ศรีสุรักษ์ และเพื่อนนิสิตปริญญาโท เอกการศึกษาปฐมวัยทุกท่าน ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนเป็นกำลังใจและขอขอบพระคุณ ผู้มีพระคุณอีกหลายท่านที่มีได้กล่าวนามในที่นี้ ซึ่งมีส่วนช่วยให้การทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของคุณ พ่อณัฐกรณ์ - คุณแม่คณิดา ศรีสุรักษ์ ครู อาจารย์ ที่ได้เลี้ยงดูและประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย

ชไมมณ ศรีสุรักษ์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	6
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	6
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	6
	นิยามศัพท์เฉพาะ	7
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม	10
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม	26
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน	33
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์	43
	สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	54
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	55
	กลุ่มประชากร	55
	กลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	55
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	56
	การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	56
	แบบแผนการทดลองและการดำเนินการทดลอง	61
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	67
	การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	70
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	74
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	74
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	74

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	78
จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	78
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	78
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	79
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	79
การวิเคราะห์ข้อมูล	80
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	80
อภิปรายผล	80
ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า	86
ข้อเสนอแนะทั่วไป	87
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย	88
บรรณานุกรม	89
ภาคผนวก	98
ภาคผนวก ก	99
ภาคผนวก ข	107
ภาคผนวก ค	121
ประวัติย่อของผู้วิจัย	123

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แผนการทดลอง	62
2	ขั้นตอนในการดำเนินการทดลอง	63
3	ดำเนินการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม	64
4	การดำเนินการทดลอง	66
5	สถานการณ์ที่ใช้ในการสังเกตก่อนและหลังการทดลอง	67
6	การหมุนเวียนการเล่นในสถานการณ์ที่ใช้ในการสังเกต	68
7	เวลาที่ใช้ในการสังเกต	69
8	แสดงค่าสถิติพื้นฐานและผลการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการ ทดลองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม แบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน	75
9	แสดงค่าสถิติพื้นฐานและผลการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการ ทดลองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม แบบปกติ	76
10	แสดงค่าสถิติพื้นฐานและผลการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก ปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ	77

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สภาพสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมที่รวดเร็วก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทั้งด้านวิทยาการ เทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์คิดค้นต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยให้มุ่งพัฒนาสู่ความเป็นสังคมแบบอุตสาหกรรมใหม่ แต่การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มิได้ทำให้มวลมนุษยชาติมีชีวิตที่เปี่ยมล้นไปด้วยความสุข และสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปมากนี้ ทำให้เกิดปัญหาการปรับตัว รวมทั้งปัญหาด้านสังคม (ฉันทนา ภาคบงกช. 2537 : 195) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้นักคลาอดพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติตนในสังคม การร่วมมือ การเอื้อเฟื้อ การเป็นผู้นำผู้ตาม การมีมิตรภาพต่อกัน และการแก้ปัญหา เป็นต้น จากปัญหาพฤติกรรมที่กล่าวมานี้ มีสาเหตุมาจากการขาดทักษะทางสังคมของบุคคลซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต้องใช้ปฏิบัติตัวร่วมกันในสังคม ทำให้จะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งด้านส่วนตัว และด้านการปฏิบัติงานส่วนรวมส่งผลให้บุคคลต้องสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เพื่อให้ดำเนินชีวิตอย่างราบรื่น (สมร ทองดี. 2538 : 77) และบุคคลที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการอยู่ในสังคมนั้นจะสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคมได้ในที่สุด ในทางตรงข้ามถ้าบุคคลในชาติขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หรือไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากันได้ ก็ทำให้เกิดการแตกแยก เกิดความชิงชัง และขาดพลังความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศและปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคคลก็คือ การศึกษา ซึ่งการศึกษามีส่วนในการเสริมสร้างให้บุคคลได้สร้างความสัมพันธ์และมีการแข่งขันอย่างสร้างสรรค์ได้ (สิปปนนท์ เกตุทัต และคนอื่น ๆ. 2538 : 162)

การพัฒนาบุคคลให้มีความสัมพันธ์ทางสังคมจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลควรได้รับการพัฒนาให้มีขึ้น โดยเฉพาะเด็กวัย 1 - 6 ปี เพราะเด็กจะมีพัฒนาการทุกด้านอย่างรวดเร็ว ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงแรกของชีวิตมีอิทธิพลในการพัฒนาในขั้นต่อไป (ดวงเดือน ศาสตรภทร. 2522 : 1,10) เด็กปฐมวัยทุกคนจึงควรได้รับการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม เพราะมีความสำคัญต่อการปรับตัว และสร้างบุคลิกภาพไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ ซึ่งบิดามารดาตลอดจนสถาบันต่าง ๆ ในสังคมพึงร่วมมือรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับชีวิตวัยเด็ก อันถือเป็นการพัฒนา

สังคมโดยรวม (ยูดี้ เทียร์นประสิทธิ์. 2536 : 1) แต่ในทางปฏิบัติ ครูกลับให้ความสนใจการประเมินผลการเรียนการสอนด้านสติปัญญาเป็นสำคัญ โดยมีได้ตระหนักว่าเด็กจะมีพัฒนาการทางสังคมและสามารถเข้ากับเพื่อนได้ดีหรือไม่เพียงใด นอกจากนั้น ครูกับผู้ปกครองยังต้องการให้เด็กพยายามปฏิบัติตัวให้เป็นที่ยอมรับของคนอีกด้วย เช่น ชอบให้เด็กแข่งขันทางการเรียน มีความประพฤติเรียบร้อย สงบเสงี่ยม อยู่ในโอวาท ซึ่งบางครั้งขัดกับปทัสถานทางสังคมของเด็ก ทำให้เด็กที่คล้อยตามมักเข้ากับเพื่อนไม่ค่อยได้ (สุกกุล เกียรตินทร. 2531 : 1) สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาในสังคมปัจจุบันว่าให้ความสำคัญกับการพัฒนาสติปัญญากันมาก เพราะเห็นว่าจะเป็นวิถีทางที่นำมาสู่ความก้าวหน้ารุ่งเรืองในอนาคตได้ แท้จริงแล้ว การพัฒนาด้านที่มีความสำคัญมีอาจจะเลยได้คือ การพัฒนาด้านสังคม เพราะเด็กที่มีปัญหาด้านการปรับตัวตั้งแต่เยาว์วัยเมื่อเติบโตขึ้น มักเป็นบุคคลที่มีปัญหาในด้านการปรับตัวในสังคม และมักจะประสบความล้มเหลวในชีวิตการทำงาน ถึงแม้จะมีสติปัญญาอยู่ในเกณฑ์ดี ก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 1) และนอกจากนี้ยังพบว่า เด็กที่มีปัญหาการปรับตัวและเข้ากับเพื่อนไม่ได้ จะเกิดความรู้สึกว่าเหว่ ขมขื่น ขาดความอบอุ่น เกิดความสงสัยในตนเอง มองบุคคลอื่นไปในแง่ร้ายและเกิดความคับข้องใจอยู่เสมอ ความรู้สึกเช่นนี้จะติดตัวไปจนกระทั่งเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีลักษณะไม่ชอบสมาคมกับผู้อื่น และที่สำคัญก็คือไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ (Gronlund. 1959 : 232) เด็กที่ไม่สามารถสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่นจากการขาดประสบการณ์ทางด้านปฏิสัมพันธ์ ทำให้เด็กมีปัญหาด้านสังคมทั้งในปัจจุบันและต่อเนื่องจนถึงระยะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ (เกรียวลีย์ ขจรพันธ์. 2524 : 72 - 74) ในการขาดประสบการณ์ด้านปฏิสัมพันธ์นั้น เด็กจะไม่สามารถปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับและทำงานร่วมกับเพื่อนได้ ซึ่งผู้ใหญ่ต้องช่วยเหลือเด็กเหล่านี้เป็นอย่างยิ่งเพื่อช่วยให้เขาปรับตัวทางสังคมได้ดีขึ้น (Jening. 1959 : 366)

จากประเด็นปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงควรมีการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยให้สามารถพัฒนาการปรับตัว การมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และเด็กไม่จำเป็นต้องมีพัฒนาการถูกต้องอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ เพราะองค์ประกอบหลายอย่างมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ และมนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม แต่สิ่งที่จำเป็นคือ วิธีการที่จะนำมาส่งเสริมการพัฒนาเด็ก ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ได้รับการปรับปรุงดีขึ้น แล้วนำมาอบรมเลี้ยงดูแนะนำเด็ก จะเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งและสังคมปรารถนาด้วย จะช่วยให้สังคมเจริญขึ้น ทั้งนี้เพราะบุคคล

ในสังคมต่างก็มีสุขภาพจิตดี และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (ยูวดี เทียรนประสิทธิ์. 2536 : 1) เด็กทุกคนจึงควรได้รับโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมให้กับเด็ก โดยจะต้องเปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในการทำงานหรือการเล่น จะทำให้เด็กพัฒนาการปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับและทำงานหรือเล่นร่วมกับเพื่อนด้วยการแสดงพฤติกรรม การร่วมมือกัน สร้างมิตรภาพต่อกันแก้ปัญหา ร่วมกัน และรับรู้ความรู้สึกของเพื่อนนำไปสู่พฤติกรรมในการส่งเสริมเด็กให้มีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งสามารถจัดในรูปแบบกิจกรรมกลุ่ม เพราะเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กจะได้สัมผัสเพื่อนวัยเดียวกัน เด็กจะได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อน และเรียนรู้บทบาทของตนเองว่าควรจะทำอย่างไร เมื่อเด็กอยู่ร่วมกับเพื่อนอย่างมีความสุขย่อมต้องการที่จะสร้างสัมพันธ์กับคนอื่นเพิ่มมากขึ้น และมีทัศนคติที่ดีต่อคนทั่วไป ทำให้มีประสบการณ์ในการสร้างความสัมพันธ์ในสังคมกับเพื่อนมากขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่จะช่วยให้เขาสามารถสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ด้วยดี (Gronlund. 1959 : 232)

ลักษณะของกิจกรรมกลุ่มจะเน้นในเรื่องของพฤติกรรมมนุษย์ที่มีต่อกัน ลักษณะการรวมกลุ่มกัน มีการแก้ไข การตัดสินใจ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่ม ตลอดจนการเข้าใจตนเองและผู้อื่น สามารถอยู่และทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ทิสนา เขมมณี. 2522 : 18) ซึ่งมีการศึกษาวิจัยพบว่า กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สามารถพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กได้ (สุนิย์รัตน์ ฤทธิรงค์ชัยเลิศ. 2530 : จ) และทองคำ บุญประเสริฐดี ได้ทำการทดลองวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถทางสังคมพบว่ากระบวนการกลุ่มสามารถพัฒนาความสามารถทางสังคมและสติปัญญา (ทองคำ บุญประเสริฐดี. 2534 : 131 - 136) นอกจากนี้ กิจกรรมกลุ่มสามารถส่งเสริมให้เด็กเกิดการพัฒนาความสามารถด้านอื่นให้เกิดขึ้นกับเด็กได้รวมทั้งพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมก็สามารถนำกิจกรรมกลุ่มมาพัฒนาเด็กได้ นอกจากนี้ สุภาวดี บุญญวงษ์ ได้กล่าวว่าการจัดกิจกรรมกลุ่มให้เด็กสามารถจัดให้มีการร่วมกันวางแผน แลกเปลี่ยนประสบการณ์สมาชิกต่อกลุ่ม มีผู้นำกลุ่ม จะช่วยส่งเสริมให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กัน ได้เรียนรู้การทำงานและส่งผลให้กลุ่มประสบความสำเร็จในการทำงานแต่ละครั้ง (สุภาวดี บุญญวงษ์. 2527 : 2) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ วรณี สุนทรเวช ที่ว่าการวางแผนงานร่วมกันทั้งครูและนักเรียนนั้น ทำให้เด็กมีโอกาสได้ใช้ความคิดหัดวางแผน หัดทำงานตามแผนหัดประเมินผล ทำให้เด็กติดต่อกับเพื่อน ๆ ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีในระหว่างเด็กกับคนอื่น ๆ ด้วย (วรณี สุนทรเวช. 2521 : 24)

สรุปได้ว่า ลักษณะของกิจกรรมกลุ่มที่ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ต่อกันนั้น ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันแก้ไขและตัดสินใจร่วมกัน บรรยากาศการทำงานกลุ่มเป็นมิตร ลักษณะดังกล่าวสามารถส่งเสริมพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมได้อย่างเหมาะสม และมีวิธีการหนึ่งที่สอดคล้องกับกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การใช้กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน เป็นขั้นตอนในการทำงานกลุ่ม ซึ่งวิธีการดังกล่าวนำมาจากหลักสูตรไฮ/สโคป (High/Scope) เป็นมูลนิธิที่มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาเด็ก (โรงเรียนอนุบาล รักลูก. น.ป.ป. : 2) จากการศึกษาเอกสารคำราพบ่ว่า วิธีการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน เป็นขั้นตอนการทำงานที่ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเด็กหรือภายในกลุ่ม การปฏิสัมพันธ์จะเกิดขึ้นขณะทำงานส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม นอกจากนี้ในการวางแผนมีผลให้เด็กรู้จักลดความต้องการของตนเองลงเมื่อต้องการทำงานกับผู้อื่นที่มีความสนใจต่างกัน (เลิศ อานันท์. 2535 : 48) และในขั้นการวางแผนสามารถส่งเสริมความรู้สึกในการควบคุมอารมณ์ให้เด็กมีส่วนร่วมกับเพื่อน รวมทั้งพัฒนาการเล่นร่วมกัน ส่วนในขั้นการปฏิบัติจะเป็นขั้นที่ส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มและในขั้นการทบทวนลักษณะการทำงานในขั้นนี้จะเปิดโอกาสเด็กนำผลงานของตนเองมาเสนอต่อเด็กคนอื่นให้รับรู้ (วรนาท รักสกุลไทย. 2539 : 17,18,21,24) ลักษณะพฤติกรรมที่เกิดขึ้นขณะที่เด็กทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันในกระบวนการทำงานแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ล้วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งสิ้น และในแต่ละขั้นตอนเด็กจะได้มีการวางแผน (Plan) ร่วมกันกับเพื่อนและครู หลังจากนั้นเด็กลงมือปฏิบัติ (Do) เด็กจะรู้ว่าต้องทำอะไร อย่างไร เด็กจะไม่รู้สึกกังวล มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมีเวลาสร้างสรรค์ผลงานมากขึ้น หลังจากสิ้นสุดกิจกรรม เด็กจะรวมกลุ่มกันเพื่อสรุป ทบทวน (Review) ว่าได้ดำเนินไปตามแผนที่วางไว้เพียงใด (Weikart and others. 1979 : 58 - 95) ใน 3 ขั้นตอนนี้ ครูจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีและการให้เด็กรู้จักการวางแผน การดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง ครูต้องกระตุ้นให้เด็กคิดด้วยการใช้คำถามปลายเปิดให้เด็กได้เรียนรู้โดยผ่านการกระทำ และเชื่อมโยงประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ (วรนาท รักสกุลไทย. 2530 : 47 - 50 ; อ้างอิงมาจาก High/Scope Resource : 1986) ครูและเด็กจะทำงานร่วมกันในบรรยากาศที่มีการให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน (อรุณี หรดาล. 2537 : 103)

จากกระบวนการทำงานที่มีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างเด็กกับครู และเด็กกับเด็ก ด้วยวิธีการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม นอกจากนี้ยังมีผู้นำวิธีการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน มาวิจัยศึกษา เพื่อพัฒนาพฤติกรรมต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ เช่น แยง (Yang) ได้ศึกษาผลของการฝึกการวางแผนและทบทวนที่มีต่อความฉับไวในการคิด พบว่าวิธีการดังกล่าวสามารถส่งเสริมความฉับไวในการคิด (Yang. 1985 : A) และนอกจากนี้ สุทธาภา โชติประดิษฐ์ ได้ศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ และเล่นตามมุมที่เด็กริเริ่มกิจกรรมอย่างอิสระในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ โดยจัดกิจกรรมให้เด็กในแบบการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน พบว่า หลังจากการทดลอง เด็ก ปฐมวัยมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น (สุทธาภา โชติประดิษฐ์. 2537 : 72) จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน สามารถส่งเสริม พฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ ดังนั้น กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน จึงนับเป็นวิธีการที่จะนำมาช่วยพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยได้

ในการจัดให้เด็กทำงานเป็นกลุ่มโดยมีขั้นตอนทำงาน 3 ขั้น คือ การวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ การสร้างความสัมพันธ์ สอดคล้องกับการทำงานเป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ได้ ซึ่งกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมได้ดีคือ กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ เพราะเป็นกิจกรรมที่เด็กจะได้เรียนรู้ สำรวจ ค้นพบสิ่งต่าง ๆ ทำให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Schweinhardt. 1987 : 20) นอกจากนี้ ราศี ทองสวัสดิ์ ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้เด็กทำงานร่วมมือกันเป็นกลุ่ม ทำให้เด็กรู้จักการเข้าสังคม (ราศี ทองสวัสดิ์. 2529 : 103 - 104) และสไตเนอร์ กล่าวว่า การส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ดีต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก หลักสูตรจะต้องเน้นทางด้านศิลปะ (อารี ลันทวิ. 2535 : 19; อ้างอิงมาจาก Trosde. 1988.) ดังนั้น ถ้ามีการนำกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ มาจัดให้เด็กทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยนำเอาผลงานเด็กมารวมกันสร้างเป็นงานชิ้นใหม่ที่มีความหลากหลายมีความสมบูรณ์มากขึ้น จะเป็นผลให้เด็กเรียนรู้การทำงานร่วมกัน การร่วมมือกันเพื่อความสำเร็จของงาน ซึ่งแต่ละคนจะแสดงความสามารถของตนเองออกมาเพื่อประโยชน์ต่อกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการทำงานเป็นระบบ มีการวางแผน บรรยายภาพภายในกลุ่มเป็นมิตร (สุทธิพรณ ธีรพงศ์. 2534 : 29) ซึ่งการได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของเด็กนั้น จะทำให้เด็กพัฒนาการมีความสัมพันธ์ทางสังคมได้อย่างเหมาะสม

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย นำไปจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการทดลองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการทดลองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ
3. เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ

ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติที่มีต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัย และจะเป็นแนวทางให้ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยศึกษา ได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นนักเรียนชาย-หญิง ที่มีอายุ 5 - 6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้เป็นนักเรียนชาย-หญิง ที่มีอายุ 5 - 6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากครูผู้สอนคัดเลือกเด็กที่เห็นควรให้มีการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม แล้วจับฉลากนักเรียนด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน กลุ่มควบคุม 15 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ จัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม ซึ่งแบ่งได้ 2 รูปแบบ ได้แก่

3.1.1 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน

3.1.2 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางสังคม

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 1 ครั้ง ครั้งละ 35 นาที โดยหมุนเวียนกันทดลองวันละ 2 กลุ่ม แต่ละกลุ่มได้รับการทดลองทั้งสิ้น 40 ครั้ง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กนักเรียนชายหญิง ที่มีอายุ 5 - 6 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง

2. การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน หมายถึง การให้เด็กปฐมวัย ทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งมีจำนวนกลุ่มละ 5 คน โดยมีการทบทวนการต่อเนื่องกันเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นการวางแผน หมายถึง การสนทนาร่วมกันระหว่างครูกับเด็กและเด็กกับเด็ก เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องทำร่วมกัน แล้วแสดงสัญลักษณ์ของการวางแผนลงในแผนภูมิ ซึ่งผลงานที่ได้มาจากการทำงานเป็นรายบุคคลก่อน แล้วนำผลงานมารวมกันสร้างเป็นงานกลุ่ม

2.2 ขั้นการปฏิบัติ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมตามที่เด็กวางแผนด้วยตนเองและวางแผนร่วมกับเพื่อน และเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อย

2.3 ขั้นการทบทวน หมายถึง การสนทนาร่วมกันระหว่างครูกับเด็กและเด็กกับเด็ก เพื่อเสนอผลงานที่ทำตามแผนที่วางไว้ และทบทวนกระบวนการทำงานรวมทั้งความประทับใจในผลงานที่ทำ

ในการทำกิจกรรมนั้น เด็กมีบทบาทในการลงมือ วางแผน ปฏิบัติ และทบทวน ครูมีบทบาทในการกระตุ้นให้เด็กวางแผนด้วยวิธีการใช้คำถามปลายเปิด ใช้สื่อประกอบการสนทนาที่ละกลุ่มจนครบทั้ง 3 กลุ่ม และเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ขณะเด็กปฏิบัติเพื่อแนะนำช่วยเหลือเด็กทางความคิดในโอกาสที่เหมาะสม ในขั้นทบทวนครูจะนั่งรวมกลุ่มกับเด็กทุกกลุ่มเป็นกลุ่มใหญ่เพื่อกระตุ้นโดยถามคำถามปลายเปิด ให้เด็กเสนอผลงาน ทบทวนกระบวนการทำงานและผลงานที่ประทับใจและเพื่อถามนำให้เพื่อนกล่าวซักถามสิ่งที่สนใจหรือข้อสงสัย

3. การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ หมายถึง การให้เด็กปฐมวัยทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม ซึ่งมีกลุ่มละ 5 คน โดยเด็กจะเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจเป็นรายบุคคล จากนั้นให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กันในการปรึกษาคัดสินใจจัดผลงานทุกคนเป็นผลงานรวมกันเป็นผลงานกลุ่ม ซึ่งผลงานที่ได้มาจากผลงานเดี่ยวของเด็กแต่ละคนและร่วมกันเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อย

ในการทำกิจกรรมนั้น เด็กมีบทบาทในการลงมือปฏิบัติ วางแผน และเล่าผลงาน ครูมีบทบาทในการช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือ และดูแลอยู่ห่าง ๆ ทุกกลุ่ม

4. ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกของเด็กปฐมวัยในการร่วมกิจกรรมกับครูและเพื่อน การสร้างมิตรภาพกับเพื่อน การแก้ปัญหาคความขัดแย้งกับเพื่อน และการรับรู้ความต้องการของเพื่อนในขณะที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งสังเกตได้จากท่าทางการกระทำ การแสดงความคิดเห็น หรือภาษาของเด็กปฐมวัยที่แสดงออกในสถานการณ์สังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบกับแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยปรับมาจากแบบสังเกต COR เรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมของไฮ/สโคป (High/Scope Educational Research Foundation. 1992 : 6 - 8)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแยกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม
 - 1.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม
 - 1.1.1 ความหมายของพัฒนาการทางสังคมและทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม
 - 1.1.2 ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมและลักษณะของพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.1.3 ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย
 - 1.1.4 แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.2 ความหมายของความสัมพันธ์ทางสังคมและลักษณะของการเกิดพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม
 - 1.3 พฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นของเด็กปฐมวัย
 - 1.4 สิ่งที่ได้จากการสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม
 - 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.1 ความหมายของกิจกรรมกลุ่มและความสำคัญของกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.2 ประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.3 ลักษณะของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ
 - 2.4 แนวการจัดกิจกรรมกลุ่มสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมแบบกระบวนการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน
 - 3.1 ความหมายของกระบวนการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน
 - 3.2 ความสำคัญของกระบวนการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน
 - 3.3 ลักษณะของการวางแผน การปฏิบัติ การทบทวน
 - 3.4 หลักการจัดกิจกรรมกับสถานที่ในการจัดกิจกรรม และบทบาทครูในการจัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน

- 3.5 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน
- 3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน
- 4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์
 - 4.1 ความหมายของกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์และความสำคัญของกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์
 - 4.2 แนวการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย
 - 4.3 สิ่งที่ได้เด็กปฐมวัยได้รับจากการแสดงออกทางศิลปสร้างสรรค์
 - 4.4 ศิลปสร้างสรรค์กับการสร้างลักษณะนิสัยเด็กปฐมวัย
 - 4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม

1.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม

ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นนั้นมีใช้สิ่งที่ติดตัวมาโดยธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพราะความสัมพันธ์กับผู้อื่นจะต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ (สมร ทองดี. 2538 : 78) และเซอร์ลอค (Hurlock. 1972 : 237) กล่าวว่า ถ้าจำนวนครั้งของการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นเพิ่มมากขึ้นจะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมมากขึ้น ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมจะมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกันตลอดเวลา ดังนั้น พฤติกรรมหรือการกระทำที่มีต่อกันนี้จัดเป็นพฤติกรรมทางสังคมทั้งสิ้น (สมร ทองดี. 2538 : 40) ฉะนั้น ทฤษฎีพัฒนาการสังคมจึงเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัย

1.1.1 ความหมายของพัฒนาการทางสังคมและทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ พฤติกรรมเหล่านี้รวมทั้งส่วนที่เนื่องมาจากค่านิยมและเจตคติ ส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะคนและส่วนที่สัมพันธ์หรือร่วมกับบุคคลอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 200)

เซอร์ลอค (Hurlock. 1978 : 228) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมว่า คือการพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมกับแบบแผนของพัฒนาการทางสังคม ซึ่งหมายถึงการพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมกับแบบแผนที่สังคมยอมรับเพื่อเข้ากับสังคมได้

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลจากการสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ค่านิยม เจตคติ และลักษณะเฉพาะตน ให้สามารถแสดงพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ และเข้าสังคมได้สอดคล้องกับแบบแผนของสังคม ซึ่งพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกสามารถสังเกตและวัดได้ เช่น พฤติกรรมการร่วมกิจกรรมกับครูและเพื่อน การสร้างมิตรภาพ การแก้ปัญหา การรับรู้ความต้องการของผู้อื่น เป็นต้น

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมมีหลายทฤษฎี แต่ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอย่างเด่นชัดที่จะกล่าวถึงมี 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลของฮัลลิเวน และทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเฮอร์ส

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson's Theory of Development)

อีริกสัน (Erikson) เน้นถึงความสำคัญของบุคลิกภาพของมนุษย์ว่า จะพัฒนาได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในแต่ละช่วงอายุ การพัฒนาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงของชีวิต ถ้าได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ บุคคลจะมีบุคลิกภาพดี และพร้อมที่จะพัฒนาขึ้นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีริกสัน ได้แบ่งระยะพัฒนาการทางสังคมไว้ 8 ระยะ ซึ่งในช่วงปฐมวัยมี 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะความรู้สึกเชื่อมั่น (The Sense of Trust) อายุของเด็กระยะนี้อยู่ระหว่างหลังคลอดจนถึงอายุ 1 ปี ระยะนี้ถ้าเด็กมีความสบายทางกายและได้รับความรักความอบอุ่นจากแม่ ในยามที่เขาต้องการ เด็กจะมีการปรับตัวที่ดี สามารถพัฒนาความรู้สึกไว้วางใจขึ้นได้และในทางตรงข้าม ถ้าทารกขาดความสุขทางกาย ขาดความรัก ความอบอุ่น ก็จะเป็นผู้ที่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง มีความกลัวและขาดความไว้วางใจผู้อื่น

2. ระยะต้องการทำหรือค้นหาดำรงด้วยตนเอง (The Sense of Autonomy) อายุของเด็กระยะนี้อยู่ระหว่าง 1 - 3 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มฝึกการขับถ่าย ถ้าเด็กปฏิบัติได้ดีก็จะสามารถผ่านขั้นนี้ไปได้ด้วยดี เด็กจะเรียนรู้ในการรักษาความตั้งใจของตนเองและทำความตั้งใจให้เป็นจริงได้

3. ระยะการคิดริเริ่ม (The Sense of Initiative) อายุของเด็กระยะนี้อยู่ระหว่าง 3 - 6 ปี เด็กจะพยายามสร้างเอกลักษณ์ของตนเองและสามารถแสดงความรู้สึกและพฤติกรรมที่เหมาะสมในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ เด็กสามารถพัฒนาความร่วมมือและการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดีได้ ระยะนี้หากเด็กเกิดความกลัว เด็กจะยึดผู้ใหญ่เป็นที่พึ่งตลอดเวลา ทำให้ความคิด จินตนาการและการพัฒนาทักษะทางสังคมถูกจำกัดลงไปด้วย (Maier. 1969 : 32 - 35)

ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล (Social Interpersonal Theory)

ซัลลิแวน (Sullivan) ได้กำหนดขั้นของพัฒนาการจากพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประสบการณ์ส่วนตัวระหว่างบุคคล และการเรียนรู้ที่เกิดจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะนำไปสู่ความมั่นคงปลอดภัย ซัลลิแวนแบ่งขั้นพัฒนาการออกเป็น 6 ขั้น คือ วัยทารก วัยเด็ก วัยเข้าโรงเรียน วัยก่อนวัยรุ่น วัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนปลาย ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียง 2 ระยะที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. วัยเด็กเล็ก (Childhood) อายุ 2 - 4 ปี เป็นระยะที่เด็กพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหว และทักษะทางภาษา ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างอิสระและกว้างขวางมากขึ้น เด็กจะเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมที่เขามีส่วนร่วมอยู่ เมื่อเด็กมีวุฒิภาวะพอที่จะใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร เขาก็จะเรียนรู้วิธีการที่จะปฏิบัติกับบุคคลอื่น เพื่อที่จะทำให้ตนเองรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เด็กเริ่มรู้ถึงสิ่งที่ทำให้เขารู้สึกวิตกกังวล และสามารถขจัดความวิตกกังวลนั้นได้

2. วัยเข้าโรงเรียน (Juvenile Era) อายุ 4 - 11 ปี ระยะนี้เด็กเริ่มรู้จักตนเองและเห็นสิ่งต่าง ๆ แตกต่างไปจากคนอื่น และมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอื่น ๆ นอกเหนือจากพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ทำให้เด็กรู้จักสถานภาพความเป็นตัวตนของเขา จากความสัมพันธ์ที่เขามีส่วนร่วมอยู่ (Dinkmeyer and Dreikurs, 1963 : 150 - 151)

ทฤษฎีพัฒนาการสังคมของฮาวิกเฮอร์ส (Havighurst's Theory of Development)

ฮาวิกเฮอร์ส (Harvighurst) ได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากอีริกสัน (Erikson) เกี่ยวกับลักษณะของพัฒนาแต่ละช่วงวัยของบุคคล โดยเขาได้อธิบายว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้นเป็นงานประจำวันซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรจะได้ทำในช่วงนั้น ๆ ถ้าบุคคลใดไม่ประสบผลสำเร็จในงานนั้น จะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอร์ส แบ่งงานที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมในวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น ออกเป็น 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงทางสังคม และทางกายภาพ ซึ่งหมายถึง การที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู และสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องด้วย

ประการที่ 2 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพี่น้อง และบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น

ประการที่ 3 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด และเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม (พรณี ชูทัย เจนจิต. 2537 : 77 - 78)

จากการศึกษาทฤษฎีข้างต้น 3 ทฤษฎี สรุปได้ว่า เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาทางสังคม และบุคลิกภาพด้านความประพฤติ ความรู้สึก ที่แสดงออกในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม มีการร่วมมือ การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี เด็กจะพยายามสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง เพราะเด็กรู้ว่าตนเองแตกต่างจากผู้อื่น จากการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การเลียนแบบ และเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพ่อแม่ พี่น้อง และบุคคลอื่น ดังนั้น การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยต้องสอดคล้องกับขั้นพัฒนาการตามวัยของเด็ก สำหรับเด็กวัย 5 - 6 ขวบแล้ว สามารถส่งเสริมให้เด็กได้สัมพันธ์กับเพื่อนและครูด้วยกิจกรรมที่ทำให้เกิดการร่วมมือกันและมีรูปแบบเหมาะสม เช่น กิจกรรมกลุ่มที่มีการวางแผนคิดร่วมกัน การลงมือทำร่วมกัน ทบพวน ผลงานที่ทำร่วมกัน จะทำให้เกิดการพัฒนาการทางสังคมที่ดี และสามารถส่งเสริมการพัฒนาในขั้นต่อไป ทำให้เด็กสามารถพัฒนาการแสดงออกต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสมนำมาสู่การปรับตัวเข้าสู่สังคมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข

1.1.2 ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมและลักษณะของพฤติกรรมทางสังคม

พฤติกรรมทางสังคมของบุคคลถูกหล่อหลอมขึ้นจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัว สถาบันต่าง ๆ ในสังคมทำหน้าที่ถ่ายทอดคุณสมบัติต่าง ๆ ให้กับบุคคลในสังคมตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมาย และกล่าวถึงลักษณะของพฤติกรรมทางสังคมตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายและกล่าวถึงลักษณะของพฤติกรรมทางสังคมไว้หลายท่านดังต่อไปนี้

อิงลิช (English. 1958 : 506) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมทางสังคมว่า เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากกลุ่มบุคคล หรือเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกในทำนองเดียวกัน

เพจ (Page. 1977 : 314) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลซึ่งถูกควบคุมโดยองค์กรทางสังคม หรือเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมแสดงออกของบุคคลในสังคมซึ่งได้รับอิทธิพลจากกลุ่มบุคคลหรือองค์กรทางสังคม ซึ่งการแสดงออกของเด็ก 5 - 6 ขวบ ในด้านต่าง ๆ ที่สามารถสร้างมิตรภาพ แก้ปัญหา ร่วมกิจกรรมกับครูและเพื่อน รับรู้ความต้องการของเพื่อน ย่อมมาจากการได้รับอิทธิพลจากการร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีการจัดระเบียบ

ขั้นตอนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นแบบแผนซึ่งทำให้เด็กปรับตัว ขณะที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ด้วย เพื่อให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

เฮิร์ลอค (Hurlock. 1978 : 239) กล่าวถึงเด็กอายุ 2 - 6 ปี ว่า ทักษะ และพฤติกรรมทางสังคมที่ปรากฏในช่วงวันนี้คือ การต่อต้าน การก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การแข่งขันชิงดี การร่วมมือ การเป็นผู้นำ - ผู้ตาม การมีใจกว้างขวาง การเป็นที่ยอมรับของสังคม การเห็นอกเห็นใจ และพฤติกรรมเหล่านี้ มีส่วนสำคัญต่อบุคลิกภาพและได้แบ่งประเภท พฤติกรรมของเด็กตามความหมายของสังคม 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (Social Behavior Patterns) หมายถึง พฤติกรรมที่ทำไปแล้วสร้างความพอใจเป็นที่นิยมชมชอบแก่ตนเองและผู้อื่น
2. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (Nonsocial Behavior Patterns) หมายถึงพฤติกรรมที่ทำไปแล้วสร้างความเคืองแค้น และความไม่พอใจให้กับตนเองและผู้อื่น

เกสเซล และ อิลล์ (Gesell and Ilg. 1946 : 354 - 355) ได้กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย อายุ 5 และ 6 ขวบ ดังนี้

1. เด็กอายุ 5 ปี เล่นกับเด็กอื่นได้ดีโดยเฉพาะเด็กกลุ่มที่มีขนาดเล็ก ไม่ยืนกรานที่จะเล่นวิธีที่ตัวเองชอบ และไม่วิตกกังวลเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้อื่น ชอบเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน หากไม่มีผู้ใดดูแลเด็กบางคนจะมีพฤติกรรมเกรี้ยวกราด ทำตัวเป็นนายและร้องไห้รุนแรง แต่ก็พร้อมที่จะหยุดได้โดยง่าย เล่นกับเพื่อนนอกบ้านมากขึ้น และความสัมพันธ์กับเพื่อนนอกบ้านดีกว่าภายในบ้าน
2. เด็กอายุ 6 ปี เด็กสนใจที่จะคบเพื่อนและอยู่กับเพื่อน มักใช้คำว่า “เพื่อนที่โรงเรียน” หรือ “เพื่อนเล่น” อยู่กับเพื่อนได้นาน แต่หากไม่มีคนดูแลจะเล่นได้ไม่นาน อาจจะทะเลาะหรือตีกัน เพราะต่างฝ่ายต่างจะไม่ยอมกัน มีพฤติกรรมการเล่นเรื่องที่ไม่เป็นสาระมากขึ้น มีการทำตัวเป็นคนเล่น โดยมักจะถามว่า “เธอจะเล่นกับคนนั้นหรือคนนี้ ฉันจะเล่นกับเธอ” เด็กจะไม่ยอมแพ้ในการเล่น และพยายามโกงเพื่อให้ตัวเองชนะ เด็กมักคิดว่าเพื่อนเล่นโกงหรือทำไม่ถูก

ซีเฟลด์ท์ (Seefeldt. 1980 : 7 - 11) ได้กล่าวถึงลักษณะของพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย อายุ 5 - 6 ขวบ ได้แก่

1. ลักษณะทางสังคมของเด็กอายุ 5 ปี เด็กวัยนี้มีความเป็นมิตรมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มเข้ากลุ่มใหญ่ขึ้น จาก 2 คน เป็น 5 คน เริ่มมีเพื่อนที่ถูกต้องเป็นพิเศษ ชอบเล่นละครสมมติ เล่นเลียนแบบ เล่นละครใบ้ การทะเลาะกับเพื่อนลดน้อยลง เพราะเริ่มเข้าใจและยอมรับความสำคัญของผู้อื่น เป็นระยะที่เริ่มจะมีความเห็นคล้อยตามคนอื่น และเริ่มมีความรู้สึกไม่พอใจถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

2. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 6 ปี เด็กเริ่มการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังจะเห็นได้จากลักษณะการเล่นที่เปลี่ยนไป คือ เล่นเป็นกลุ่มและมักจะเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน เริ่มรู้จักกังวลเกี่ยวกับสังคมภายในกลุ่มของตน มีเพื่อนรักเป็นพิเศษเพียงคนเดียว ในการเล่นยังชอบแสดงเป็นตัวเด่น เล่นรุนแรงพยายามจะเป็นหนึ่ง ในการเล่นต้องการชนะ และถ้าหากการเล่นนั้นมีกฎเกณฑ์ที่ยากเกินความสามารถของตนก็พยายามปรับกฎนั้นให้มาเป็นประโยชน์กับตน

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2523 : 7 - 13) ได้จำแนกพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 3 - 6 ปี ซึ่งจะกล่าวถึงเด็กอายุ 5 และ 6 ปี ดังนี้

1. เด็กอายุ 5 ปี มีความพอใจที่จะเล่นคนเดียวเป็นเวลานาน ๆ ชอบเล่นกับเพื่อน ชอบแข่งขัน และมีการร่วมมือกันในการแข่งขันต้องให้ผู้ใหญ่ตัดสิน บางครั้งไม่พอใจเมื่อเห็นเด็กโตกว่าเล่นรุนแรง

2. เด็กอายุ 6 ปี เริ่มห่างจากผู้ใหญ่ แต่ต้องการความช่วยเหลือและเรียกร้องคำชมเชยมักทะเลาะกับเพื่อน แต่ก็ต้องการเพื่อนเล่น อาจจะรักเพื่อนบางคนเป็นพิเศษ หวงของเล่น

สรุปได้ว่า ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 5 - 6 ขวบ มีลักษณะเด่นคือ เด็กสามารถเล่นกับเพื่อนเป็นทีมเป็นกลุ่มได้ เข้ากลุ่มใหญ่ขึ้นเป็น 5 คน เด็กจะทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม จะมีเพื่อนรักบางคนเป็นพิเศษ แต่ขณะเดียวกัน เด็กต้องการชนะไม่ยอมแพ้ ทำให้เด็กทะเลาะกันและอาจรุนแรงได้ แต่สามารถหยุดได้ง่าย ถ้ามีผู้ใหญ่คอยดูแลเข้ามาช่วยเหลือ ดังนั้น ผู้ใหญ่สามารถส่งเสริมให้เด็กมีลักษณะทางสังคมที่เหมาะสมด้วยการจัดกิจกรรมให้เด็กร่วมมือกันเป็นกลุ่ม โดยบรรยากาศในกลุ่มมีการร่วมกันคิดวางแผน การปฏิบัติ และทบทวนกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมกลุ่มที่จัดขึ้นมีอิทธิพลทำให้เด็กแสดงออกถึงการรู้จักแบ่งปันสิ่งของร่วมกัน การสร้างมิตรภาพกับเพื่อน การมีวิธีแก้ปัญหาด้วยความสงบสุข เช่น การแบ่งปัน การใช้คำพูดที่เหมาะสม การรับรู้ความต้องการของเพื่อน ซึ่งเป็นลักษณะพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์

1.1.3 ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย

พรณี ชูทัช เจนจิต (2537 : 157 - 158) ได้กล่าวว่า เด็กในช่วงอายุนี้เรียนรู้ที่จะติดต่อสมาคมกับคนอื่น ๆ นอกบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนในวัยเดียวกันและเด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับเพื่อน ๆ ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1. เด็กเริ่มมีความต้องการจะสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนในวัยเดียวกันและมีเพื่อนเพียง 1 - 2 คน และเป็นเพศเดียวกัน แต่ถึงอย่างไรเด็กมักมีสังคมไม่แน่นอน สามารถเล่นกับเพื่อนส่วนใหญ่ในชั้นได้ด้วยใจเต็มใจ
2. มีความต้องการที่จะเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มเล็ก และเป็นกลุ่มย่อย ๆ การเล่นเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างเล่น แม้ว่าจะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน
3. มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย ๆ แต่เป็นช่วงระยะสั้น ๆ เด็กมักจะลืมง่าย
4. เด็กมีความต้องการที่จะแสดงออกและจะสนุกสนานกับการเล่นละคร ซึ่งเขาอาจแต่งขึ้นเองหรือเลียนแบบรายการโทรทัศน์
5. เด็กชายและเด็กหญิง มีความสนใจคล้ายกัน และยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางเพศ
6. เด็กต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่และกลุ่มเพื่อน ต่างจากวัยทารก ซึ่งจะกลัวคนแปลกหน้า

สรุปได้ว่า เด็กมีความต้องการสัมพันธ์กับเพื่อน และเล่นเป็นกลุ่มย่อย ๆ ต้องการแสดงออก ต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่ ซึ่งการเปิดโอกาสให้เด็กเข้าไปร่วมกิจกรรมกลุ่ม นอกจากจะสนองความต้องการของเด็กแล้ว ยังส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทุกด้าน โดยเฉพาะด้านสังคม เด็กจะเกิดการพัฒนา การทำงานร่วมกัน การสร้างมิตรภาพต่อกัน การแก้ปัญหาาร่วมกัน การรับรู้ความต้องการของเพื่อน ซึ่งกิจกรรมกลุ่มที่มีขั้นตอน มีกระบวนการต่อเนื่องกันเป็นแบบแผน จะเอื้อให้เด็กพัฒนาการทุกด้านอย่างเป็นระบบรวมทั้งพฤติกรรมด้านสังคมอันจะนำมาสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมอย่างเหมาะสม

1.1.4 แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

การส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมให้กับเด็กเป็นการพัฒนาพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็กอาจทำได้ดังนี้

1. การปรับพฤติกรรมเด็ก ค่อย ๆ ปรับทีละน้อยด้วยการเสริมแรง เช่น การเสริมแรงเวลาที่เด็กมีพฤติกรรมเหมาะสม

2. การพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ตัวแบบที่ดี การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดี จะช่วยให้เด็กเลียนแบบตาม เด็กมักชอบเลียนแบบผู้ที่เด็กชื่นชอบ เช่น พ่อแม่ ครู ญาติ พี่น้อง เพื่อน นักกีฬา นักร้อง

3. การให้สัญญาณเตือนพฤติกรรม ว่าเด็กควรทำหรือไม่ด้วยการแสดง ออทางวาจาหรือท่าทาง ดีกว่าการตีเตือนทำอะไรผิดลงไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2524 : 31 - 36)

ประมวล ดิกกินสัน (2527 : 107) กล่าวถึงแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม สำหรับเด็กได้ดังนี้

1. การกำหนดตารางกิจกรรมประจำวันอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องกัน จัดกิจกรรมที่ต้องใช้พลังและผ่อนคลายสลับกัน ทำให้เด็กไม่เบื่อ มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี การที่เด็กรู้ตารางกิจกรรมประจำวันและสิ่งที่ครูคาดหวังให้เด็กทำจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบและมีความรู้สึกมั่นใจ

2. การเสริมแรง ทำทันทีเมื่อเด็กมีพฤติกรรมเหมาะสม จะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ ในการเสริมแรงพฤติกรรมทางสังคมแก่เด็กปฐมวัย ควรพูดให้ชัดเจนว่า เด็กได้แสดงพฤติกรรมที่คืออะไร คำชมเชยของครูมีคุณค่าต่อเด็กส่วนใหญ่ เพราะเป็นตัวอย่างที่ดี เด็กมักจะเอาอย่างในบางครั้ง อาจใช้ท่าทางแทนการเสริมแรงด้วยวาจาตามความเหมาะสม

3. การให้รางวัล เป็นการเสริมแรงจากภายนอกกระตุ้นให้เด็ก ช่วยกันทำงาน จนสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาด้านสังคมเพื่อมุ่งให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จโดยตัวเอง ซึ่งเป็นการเสริมแรงจากภายในตัวเด็กเอง

4. ส่งเสริมความรับผิดชอบ คือ การให้เด็กสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำ

5. ส่งเสริมให้เด็กรู้และสนใจความรู้สึกของผู้อื่น โดยครูชมเชยชวนให้เด็ก สนใจการกระทำที่แสดงถึงความมีน้ำใจ หรือแนะนำให้เด็กแบ่งปัน ร่วมมือ และการช่วยเหลือผู้อื่น

โดยสรุปแล้ว แนวทางการส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมมีหลายวิธีการ วิธีการปฏิสัมพันธ์ของครูกับเด็ก เช่น การเสริมแรง ชมเชย วิธีการจัดกิจกรรมที่ให้เด็กรับผิดชอบ แบ่งปัน ร่วมมือ และช่วยเหลือผู้อื่นนั้น วิธีการเหล่านี้ส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมการแสดงออกในด้านการรับรู้ความต้องการของผู้อื่น การสร้างมิตรภาพ การแก้ปัญหา การร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น อันเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมที่ควรส่งเสริมให้เกิดกับเด็กปฐมวัย

1.2 ความหมายของความสัมพันธ์ทางสังคมและลักษณะของการเกิดพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม

ได้มีผู้ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมไว้ดังนี้

สมร ทองดี (2538 : 98) ได้กล่าวว่า การมีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้น หมายถึง การที่บุคคลมาอยู่รวมกันจำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กัน มีการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งถ้าบุคคลใดก็ตามแม้จะมีอาณาบริเวณอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม แต่ถ้าไม่มีความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์กัน จะเรียกว่าสังคมไม่ได้ เช่น บุคคลที่มารอขึ้นรถประจำทางแม้มีจำนวนมาก หากบุคคลเหล่านี้ไม่มีความสัมพันธ์กันหรือปฏิสัมพันธ์กันจะเรียกว่าสังคมไม่ได้

ดังนั้น การปฏิสัมพันธ์กันจึงมีความหมายเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของ คำว่า ปฏิสัมพันธ์ ดังนี้

ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การกระทำหรือการสื่อสารติดต่อกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป หรือระหว่างกลุ่มสังคมตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป โดยการกระทำหรือการสื่อสารนั้น อาจเป็นพฤติกรรมที่ใจหาหรือไม่ใช่ใจหาก็ได้ (Watson and Hill. 1984 : 88)

ธีระชัย บุรณโชติ (2536 : 118) กล่าวว่า ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีความสัมพันธ์กัน และได้แสดงพฤติกรรมที่จะมีผลต่อพฤติกรรมของกันและกัน พฤติกรรมดังกล่าวนี้อาจเป็นการสื่อสารทางวาจาหรือการกระทำก็ได้ (ประภาพรรณ เอี่ยมสุภานิต. 2537 : 129 ; อ้างอิงมาจาก Watson and Hill. 1984 และธีระชัย บุรณโชติ. 2536)

จากคำจำกัดความดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีการสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน มีการสื่อสารต่อกัน และกันได้พัฒนาขึ้นมาในระหว่างผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์ สายสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงออกในลักษณะพึ่งพิงซึ่งกันและกัน การคาดหมายการกระทำของกันและกัน ทั้งการยึดมั่นต่อกันและกัน ในความรู้สึกเป็น “พวกเดียวกัน” การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งจะกลับกลายเป็นความรู้สึกผูกพันเชื่อมโยงต่อกันและกัน ณ จุดเวลาที่ทั้งสองฝ่ายรวมทั้งคนอื่น ๆ เริ่มรับรู้ทั้งสองฝ่ายได้มีความสัมพันธ์ต่อกันและกันแล้ว และเมื่อความสัมพันธ์ได้เพิ่มขึ้นทั้งในแง่ ความลุ่มลึก และความสำคัญ ทั้งสองฝ่ายจะเกิดความรู้สึกว่า การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมีความหมายที่เป็นที่เข้าใจกัน และสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่มั่นคง ยืนยาวมากขึ้น ความรู้สึกเชื่อมโยงระหว่างผู้กระทำซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่มีความมั่นคงยืนยาว สิ่งเหล่านี้คือรากฐานหรือแกนกลางอันจะนำไปสู่การจัดระเบียบทางสังคม อันเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ต่าง ๆ

เหล่านี้เข้าด้วยกันเป็นเอกภาพจนปรากฏให้เห็นในรูปที่เรียกว่า โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) นั่นเอง

1.8 พฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยกับบุคคลอื่น

เกรก (Craig. 1979 : 106 - 107) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กกับบุคคลอื่น ว่าเด็กจะมีการเรียนรู้ทางสังคมจากสภาพการณ์ที่เขาปฏิบัติสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลต่าง ๆ พ่อแม่จะต้องเป็นผู้เปิดใจกว้าง ให้การยอมรับเด็ก ให้ความมั่นใจ และปลูกฝังค่านิยมในสังคม โดยการถ่ายทอดให้เด็กทีละน้อยจะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในสิ่งแวดล้อมที่เขาสัมพันธ์ด้วยและเด็กจะเรียนรู้วิธีการปฏิบัติต่อกันจากพ่อ แม่ ผู้ปกครอง เรียนรู้การต่อสู้หรือเกมจากพี่น้อง เรียนรู้จักรการยอมรับ การปฏิเสธจากเพื่อน และเด็กจะแสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความพอใจหรือไม่พอใจ ซึ่งความรู้สึกละและความคาดหวังที่เด็กมีต่อผู้อื่น จะเป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เมื่อเด็กมีประสบการณ์กว้างขึ้น เด็กจะเริ่ม รู้จักตอบสนอง รู้จักให้ และเลียนแบบพฤติกรรม

จากนั้นเมื่อเด็กเข้าสู่โรงเรียนเด็กจะมีการปรับตัวอย่างมากเพื่อให้มีพฤติกรรมตามที่ครูและเพื่อนคาดหวัง ซึ่งเพื่อนของเด็กที่มีพื้นฐานมาจากลักษณะครอบครัวแตกต่างกันจะมีลักษณะพฤติกรรมแตกต่างกัน เช่น เด็กบางคนมีพฤติกรรมเชื่อถือหรือยอมตามเมื่อมีเพื่อนที่โรงเรียนเป็นคนก้าวร้าว ซึ่งครูจะต้องคอยช่วยเหลือ ไม่ส่งเสริมพฤติกรรมเด็กก้าวร้าว หรือพลิกกลับสถานการณ์ที่พบ เพื่อให้เด็กเล่นอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม

เมื่อเด็กต้องพบและปะทะกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่เข้ามาในชีวิตเด็กจะต้องรู้แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งประสบการณ์ที่ผ่านมามีอิทธิพลอย่างมากในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ และเกิดการพัฒนาตนเองประสบการณ์ที่เด็กได้รับการถ่ายทอดทางสังคมที่ผ่านมามีจะทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจ เกิดความเชื่อมั่น และรู้สึกประสบความสำเร็จ จะทำให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ประกายรัตน์ ภัทรธิต (2521 : 26 - 28) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กอายุ 3 - 6 ขวบ ที่อยู่ในวัยที่เริ่มออกสู่สังคมภายนอก เริ่มเรียนรู้ที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในวัยเดียวกัน ทั้งนี้เพราะเมื่อเด็กอยู่ในช่วงปฐมวัยนั้น หลาย ๆ คนถูกเลี้ยงไว้ตามศูนย์เด็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก หรือบางรายก็เข้าโรงเรียนอนุบาล ทำให้ต้องพบกับบุคคลที่ไม่ใช่พ่อ แม่ พี่น้อง หรือญาติของตน เด็กจึงต้องเรียนรู้

ที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับบุคคลอื่นที่มาดูแล นอกจากนี้เด็กยังจะพบกับเด็กคนอื่น ๆ ที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกัน เด็กจึงรู้จักที่จะร่วมมือกันเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การที่เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นในวัยนี้จะเป็นพื้นฐานทางสังคมของเด็กต่อไปเมื่อเขาเติบโตขึ้น ดังนั้น ครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กควรส่งเสริมให้เขาเข้าสังคมหรือมีกิจกรรมร่วมกับเด็กอื่น ๆ เพื่อให้เขามีประสบการณ์ขั้นต้นที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ประกายรัตน์ ภัทรธิดี สรุปว่า พฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยกับบุคคลอื่นมีรายละเอียดเป็นข้อดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่มักจะได้แก่ พ่อแม่ และบุคคลใกล้ชิด เด็กปฐมวัยส่วนมากจะแสดงความรู้สึกโศกเศร้าเสียใจเมื่อต้องพراقจากแม่น้อยลงเรื่อย ๆ ตามอายุที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ถ้ามีคนแปลกหน้าปรากฏหรืออยู่ในภาวะที่ตึงเครียด เด็ก 3 ขวบ ก็อาจแสดงอาการเศร้าโศกที่ต้องจากแม่มากขึ้น

ในส่วนของการความสัมพันธ์กับเพื่อน ถ้าพ่อแสดงบทบาทในการเป็นเพื่อนเล่นกับเด็กมากเท่าใด ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับเด็กปฐมวัยมักจะมีแนวโน้มไปในทางที่ดีมีความสุขยิ่งขึ้นเท่านั้น

2. ความสัมพันธ์กับพี่น้อง เด็กที่เป็นพี่มักจะเป็นผู้ริเริ่มการเล่นแบบต่าง ๆ โดยที่พี่น้องเป็นผู้เลียนแบบ ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้สัมพันธ์กับอายุและเพศด้วย ในช่วงที่เด็กอายุ 3 - 6 ขวบนี้ ยังปรากฏเกี่ยวกับการขัดแย้งของพี่น้องอยู่บ้าง เช่น การแย่งของเล่นกัน การร้องไห้ พฤติกรรมก้าวร้าว พ่อแม่จึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพี่น้อง โดยการให้ความยุติธรรม ความรัก ความเอาใจใส่ให้ทุกคนอย่างทั่วถึง ปัญหาของพี่น้องก็จะไม่เกิดขึ้นมากนัก

3. ความสัมพันธ์กับเด็กอื่น เมื่อเด็กเข้าสู่ระยะปฐมวัย เขามีโอกาสพบคนมากขึ้นโดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกับเขา ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันหลาย ๆ ด้าน เช่น อายุ ความสนใจ ความสามารถ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน จึงมักเป็นด้านความสนุกสนาน หรือด้านสิ่งของ เพราะเด็กจะมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ของเล่น และการเล่นเกมต่าง ๆ

3.1 ความสัมพันธ์กับเด็กอื่นในการเล่น เด็กปฐมวัยมักมีพฤติกรรมในการเล่นดังนี้

3.1.1 เล่นคนเดียว เด็กจะเล่นอยู่คนเดียวกับของเล่น โดยไม่สนใจเด็กที่เล่นอยู่ใกล้เคียง

3.1.2 การมองดู เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่ของเขาเฝ้าดูพฤติกรรมของเพื่อน มีการพูดคุย ถามคำถาม และให้คำแนะนำ แต่จะไม่เล่นร่วมกับเพื่อน

3.1.3 เล่นแบบขนาน เด็กจะเล่นอย่างอิสระกับของเล่นของคนในขณะที่เด็กคนอื่นก็จะเล่นอยู่ข้าง ๆ และการเล่นของเด็กทั้งสองคนไม่เกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ จะเล่นใกล้ ๆ กัน แต่ไม่ได้เล่นด้วยกัน แต่ถ้าฟังคำพูดแล้วจะทราบว่าเด็กไม่ได้เล่นด้วยกัน เขาจะพูดกันไปคนละเรื่อง

3.1.4 เล่นด้วยกันแต่ไม่มีจุดประสงค์ร่วม คือ การขอยืมและให้ยืมของเล่น แต่ต่างคนต่างมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง

3.1.5 เล่นด้วยกันและมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือ ทั้งสองฝ่ายแบ่งบทบาทหน้าที่ และมีเป้าหมายร่วมกัน

3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเด็กปฐมวัย

3.2.1 เพศ คือ เด็กจะเลือกเล่นกับเพื่อนเพศเดียวกัน เด็กชายจะเล่นในลักษณะการกอดรัด ต่อสู้ ยื้อแย่งของเล่น เด็กหญิงจะอยู่รวมเป็นกลุ่มเล็ก ๆ อยู่ใกล้ครู แต่ถ้าเด็กหญิงกับเด็กชายได้มีโอกาสเล่นรวมกัน เด็กหญิงจะมีความเป็นอิสระมากขึ้น เด็กชายจะทำลายของน้อยลง

3.2.2 สถานที่และสิ่งของ เด็กส่วนมากเมื่ออยู่ในบ้านของตนเองมักจะ มีพฤติกรรมการเล่นทั้งแบบดีและแบบก้าวร้าวมากพอ ๆ กัน ซึ่งลักษณะเช่นนี้เมื่อเด็กต้องออกไปพบกับเด็กอื่นนอกครอบครัวก็จะนำพฤติกรรมดังกล่าวมาใช้ด้วย เด็กปฐมวัยบางคนเมื่ออยู่ในครอบครัวมีการเล่นกันรุนแรงกับผู้ใหญ่ เมื่อมาสถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียน ก็จะเล่นลักษณะเดียวกันกับที่บ้าน เนื่องจากเด็กยังไม่เข้าใจว่าการเล่นโดยใช้กำลังรุนแรงนั้น ไม่เป็นที่ยอมรับภายนอกบ้าน หรือกับบุคคลอื่น หากเป็นเช่นนี้บ่อยครั้งเข้าเด็กคนนั้นจะถูกมองว่าเป็นเด็กก้าวร้าว ทำให้ไม่มีใครต้องการเล่นด้วย ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเด็กปฐมวัย จึงควรอธิบายให้เด็กได้เข้าใจ มิฉะนั้นแล้วความสัมพันธ์ระหว่างเด็กด้วยกันก็จะไม่ราบรื่น ส่วนเด็กที่มีความโอ้อวดอารมณ์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เมื่ออยู่ที่บ้านของตน เวลาออกมานอกบ้านก็จะมีลักษณะเช่นนั้นอยู่ จึงทำให้เป็นเด็กที่เด็กอื่น ๆ ชอบมาเล่นด้วย

สำหรับสิ่งของที่ควรจัดเตรียมไว้ให้เด็กปฐมวัยได้เล่นด้วยกันนั้น ควรเป็นของเล่นที่จะส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันมากกว่าแข่งขัน ของเล่นที่เหมาะสมจึงมักเป็นของเล่นที่เด็กหลาย ๆ คน สามารถเล่นรวมกันได้ เช่น การต่อไม้บล็อก ตัวต่อพลาสติก การจัดหม้อข้าวหม้อแกงขนาดเล็กไว้ให้ เพราะการเล่นเหล่านี้เพิ่มความสนุกสนานให้กับกลุ่ม ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเพียงพอของสิ่งของนั้น ๆ ด้วย เพื่อไม่ให้เด็กเกิดการแย่งแย่งกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการวิวาทขึ้นได้ ส่วนการเล่นที่ไม่ควรจัดให้ก็คือ ของเล่นที่มีแนวโน้มจะทำให้เด็กเกิดการก้าวร้าว เช่น อาวุธพลาสติกต่าง ๆ ตุ๊กตาประเภทสัตว์ประหลาดที่แสดงทางวิหยา โทรทัศน์ เพราะสิ่งเหล่านี้จะกระตุ้นให้เด็กคิดถึงการต่อสู้ระหว่างกัน นอกจากนี้สิ่งของบางอย่างที่อาจจัดหาได้จากเศษวัสดุเหลือใช้ก็เป็นอุปกรณ์ที่ดีในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กด้วย เช่น กล่องกระดาษที่บรรจุสินค้าต่าง ๆ เสื้อผ้า หรือเครื่องแต่งกายที่ไม่ใช้แล้ว หรือรูปภาพต่าง ๆ ที่ตัดจากโฆษณา เป็นต้น

3.2.3 ประสบการณ์ เด็กที่เริ่มเข้าสู่กลุ่มเพื่อน จะมีความอายและไม่กล้าแสดงออก เพราะยังมีความรู้สึกไม่คุ้นเคยหลังจากใช้เวลาเดี่ยวๆ หนึ่งแล้ว เขาจะสามารถเข้ากลุ่มได้ดีขึ้น ไม่อายหรือขลาดกลัวเหมือนแรกเข้ากลุ่ม

ลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยกับบุคคลอื่นจะมีการพัฒนาขึ้นตามระดับอายุที่สูงขึ้น เด็กจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมมากขึ้น สามารถเข้ากลุ่มและร่วมมือการเล่นเป็นกลุ่มอย่างมีเป้าหมายร่วมกันได้ ทั้งนี้เกิดขึ้นเพราะ วุฒิภาวะ การเรียนรู้จากการได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

โดยสรุปแล้ว เด็กปฐมวัยเมื่อเริ่มเข้าสู่โรงเรียนจะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบุคคลกว้างขึ้นทั้งครู เพื่อน โรงเรียน การส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมจะทำให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลต่าง ๆ ในสังคมได้ ดังนั้นครูและผู้เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูควรส่งเสริมพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กโดยการให้เด็กร่วมกิจกรรมกับเด็กอื่นเป็นกลุ่มเลือกกิจกรรมที่เอื้อให้เด็กร่วมทำเป็นกลุ่ม เช่น กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้เด็กได้คิด วางแผน ปฏิบัติ ประเมินทบทวนผลงานร่วมกันอันเป็นการจัดประสบการณ์เบื้องต้นในการส่งเสริมให้เด็กมีความสัมพันธ์ทางสังคม นำไปสู่การมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม

1.4 สิ่งที่เด็กได้รับการพัฒนาทางสังคม

มุนซิงเจอร์ (Munsinger) กล่าวถึงพฤติกรรมเด็กช่วงอายุ 3 - 6 ปี ว่า เด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคม และโครงสร้างทางสังคมในกลุ่มเพื่อน เริ่มมีการเล่นแบบร่วมมือกันและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในกลุ่มเพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม เด็กอายุ 4 ปีขึ้นไป จะได้รับอิทธิพลจากพลังของกลุ่มเพื่อนได้

เด็กจะต้องเรียนรู้การแบ่งปัน การป้องกันตัวจากการก้าวร้าวของเพื่อน และเรียนรู้การประนีประนอม กลุ่มเพื่อนจะให้รางวัลกับพฤติกรรมที่เห็นว่าดี และลงโทษหรือปฏิเสธพฤติกรรมที่เห็นว่าไม่ดีตามมาตรฐานของกลุ่ม กลุ่มเพื่อนจะให้รูปแบบของพฤติกรรมที่ยอมรับและไม่ยอมรับของกลุ่มแก่เด็ก (เพียงจิต โรจน์สุภรัตน์. 2530 : 43 ; อ้างอิงมาจาก Munsinger. 1975 : 19)

ชิคเคนเดนซ์ (Chickendanz) ได้อธิบายว่าสิ่งที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนอนุบาลจะทำให้เด็กได้เรียนรู้วิธีแก้ปัญหาสังคม วิธีปฏิบัติตน ต่างจากพฤติกรรมที่ตนอยู่บ้าน เพราะที่โรงเรียนเด็กจะต้องเรียนรู้ว่าหากำลังมีการแบ่งปันทั้งในด้านของพื้นที่ วัสดุของเล่น เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ต้องยอมรับฟังทัศนะของผู้อื่น เรียนรู้เรื่องของการให้ความร่วมมือ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำเด็กไปสู่วิธีการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นต่อไป (สุทธิพรรณ ชีรพงศ์. 2534 : 15 ; อ้างอิงมาจาก Chickendanz. n.d.)

ฮาร์ตูป (Hartup. 1978) กล่าวว่า การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนจะส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็ก (Chalesworth, Rosalind. 1987 : 424)

ลอรา (Laura. 1989 : 491) กล่าวว่า เด็กจะมีการพัฒนาและสามารถปรับตัวได้ เมื่อเขาเกิดความประทับใจและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ จากการสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

สมาใจ ทิพย์ชัยเมธา และ ละออ ชูติกร (2526 : 162 - 220) กล่าวว่า การเล่นเป็นการเรียนรู้ของเด็กช่วยให้เด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และเรียนรู้ในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่มาจากการเล่นในระยะแรก เด็กจะเล่นและมีปฏิสัมพันธ์กับมารดา ญาติผู้ใหญ่และพี่เลี้ยงที่บ้าน แต่เมื่อโตขึ้นเขาจะพบว่าสมาชิกในบ้านไม่สามารถที่จะเล่นกับเขาได้ตามที่เขาต้องการ เด็กจึงปรารถนาที่จะคบกับเพื่อนวัยเดียวกัน เมื่อเด็กเข้าโรงเรียน สภาพแวดล้อมในโรงเรียนจะทำให้เด็กมีโอกาสดัดต่อสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะกับเพื่อนในวัยเดียวกัน

พัชรี ผลโยธิน (2538 : 2) กล่าวว่า เด็กอนุบาลนั้นถ้ามีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นหรือผู้ใหญ่ เด็กจะยังมีโอกาสเรียนรู้ความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักแก้ปัญหา และเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเด็กด้านสังคมและสติปัญญาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเด็กต่างกับผู้ใหญ่ตรงที่เด็กจะแสดงออกกับเพื่อนแต่ละคนอย่างเสมอภาค ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นได้เป็นอย่างดี ถ้าให้โอกาสเด็กอย่างต่อเนื่อง เด็กจะเห็นว่าคนอื่นมีความคิด ความรู้สึก แตกต่างจากตนเองได้ และเริ่มตระหนักถึงพฤติกรรมของตนที่แสดงต่อคนอื่น

สรุปได้ว่า เด็กที่มีความสัมพันธ์ทางสังคม จะเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมในการปรับตัวการแก้ปัญหาด้วยวิธีการนำไปสู่ความสงบสุขของกลุ่ม รู้จักแบ่งปัน เด็กเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น ร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น ซึ่งการเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กมาจากการที่เด็กได้พัฒนาการเล่นเป็นกลุ่มตามวัย 5 - 6 ขวบ และได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ดังนั้น การส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมก็ด้วยการจัดกิจกรรมกลุ่มให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน คิดวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนผลงานที่ทำร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มให้บรรลุตามเป้าหมายของกลุ่ม เช่น พฤติกรรมการแก้ปัญหาาร่วมกัน การแบ่งปัน การร่วมมือกันทำกิจกรรม การสร้างมิตรภาพในกลุ่ม เป็นต้น

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม

มารี (Mary. 1981 : 4603) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนในแง่ความถี่ของพฤติกรรมและระยะเวลาของการปฏิสัมพันธ์, วิธีการเข้ากลุ่มเพื่อน, ความรู้สึก และการเข้ากลุ่มเพื่อนไม่ได้ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็ก 4 ปี จำนวน 40 คน (ชาย 20 คน หญิง 20 คน) วิธีการศึกษาใช้เทคนิคสังคมมิติบันทึกพฤติกรรมขณะเด็กเล่นโดยบันทึกวีดีโอเทปคนละ 1 นาที แล้วนำมาตีความ จากนั้นนำมาจัดเป็นประเภทพฤติกรรม ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนมาก จะมีปฏิสัมพันธ์มากกว่าใช้เวลายาวนานกว่าเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนน้อย เด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนจะใช้พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์หลายวิธี และวิธีการเข้ากลุ่มเพื่อนไม่ได้ผลจะมีน้อยกว่าเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่า และใช้พฤติกรรมทางลบมากกว่า ส่วนเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่าจะใช้วิธีการทางลบมากกว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างนัยสำคัญของวิธีการที่ใช้ในการเข้ากลุ่มเพื่อนในแง่ของวิธีการทางลบกับวิธีการที่ไม่ได้ผล

ธีราพร กุลนันทน์ (2530 : 65 - 81) ได้ศึกษาการเล่นต่างกลุ่มอายุที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างได้แก่เด็กอายุ 4 - 5 ปี จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน กลุ่มทดลองที่หนึ่งเล่นกับกลุ่มอายุ 3 - 4 ปี กลุ่มทดลองที่สองเล่นกับกลุ่มอายุ 4 - 5 ปี กลุ่มทดลองที่สามเล่นกับกลุ่มอายุ 5 - 6 ปี ในสถานการณ์การเล่น 3 แห่ง คือ การเล่นบล็อก การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์และ ไม่ฟังประสงค์ ผลการศึกษาพบว่า การเล่นต่างกลุ่มอายุทำให้พฤติกรรมทางสังคมของกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มทดลองที่ 3 มีพฤติกรรมทางสังคมสูงสุด กลุ่มทดลองที่ 2 มีพฤติกรรมทางสังคมต่ำสุด และทำให้พฤติกรรมทางสังคมที่ฟังประสงค์ของกลุ่มทดลองสามกลุ่มแตกต่างกัน โดยกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 3 มีพฤติกรรมทางสังคมที่ฟังประสงค์สูงขึ้นอยู่กับระดับใกล้เคียงกัน และทำให้พฤติกรรมทางสังคมที่ไม่ฟังประสงค์ของกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มทดลองที่ 3 มีพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่ฟังประสงค์สูงที่สุด

ไฉไล บุญมาก (2537 : 87) ได้ศึกษาผลของการร่วมมือและการแข่งขันในการเล่นเกมที่ต่อพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน และการสื่อสารด้วยภาษาในวัยเด็กตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 36 คน โดยมีคะแนนด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนในเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 30 ลงมา แล้วใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลอง 1 ได้รับการเล่นเกมแบบร่วมมือ กลุ่มทดลอง 2 ได้รับการเล่นเกมแบบแข่งขัน กลุ่มควบคุมอ่านหนังสือการ์ตูนที่ผู้วิจัยนำมา ใช้เวลาในการทดลองทั้งหมด 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง ระหว่างเวลา 13.00 - 15.30 น. ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนของนักเรียนกลุ่มที่มีการเล่นเกมแบบร่วมมือดีกว่ากลุ่มที่มีการเล่นเกมแบบแข่งขัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการสื่อสารด้วยภาษาของนักเรียนกลุ่มที่มีการเล่นเกมแบบร่วมมือดีกว่ากลุ่มที่มีการเล่นเกมแบบแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนของนักเรียน กลุ่มที่มีการเล่นเกมแบบร่วมมือดีกว่าไม่ได้เล่นเกมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการสื่อสารด้วยภาษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพฤติกรรมความสัมพันธ์กับเพื่อนของนักเรียน กลุ่มที่มีการเล่นเกมแบบแข่งขันแตกต่างกับกลุ่มที่ไม่ได้เล่นเกม อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทางด้านภาษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ พบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมในด้านของการเข้ากลุ่มเพื่อน และการเล่นต่างกลุ่มอายุ รวมทั้งงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับเพื่อน อันเป็นการศึกษาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมของเด็กให้มีพฤติกรรมเข้ากลุ่มเพื่อนอย่างเหมาะสม ซึ่งควรจะมีการขยายแนวทางศึกษาลงมาที่ระดับปฐมวัยในการสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการจัดกิจกรรมกลุ่มที่มีการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน เพื่อให้เด็กเรียนรู้และพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมจากกระบวนการกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้เด็กสามารถเข้ากลุ่มเพื่อนได้อย่างเหมาะสม พัฒนาไปสู่ความสามารถปรับตัวให้เข้าสู่สังคมในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

2.1 ความหมายของกิจกรรมกลุ่มและความสำคัญของกิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรมกลุ่มมีความสำคัญต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่ม ส่งผลถึงการพัฒนาความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นำมาสู่การพัฒนาการทางสังคมที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ซึ่งกิจกรรมกลุ่มมีความหมายและความสำคัญที่จะนำมากล่าวได้ดังต่อไปนี้

เคมปี (Kemp. 1964 : 24 - 25) กล่าวว่า กลุ่มหมายถึงบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป รวมกันอยู่ในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง มีปฏิสัมพันธ์กันทั้งการใช้ภาษาและไม่ใช้ภาษา (Verbal and Nonverbal) มีการพึ่งพาอาศัยกัน (Interdependent) มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความพอใจ มีการยอมรับและให้ความเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม มีความรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในกลุ่ม

พรณพิศ วาณิชการ (2535 : 24) กลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มี การกระทำร่วมกัน เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ร่วมกัน และเป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะที่มุ่งสนองความต้องการบางประการของแต่ละบุคคล

คมเพชร จิตรสุกุล (2522 : 14) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มหมายถึง การนำเอา ประสบการณ์วางแผนมาแลกเปลี่ยนกันและกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้สมาชิกแต่ละคน และการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวม การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ ประสบการณ์ในกลุ่มจะทำให้เกิดพัฒนาการในตัวบุคคลทุกคน

ศุภาวดี บุญญวงศ์ (2527 : 2) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มหมายถึงการร่วมกันวางแผนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกต่อสมาชิกในกลุ่มหรือสมาชิกต่อกลุ่ม หรือกลุ่มต่อสมาชิก ซึ่งมีผู้นำกลุ่มที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกได้พัฒนาบุคลิกภาพที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน กลุ่ม ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานและกลุ่มประสบการณ์ ความสำเร็จในการทำงานครั้งนั้น ๆ ด้วย

พรรณพิศ วาณิชการ (2535 : 24) กล่าวว่า การทำงานแบบกลุ่มหมายถึง การกระทำกิจกรรมร่วมกันของบุคคลในกลุ่มซึ่งร่วมกันวางแผนงานตามเป้าหมายและจัดประสบการณ์เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ขึ้นทั้งในตัวบุคคลและในกลุ่ม ในการทำงานแบบกลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีประสิทธิภาพที่มีความสามารถในการที่จะเอื้ออำนวย การกระทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกให้ดำเนินไปในทางสร้างสรรค์เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนของกลุ่ม และกลุ่มทั้งหมดบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายและเสริมสร้างการพัฒนาบุคคลในกลุ่ม และความเป็นกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปได้ว่า กลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม มีความหมายถึงการที่สมาชิกในกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ร่วมมือกัน วางแผนและทำงานตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ในรูปแบบของการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การเป็นผู้นำผู้ตาม การพึ่งพาอาศัยกัน และประเมิน ทบทวนผลงานที่ทำร่วมกัน

ความสำคัญของกิจกรรมกลุ่มนั้น โรเจอร์ (Roger. 1970 : 121 - 122) กล่าวอ้างถึงผลงานวิจัยของกิบป์ (Gibb) ว่าการทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มจะให้ผลส่งเสริม สร้างสรรค์ทางด้านจิตวิทยามาก จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการรับรู้ทางด้านความรู้สึก มีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ยอมรับตนเองพัฒนาในเรื่องคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองและมีความมั่นคงยิ่งขึ้น ในด้านทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การใช้อำนาจลดน้อยลง มีการยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ยอมรับตนเองพัฒนาในเรื่องคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองและมีความมั่นคงยิ่งขึ้น ในด้านทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การใช้อำนาจลดน้อยลงมีการยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ลดการสั่งสอนและควบคุมผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น และมีความรู้สึกพึ่งพาซึ่งกันและกัน คือ เชื่อในความสามารถของบุคคล มีการแก้ปัญหาโดยการทำงานเป็นกลุ่ม และเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม

ชอว์ (Show. 1971 : 31) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มมีความสำคัญต่อการส่งเสริมทักษะที่จำเป็นหลายด้านดังนี้

1. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น

2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะเน้นการค้นคว้าหาความรู้ เช่น ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การรายงาน ฯลฯ

3. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) เป็นทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล

4. ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผน การเป็นผู้นำแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

สรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มมีความสำคัญต่อตนเอง และผู้อื่นในด้านการรับรู้ความรู้สึกและคุณค่าของตนเองและผู้อื่น และทำให้พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันอย่างเป็นกระบวนการ ซึ่งมีทั้งทักษะทางสังคม การศึกษาค้นคว้า การแก้ปัญหา การวางแผนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

2.2 ประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่ม ได้มีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มดังต่อไปนี้

ยัง (Young, 1972 : 630 - 632) กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนเป็นกลุ่มอย่างกว้างขวาง ดังนี้

1. บรรยากาศการเรียนเป็นกันเอง ทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย ไม่เคร่งเครียด เมื่อทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

2. ช่วยแก้ปัญหามากมายให้นักเรียนบางคน เพราะการทำงานร่วมกันจะทำให้ นักเรียนทุกคนรู้สึกตนว่า มีความสำคัญต่อกลุ่มเท่ากัน ความเชื่อมั่นในตนเองก็จะถูกกระตุ้นให้มีเพิ่มมากขึ้น

3. การเรียนเป็นกลุ่มจะเสริมสร้างความสามัคคี การรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตนต่อกลุ่ม

4. ฝึกให้นักเรียนรู้จักอภิปราย การเสนอแนะการซักถาม ตลอดจนส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้แก่ นักเรียนด้วย

หฤทัย อติชาติพงศ์ (ม.ม.ป. : 13 - 14) กล่าวถึงประโยชน์ของการทำงานกลุ่มไว้ดังนี้

1. ช่วยให้เข้าใจกระบวนการทำงานร่วมกัน และนำไปประยุกต์ใช้กับเพื่อนร่วมงานและนักเรียนในการแนะแนวหมู่
2. ช่วยให้รู้จักเลือก รู้จักวางจุดมุ่งหมายและการเสนอแนะตลอดจนการประเมินผลการแก้ปัญหาในโครงการที่กระทำ และความสามารถดำเนินการ ตามโครงการต่อไปได้ดี
3. ช่วยให้สมาชิกเกิดความรู้สึกไวต่อปฏิกิริยาได้ตอบภายในกลุ่ม เพื่อเขาจะได้รับรู้เรื่องความรับผิดชอบของหัวหน้าของสมาชิกดีขึ้น การได้ตอบอย่างดี จะช่วยให้กลุ่มพัฒนาอย่างกว้างขวาง และได้แหล่งความรู้ของแต่ละคนในกลุ่มที่แสดงออกมา
4. ช่วยให้คนได้พัฒนาความรู้ และทักษะในสังคมประชาธิปไตย เพื่อใช้หลักของพลังกลุ่มจะช่วยให้เกิดสิ่งเหล่านี้ คือ
 - 4.1 เพิ่มกลไกในด้านความรู้สึกของสมาชิกว่าอะไรเกิดขึ้นในกลุ่ม และกระตุ้นให้เขาปรารถนาจะรับหน้าที่หัวหน้า และหน้าที่ของสมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 4.2 ช่วยให้สมาชิกรู้จักปลดปล่อยแหล่งความรู้ในตัวเองออกมาให้มากยิ่งขึ้นภายในกลุ่ม
 - 4.3 ทำให้หัวหน้ารู้สึกรับผิดชอบมากขึ้นในการช่วยให้กลุ่มพัฒนา

สรุปได้ว่า กลุ่มมีประโยชน์ต่อสมาชิกในด้านการส่งเสริมความสามารถในการแสดงออก ความเชื่อมั่น นอกจากนี้ ยังทำให้ได้ผลงานที่ร่วมกันทำอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะกลุ่มที่มีกระบวนการวางแผนงานเป็นขั้นตอน นำมาสู่การปฏิบัติ และการทบทวน ทำให้สมาชิกรู้จักเลือก และวางจุดมุ่งหมาย วางแผนดำเนินการ การเสนอแนะ การติดตามผล การแก้ปัญหา สามารถเกิดทักษะในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยพัฒนางานและบุคคลให้เป็นประโยชน์แก่สังคมอย่างกว้างขวาง

2.3 ลักษณะของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

แมคเกรเกอร์ (Mc Gragor) ได้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. บรรยากาศภายในกลุ่มเป็นกันเอง ไม่ใช่เป็นทางการหรือมีระเบียบจัดมากนัก
2. สมาชิกทุกคนควรมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรมทุกอย่างของกลุ่ม แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมแต่ละอย่างด้วย

3. จุดมุ่งหมายของกลุ่มจะต้องชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม ควรจะให้สมาชิกเข้ามามีส่วนออกคำติชมหรือกล่าวติชมหรือถามความคิดเห็นจนกระทั่งทุก ๆ คน ยอมรับจุดประสงค์ร่วมของกลุ่ม

4. สมาชิกจำเป็นต้องรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทุกคนมีสิทธิ์ออกความเห็นได้ และไม่ว่าจะมาจากบุคคลใดควรได้รับการฟังเท่าเทียมกันอย่าดูถูกความคิดของสมาชิกคนใด จนกระทั่งไม่มีใครกล้าออกความคิดเห็น

5. ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็นต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมดา กลุ่มควรจะได้รับรู้ถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้น พยายามศึกษาถึงสาเหตุอย่างรอบคอบ พยายามหาหนทางแก้ไขแทนที่จะปกปิด ซ่อนเร้นหรือทำเป็นว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้นกับกลุ่ม

6. การตัดสินใจทุกอย่างควรเป็นมติเอกฉันท์ที่ได้รับการเห็นชอบจากสมาชิก ไม่ควรใช้วิธีโหวตขอความเห็นจากสมาชิกกลุ่มใหญ่ เพราะแสดงว่ามีบางคนที่ยังไม่เห็นด้วยกับการกระทำของกลุ่ม

7. การวิพากษ์วิจารณ์ควรกระทำบ่อยครั้ง ตรงไปตรงมา แต่ควรอยู่ในลักษณะไม่รุนแรง

8. ทุกคนควรมีสิทธิ์ที่จะแสดงความรู้สึกได้อย่างเปิดเผย ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับความคิด หรือการปฏิบัติงานของกลุ่ม

9. เมื่อตกลงใจจะทำกิจกรรมใด สมาชิกจะรู้จักหน้าที่และยอมปฏิบัติเพื่อให้ถึงจุดประสงค์ของกลุ่ม

10. ผู้นำกลุ่มไม่เป็นผู้เผด็จการหรือยอมทุกอย่าง มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามสถานการณ์ สิ่งสำคัญคือสมาชิกในกลุ่มควรพยายามทำงานให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายไม่ใช่อยู่ที่ใครจะมาเป็นผู้นำ (ผกา บุญเรือง. 2527 : 62 - 63 ; อ้างอิงมาจาก Mc Gragor. 1960 : unpage)

สรุปได้ว่า ลักษณะของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพจะต้องอยู่ภายในบรรยากาศที่เป็นกันเอง สมาชิกในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและมีมติเป็นเอกฉันท์ โดยผู้นำกลุ่มต้องมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย จะทำให้กลุ่มมีการทำงานที่มีประสิทธิภาพได้ และที่สำคัญที่สุดซึ่งจะทำให้กลุ่มดำเนินงานลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การตั้งจุดมุ่งหมายของกลุ่มให้ชัดเจน จะต้องใช้การวางแผนการทำงานเป็นขั้นแรกที่ตั้งจุดมุ่งหมายร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและประเมินผลทบทวน สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่วางแผนไว้ ดังนั้น กลุ่มที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีกระบวนการทำงานกลุ่มเป็นขั้นตอน 3 ขั้น คือ การวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน

2.4 แนวการจัดกิจกรรมกลุ่มสำหรับเด็กปฐมวัย

การเล่นเป็นกลุ่ม (Group Play หรือ Co-operative Play) เริ่มเมื่อเด็กอายุ 5 ขวบ ร่วมกับผู้อื่นได้ประมาณ 2 - 5 คน เด็กเริ่มรู้จักบทบาทการรวมกลุ่มมากขึ้น (เยาวยา เดชะคุปต์. 2522 : 19 ; อ้างอิงมาจาก Hammon. 1967 : 224)

อารี เกษมรติ (2533 : 39) ได้สรุปว่า เด็กวัย 5 - 6 ปี สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้บทบาทของตนเอง มีความเชื่อมั่น สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี

สุทธภา โชติประดิษฐ์ (2537 : 25) สรุปว่า ขนาดกลุ่มของเด็กปฐมวัย 5 - 6 ปี กลุ่มย่อย (Small Group) ควรมีสมาชิกประมาณ 5 - 7 คน เพราะธรรมชาติของเด็กยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ทำให้เด็กไม่เข้าใจบทบาทของตนเองและผู้อื่น การแบ่งเด็กเป็นกลุ่มย่อยทำให้ครูมีโอกาสดูแลการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกในกลุ่มได้ง่ายกว่ากลุ่มใหญ่ และสมาชิกในกลุ่มมีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเองได้เต็มที่มากกว่า

แนวทางในการจัดกลุ่ม สวงน สุทธิเลิศคุณ (2522 : 193 - 194) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดกลุ่มดังนี้

1. จัดกลุ่มโดยใช้สัญลักษณ์ เช่น สัญลักษณ์แบบ ผัก ผลไม้ หรือรูปสัตว์ เป็นต้น ครูจะเตรียมกระดาษที่ติดสัญลักษณ์รูปต่าง ๆ ให้มีจำนวนเพียงพอสำหรับเด็กทุกคน ถ้าต้องการให้มี 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ครูต้องเตรียมกระดาษที่ติดสัญลักษณ์รูปต่าง ๆ ดังนี้

ผัก : ผักชี ผักกาดขาว พริก มะเขือ ฟัก

ผลไม้ : แดงโม ส้มโอ กล้วย ส้ม น้อยหน่า

สัตว์ : แมว สุนัข กระต่าย ม้า ลิง

ดอกไม้ : ดอกกุหลาบ ดอกจำปา ดอกมะลิ ดอกบานไม่รู้โรย

ครูจะนำกระดาษติดสัญลักษณ์รูปต่าง ๆ เหล่านี้คว่ำไว้บนโต๊ะให้เด็กมาหยิบเอง หรือครูแจกให้ จากนั้นเด็กหงายกระดาษที่ติดสัญลักษณ์รูปต่าง ๆ แล้วเข้ากลุ่มตามประเภทของสัญลักษณ์ กลุ่มใดที่ได้ครบก่อนให้เป็นผู้เข้ากลุ่มก่อนและปรบมือให้

2. จัดกลุ่มโดยใช้ระบบตัวเลข เช่น ถ้าต้องการจัดเป็น 2 กลุ่ม ก็ให้เด็กนับเรียง 1 - 2 ผู้ที่นับ 1 อยู่กลุ่มที่ 1 ผู้ที่นับ 2 อยู่กลุ่มที่ 2 เป็นต้น

3. จัดกลุ่มตามสหาย ครูกำหนดจำนวนสมาชิกในแต่ละกลุ่ม กลุ่มใดจัดได้ก่อนให้ยกมือขึ้นและจับมือกันไว้ เด็กจะมีโอกาสเลือกเพื่อนเพื่อเข้าร่วมกลุ่มตามความสนใจ และความพอใจของตนเอง

จากแนวทางการจัดกลุ่มดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นขั้นตอนการจัดกลุ่มง่าย ๆ สำหรับเด็กปฐมวัย เพราะไม่ยุ่งยากซับซ้อนให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งช่วยให้ฝึกทักษะการฟัง ทักษะการสังเกต ทักษะการจำแนกการเปรียบเทียบ และได้เรียนรู้การใช้สัญลักษณ์ด้วยวิธีง่าย ๆ ซึ่งการวางแผนในกิจกรรมแบบวางแผนปฏิบัติบทวนให้เด็กร่วมกันคิดวางแผนกับครูหรือเพื่อนสามารถใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ มาติดบนแผนภูมิเพื่อแสดงการวางแผนจะทำกิจกรรมในระดับปฐมวัยและปฏิบัติบทวนตามแผนที่วางไว้แล้ว ทำให้จำได้ว่าจะทำอะไรบ้างเป็นวิธีการที่มีประโยชน์และเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยมาก

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

สุนิษฐ์รัตน์ ฤทธิ์ทรงชัยเลิศ (2530 : ๓) ได้ศึกษาผลจากการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กชั้น ป. 5 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน ผลปรากฏว่า

1. หลังจากการทดลอง นักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำของกลุ่มทดลองมีความเชื่อมั่นสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำของกลุ่มควบคุม

จงใจ ชัยกิจ (2530 : 122) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กระดับอนุบาลปีที่ 2 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์ ผลปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เรียนศิลปะศึกษาตามแผนการจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทองคำ บุญประเสริฐดี (2534 : 131 - 136) ศึกษาการทดลองใช้วิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา พบว่า

1. เด็กก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดูแลให้ทุกอย่างดำเนินไปตามตารางกิจกรรมประจำวันที่ได้วางแผนไว้ ขณะเด็กทำกิจกรรมครูเข้าไปช่วยและถามคำถามที่จะกระตุ้นให้เด็กคิด (อรุณี หรดาธ. 2537 : 103)

จากการศึกษาตามหลักสูตรมูลนิธิไฮ/สโคปตามแนวทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget) ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยให้เด็กวางแผนและดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง พบว่า ครูจะกระตุ้นให้เด็กคิดด้วยคำถามปลายเปิด ในห้องเรียนจะมีมุมต่าง ๆ เพื่อสนองความสนใจของเด็ก เด็กเรียนรู้ การกระทำ และเชื่อมโยงประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ (วรรณาท รักสกุลไทย. 2530 : 74 - 50 ; อ้างอิงมาจาก High/Scope Resource. 1986)

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของการจัดการศึกษาแบบไฮ/สโคป พบว่ามีผู้สนใจ และเห็นความสำคัญของวิธีการจัดการศึกษาแบบไฮ/สโคป เห็นได้จากเอกสารตำรา และงานวิจัย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำเอาวิธีการที่เหมาะสมมาส่งเสริมพัฒนาเด็ก จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิธีการสอนแบบไฮ/สโคป จึงได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 ความหมายของกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน

ชไวน์ฮาร์ท (Schweinhardt. 1987 : 59 - 95) ได้ให้ความหมายของการวางแผน การปฏิบัติและการทบทวนไว้ดังนี้

1. การวางแผน (Plan) หมายถึงการสนทนาร่วมกันระหว่างครูกับเด็ก และเด็ก กับเด็กเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กต้องการทำตามความสนใจของตน รวมทั้งวิธีการที่จะดำเนินกิจกรรมหลังจากกิจกรรมหนึ่งสิ้นสุดลง เด็กจะทำกิจกรรมใดต่อไปครูจะมีส่วนช่วย ในการวางแผนเพื่อ จัดเตรียมกิจกรรมสนองความคิดของเด็ก อีกทั้งช่วยให้เด็กปฏิบัติกิจกรรมด้วยความรู้สึกที่ดี ตาม จุดประสงค์ที่วางไว้ การวางแผนกิจกรรมจะแสดงได้ด้วยภาพเด็กหรือสัญลักษณ์ประจำตัวเด็ก

2. การปฏิบัติ (Do) หมายถึง การทำกิจกรรมตามที่เด็กวางแผนไว้ โดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในด้านความคิดในจังหวะที่เหมาะสม สามารถทำงานด้วยตัวของตัวเอง หรือร่วมกับเพื่อนโดยอิสระตามเวลาที่ครูกำหนดให้รวมทั้งช่วยกันเก็บและจัดของให้เข้าที่ เรียบร้อยหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรม

3. การทบทวน (Review) หมายถึง การจัดกิจกรรมสนทนา อภิปราย ถึงผลงานที่เด็กทำและทบทวนว่าสามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้หรือไม่ มีการเปลี่ยนแปลงการทำงานแต่ละครั้งอย่างไร ผลงานของเด็กมีความแตกต่างกันหรือไม่

วรนาท รักสกุลไทย และคนอื่น ๆ (2539 : 16 - 20) ได้กล่าวถึงความหมายของการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน ไว้ดังนี้

1. การวางแผน (Plan) คือ การที่เด็กบอกหรือแสดงให้ผู้ใหญ่รู้ว่าเขาจะทำอะไร เมื่อไร อย่างไร แล้วแสดงการทำกิจกรรมด้วยสัญลักษณ์ประจำตัวเด็ก ซึ่งเป็นกระบวนการที่เด็กมีโอกาสเลือกและตัดสินใจ

2. การปฏิบัติ (Do) คือ

2.1 การเล่นหรือการปฏิบัติตรงตามที่เด็กตั้งใจ

2.2 ฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ

2.3 มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม

2.4 ได้เคลื่อนไหว พัฒนาภาษาพูด

2.5 ฝึกคิดจินตนาการ

3. การทบทวน (Review) คือ

3.1 การสะท้อนสิ่งที่เด็กได้กระทำ

3.2 เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการวางแผน การปฏิบัติ และผลงานที่เด็กทำ

3.3 การเล่าประสบการณ์ในการทำงาน

จากคำจำกัดความข้างต้น สรุปได้ว่า กระบวนการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน นั้น เด็กจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนในการคิดวางแผน การปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการคิดและกระทำแล้วทบทวนผลงานที่ผ่านมาและเสนอผลงาน และครูมีบทบาทสำคัญที่จะนำเด็กทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนโดยครูเข้าไปปฏิสัมพันธ์และนำขณะวางแผนทบทวน และในโอกาสเหมาะสมในขั้นปฏิบัติ

3.2 ความสำคัญของกระบวนการวางแผน การปฏิบัติและทบทวน

บุราณี สุวรรณภิมย์ (2537 : 186 - 187) กล่าวว่าได้ประเมินผลการสอนแบบไฮ/สโคป เป็นเวลา 1 ปี พบว่าเด็กกล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ มีการเลือกภาษาเชิงความหมายมากขึ้น เด็กมีความคิดรวบยอดในคำศัพท์ใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังมีผลต่อตัวครูให้กลายเป็นครูที่

สนใจเด็กในทุกจุด มีความละเอียดรอบคอบต่อพฤติกรรมเด็ก ครูมีกำลังใจจากการเห็นผลการ
ทำงานของเด็ก เข้าใจเด็ก หาวิธีสอนมาเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

วรรณท รักสกุลไทย (ม.ป.ป. : 5 - 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของกระบวนการ
วางแผน ปฏิบัติ และทบทวน ดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญของการวางแผน (Plan) มีรายละเอียดประกอบด้วย
 - 1.1 กระตุ้นสนับสนุนให้เด็กได้ผสมผสานความคิดสิ่งที่เด็กเลือกและสิ่ง
ที่เด็กได้ตัดสินใจ
 - 1.2 เป็นการกระตุ้น ความรู้สึกในการควบคุมอารมณ์ มีสมาธิในการทำงาน
 - 1.3 เป็นการสนับสนุนให้เด็กมีพัฒนาการเล่นที่ซับซ้อนขึ้น
 - 1.4 มีความรู้สึกมีสมาธิในการเล่น
2. ความสำคัญของการปฏิบัติ (Worktime)
 - 2.1 ได้มีการฝึกการเรียนรู้ โดยการกระทำ
 - 2.2 สนับสนุนกระตุ้นความรู้สึกสนุกกับการเล่น
 - 2.3 ให้เด็กเสริมสร้างความคิดจากประสบการณ์ของตัวเอง
 - 2.4 ให้ผู้ใหญ่ได้สามารถสังเกตการณ์ กระตุ้นและสนับสนุนการเล่นของ
เด็ก
3. ความสำคัญของการทบทวน (Recalling)
 - 3.1 พัฒนาความสามารถของเด็กในการจัดรูปแบบ และพูดคุยเกี่ยวกับภายใน
ความคิดหวังสิ่งของที่เด็กทำในช่วง “Work Time”
 - 3.2 ทำให้ความเข้าใจของเด็กต่อสิ่งที่เขาได้ทำชัดเจนยิ่งขึ้น
 - 3.3 ขยายความรู้ของเด็ก ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่ปัจจุบัน แต่เป็นในอดีต (สิ่งที่
ผ่านมาแล้ว)
 - 3.4 ทำให้มีการกระจายประสบการณ์ ผลงานของเด็กให้เด็กคนอื่นได้รับรู้

สรุปได้ว่า กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนมีความสำคัญต่อเด็กและครู ซึ่งเด็กจะ
ได้รับการพัฒนาทุกด้านในการกระจายประสบการณ์ที่ครูจัดเตรียมไว้ให้ เด็กจะเรียนรู้กระบวนการ
คิดตัดสินใจร่วมกันเป็นกลุ่ม การแก้ปัญหา การรับรู้ความต้องการของเพื่อน สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้นำไปสู่
ไปสู่การเล่นร่วมกันที่ซับซ้อนขึ้น และมีความสำคัญต่อครูคือ กระบวนการทำงานแบบมีแบบแผน
จะทำให้ครูเห็นเด็กทำงานเป็นกลุ่มร่วมกัน รอบคอบต่อพฤติกรรมเด็ก

3.3 ลักษณะของการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน

โฮแมน และคนอื่น ๆ (Hohmann and others) กล่าวถึงหลักของหลักสูตรไฮ/สโกลป ดังนี้

1. การวางแผน (Plan) เด็กต้องตัดสินใจว่าจะทำอะไรโดยบอกแผนกับครู ซึ่งครูจะช่วยให้เด็กคิดและบันทึกแผนนั้น พร้อมทั้งช่วยเด็กเริ่มต้น
2. ทำงาน (Do) ทำกิจกรรมตามที่วางแผน ครูจะเคลื่อนย้ายไปตามกลุ่มเด็กช่วยเหลือแนะนำ และขยายความคิด คนที่เสร็จแล้วก็วางแผนทำสิ่งอื่นต่อไป
3. ทบทวน (Review) ทำในกลุ่มเล็ก ๆ (5 - 6 คน) พร้อมกันกับครูโดยทบทวนและเสนอสิ่งที่ตนทำในช่วงเวลาทำงาน มักใช้เวลาทำงาน มักใช้เวลาในช่วงอาหารว่าง (อรุณี ทรดาล. 2537 : 148 - 149 ; อ้างอิงมาจาก Hohmann and others. 1979)

สุทธภา โชติประดิษฐ์ (2537 : 14 - 15) ได้กล่าวถึงลักษณะของการจัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวนไว้ดังต่อไปนี้

การวางแผน (Plan) เป็นช่วงเวลาที่เด็กมีโอกาสเลือกและตัดสินใจในการทำกิจกรรมที่ครูจะเข้าไปช่วยเหลือในการตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการ การทำให้เป็นจริง และผลที่เกิดขึ้นไม่บ่อยนักในระหว่างการวางแผน เด็กมีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็น การพึ่งพาตนเอง และการตัดสินใจอย่างอิสระ ที่มีผู้ใหญ่คอยติดตามดูแลก่อนที่จะลงมือทำกิจกรรม ผู้ใหญ่และเด็กควรร่วมกันพิจารณาแผนของเด็กเพื่อให้เกิดภาพในใจ (Vision) และนำความคิดนั้นไปปฏิบัติตามแผน สำหรับเด็กที่ไม่ทำตามแผนควรได้รับการช่วยเหลือ และสนับสนุนความคิดโดยให้ทำกิจกรรมที่สามารถประสบความสำเร็จดังที่ได้วางแผนไว้ การสร้างความเข้าใจ ซึ่งจะมีผลต่อเด็กในด้านความรู้สึก

การปฏิบัติ (Do) เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวางแผนการปฏิบัติและการทบทวน เป็นการทำงานในช่วงที่เด็กวางแผนเสร็จแล้ว ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมประจำวัน และเป็นการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก การปฏิบัติกิจกรรมเด็กจะทำตามที่วางแผนไว้หรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการปฏิบัติตามแผนของเด็ก ครูควรเข้าไปช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ หรือซักถาม ถ้าพบว่ากิจกรรมของเด็กเปลี่ยนไปจากแผนอย่างมีเหตุผล ครูควรให้โอกาสเด็กเปลี่ยนแผนที่วางไว้ให้ตรงกับงานที่ปฏิบัติ แต่ไม่ควรให้เกิดขึ้นบ่อยนักเพื่อให้เด็กรู้ว่าควรปฏิบัติตามแผนที่วางไว้เสมอ ทั้งนี้เพื่อฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบมากขึ้นอันจะเป็นผลให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในการริเริ่มทำกิจกรรมอย่างอิสระ

การทบทวน (Review) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ เด็กสรุปการทำงาน ว่าได้ทำตามแผนที่วางไว้หรือไม่เพียงใด มีการเปลี่ยนแปลงไปจากแผนอย่างไร ผลงานเป็นไปตาม จุดมุ่งหมายหรือไม่ การวางแผนต่อไปอย่างไร จึงจะทำให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่งมีผลงานเป็นที่พอใจ อันจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง

สรุปได้ว่า ลักษณะการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวนเป็นการคิดและทำงานของ เด็กตามที่วางแผนเอาไว้ โดยครูจะมีปฏิสัมพันธ์ด้วยในรูปแบบของการสนับสนุน ส่งเสริม ให้เด็ก คิดเลือกตัดสินใจทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งการจัดกิจกรรมกลุ่มแบบมีแบบแผนโดยใช้ กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน จะส่งเสริมให้เด็กมีการคิดวางแผนร่วมกัน ปฏิบัติและ ทบทวนร่วมกัน ทำให้เด็กเกิดทักษะทางสังคมในการร่วมกันทำงานกลุ่ม เพราะเด็กได้มีโอกาส ปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและจะส่งเสริมให้เด็กเกิดพัฒนาการทุกด้านอย่างเหมาะสม

3.4 หลักการจัดกิจกรรมสถานที่ในการจัดกิจกรรมและบทบาทครูในการจัดกิจกรรม การวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน (วรนาท รักสกุลไทย และคนอื่น ๆ. 2539 : 10 - 15)

หลักในการจัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน

1. ความพร้อมของผู้เรียน
2. การจัดกิจกรรมควรสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยดังนี้
 - 2.1 อายุ 3 - 4 ปี ควรเริ่มจากกิจกรรมตามแบบของ สปช.
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ)
 - 2.2 อายุ 4 - 5 ปี ควรให้เด็กริเริ่มอย่างอิสระด้วยตนเอง
 - 2.2.1 เริ่มวางแผนและทบทวนด้วยตนเองในแผ่นใบงาน
 - 2.2.2 เริ่มวางแผนและทบทวนแบบกลุ่มใหญ่
 - 2.3 อายุ 5 - 6 ปี
 - 2.3.1 ทำกิจกรรมวางแผนและทบทวนแบบกลุ่มใหญ่
 - 2.3.2 ทำกิจกรรมวางแผนและทบทวนแบบกลุ่มย่อย

สถานที่ในการจัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติและการทบทวน

วรนาท รักสกุลไทย และคนอื่น ๆ (2539 : 19 - 24) ได้กล่าวถึงสถานที่ในการ จัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวนไว้ดังนี้

การวางแผน (Plan) สถานที่วางแผนควรเป็นที่ประจำเป็นสถานที่ที่เด็กสามารถ เห็นของเล่นหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นได้

การปฏิบัติ (Do) มุมต่าง ๆ ที่จัดให้โดยใช้อุปกรณ์อย่างหลากหลายและปฏิบัติอย่างอิสระในที่ที่เด็กมองเห็นของเล่น

การทบทวน (Review) ทำได้เสียในขณะที่เก็บของกับผู้ใหญ่ โดยผู้ใหญ่ฟังเด็กพูดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาทำ (วรนาท รักสกุลไทย. ม.ป.ป. : 7)

บทบาทครูในการจัดกิจกรรม การวางแผน การปฏิบัติและการทบทวน

1. เข้าใจพัฒนาการเด็ก
2. ให้เด็กเป็นศูนย์กลาง
3. ให้เด็กริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองอย่างอิสระ
4. ให้เด็กแสดงออกตามความคิดเห็นของตน
5. ฝึกให้เด็กคิดและแก้ปัญหาด้วยตนเอง
6. ฝึกให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง
7. จัดบรรยากาศให้เป็นประชาธิปไตย
8. มีกติกาและข้อตกลงร่วมกัน

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมวางแผน ปฏิบัติ และทบทวนให้เด็ก ต้องคำนึงถึงความพร้อมของเด็ก สำหรับเด็ก 5 - 6 ขวบ สามารถทำกิจกรรมแบบกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ได้ การจัดสถานที่นั้น เด็กต้องสามารถมองเห็นได้ชัดที่วางแผนต้องเป็นที่ประจำ บทบาทของครูนั่นครูต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เข้าใจพัฒนาการเด็ก และสามารถกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้ที่จะทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนได้ในขั้นการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน โดยครูเข้าไปแนะนำหรือปฏิสัมพันธ์ตามโอกาสเหมาะสม หรือเมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งในการจัดกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน ครูมีบทบาทมีความสำคัญต่อการทำให้เกิดกระบวนการเหล่านี้ในเด็กมากที่สุด

3.5 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน และข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน

สุทธภา โชติประดิษฐ์ (2537 : 76 - 79) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน ไว้ดังนี้

1. ขั้นการวางแผน (Plan) ในการวางแผนครูกระตุ้นหรือชี้แนะที่จะทำกิจกรรมหรือวางแผนทำกิจกรรมด้วยเทคนิคต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ครูให้เด็กร่วมกันเป็นกลุ่ม (ตามที่กำหนด) และสนทนาร่วมกันเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ และเล่นตามมุมแล้วชี้ให้เด็กดูภาพสัญลักษณ์กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม ที่ครูได้นำมาติดบนแผนภูมิ เพื่อให้เด็กวางแผนเลือกทำกิจกรรมตามที่ครูจัดเตรียมไว้ให้

1.2 ครูถามว่าเด็กจะทำกิจกรรมใดโดยครูถามคำถาม เช่น “วันนี้หนูอยากทำกิจกรรมอะไร” และตามด้วยคำถามว่า “หลังจากเสร็จกิจกรรมนี้แล้วหนูจะทำกิจกรรมอะไรต่อไป” เพื่อช่วยให้เด็กวางแผนกิจกรรมที่สนใจจะทำตามลำดับ อาจใช้บัตรภาพที่มีความเข้มของสีพื้นแตกต่างกันหรือมีขนาดแตกต่างกันไปติดบนแผนภูมิวางแผน

2. ขั้นปฏิบัติ (Do)

2.1 ครูให้เด็กทุกคนแยกย้ายกันไปทำกิจกรรมตามแผนที่วางไว้

2.2 ครูต้องสังเกตและติดตามการทำกิจกรรมของเด็กเพื่อแนะนำและช่วยเหลือในจังหวะที่เหมาะสมเท่าที่จำเป็น ในแต่ละวันครูควรสังเกตเด็กเป็นพิเศษ ประมาณ 5 - 7 คน แล้วบันทึกลงในบัตรประจำตัวเด็ก

2.3 ก่อนหมดเวลา 5 นาที ครูชักชวนเด็กช่วยกันเก็บอุปกรณ์และของเล่น แล้วช่วยกันทำความสะอาด

3. ขั้นทบทวน (Review)

ให้เด็กกลับมานั่งกลุ่มเดิม แล้วสนทนาถึงผลงานที่ทำและทบทวนว่าเด็ก ๆ สามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ทำงานได้สำเร็จแค่ไหน มีการเปลี่ยนแปลงแผนหรือไม่ ถ้าเปลี่ยนแผนเปลี่ยนเป็นอะไร ผลงานเป็นที่พอใจของเด็กเพียงใด ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้หรือไม่ ต้องการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอย่างไร แล้วเด็กแต่ละคนที่วางแผนได้ผลักดันเสนอผลงานที่ตนประทับใจหรือพอใจในวันนั้นให้เพื่อนฟัง 1 ตัวอย่าง

วรนาท รักสกุลไทย และคนอื่น ๆ (2539 : 29 - 35) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดกิจกรรม และข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติและการทบทวน ดังนี้

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน

1.1 ครูเตรียมอุปกรณ์แต่ละกิจกรรมตามโต๊ะมุมพื้นที่อย่างหลากหลาย

1.2 ให้เด็กร่วมกันในที่ที่กำหนด

1.3 กิจกรรมใหม่ ครูควรนำอุปกรณ์ทั้งหมดให้เด็กดูและให้แต่ละคนวางแผนทำกิจกรรมด้วยตนเอง

1.4 ให้เด็กวางแผนเลือกกิจกรรมตามความสนใจ

- 1.5 ให้เด็กปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้วางแผน
- 1.6 ครูจัดบันทึกการวางแผนของเด็กในวันนั้น
- 1.7 ให้เด็กช่วยเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อยหลังจากทำกิจกรรมเสร็จแล้ว
- 1.8 ให้เด็กที่วางแผนออกมาเล่าผลงานให้เพื่อนและครูฟัง
- 1.9 ให้เด็กในกลุ่มซักถามเพื่อนเมื่อไม่เข้าใจ

1.10 ครูต้องไม่ลืมบอกช่วงเวลา เช่น การทำกิจกรรมกับเด็กอาจใช้สัญลักษณ์บอกเวลาเมื่อให้หมดเวลา เพื่อเด็กจะได้เตรียมตัวเตรียมใจและช่วยกันเก็บอุปกรณ์

ข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน

2.1 ครูควรเก็บของบริเวณสำหรับเล่นควรแสดงสัญลักษณ์ให้ชัดเจน อุปกรณ์ในมุมเล่นควรจัดให้เหมาะสม

2.2 การร่วมงานเป็นทีมของครูจะช่วยกันจัดสร้างชั้นเรียน โดยพิจารณาและคำนึงถึงความสนใจของเด็กสภาพแวดล้อมความตั้งใจของเด็กและการจัดหลักสูตรที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ของเด็ก

- การวางแผนจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเด็กเกิดความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมของห้อง
- เด็กสามารถนำของเล่นมาวางแผนได้
- คำถามที่ครูใช้ เช่น “ใช้อุปกรณ์อะไรในการวางแผนทำกิจกรรม” “จะอย่างไร”
- ครูมีหน้าที่ช่วยเหลือเด็กในการจัดกิจกรรม
- เด็กสามารถเปลี่ยนแผนได้แต่ต้องมีเหตุผลที่น่าเชื่อถือ และไม่ควรจะทำบ่อย
- ครูควรสนทนากับเด็กเสมือนผู้ร่วมงาน

สรุปได้ว่า ขั้นตอนในการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน ครูมีบทบาทในการกระตุ้นให้เด็กคิดและทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ รวมทั้งจัดเตรียมกิจกรรมให้เด็กอย่างเหมาะสม ใช้คำถามปลายเปิด ในขั้นตอนต่าง ๆ ทุกขั้นตอน ครูจึงมีความสำคัญในการดำเนินการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวนให้ลุล่วงทุกกระบวนการ ทำให้เด็กเกิดการพัฒนากระบวนการทำงานได้อย่างเหมาะสม

8.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน

ชไวน์ฮาร์ท (Schweinhardt. n.d.) ได้กล่าวถึงผลการวิจัยเปรียบเทียบการใช้หลักสูตร 3 รูปแบบ ในเด็กระดับปฐมวัยจนถึงอายุ 15 ปี พบว่า ในกลุ่มที่เรียนหลักสูตรไฮ/สโคป (High/Scope) หลักสูตรสถานรับเลี้ยงเด็ก (Nursery School) และหลักสูตรเน้นความเป็นผู้สอนโดยตรง (Direct Instruction) พบว่าเด็ก 2 กลุ่มแรกมีพฤติกรรมปัญหาวัยรุ่นเพียงร้อยละ 8 ในขณะที่

เด็กซึ่งเรียนหลักสูตรเน้นครูเป็นผู้สอนโดยตรง มีพฤติกรรมที่เน้นปัญหาร้อยละ 44 หลังจากได้ศึกษาต่อจนเด็กอายุ 27 ปี ซึ่งใช้เวลาต่อเนื่องกัน 30 ปี พบว่ากลุ่มที่ได้รับการเรียนในโครงการไฮ/สโคป มีปัญหาอาชญากรรมน้อยกว่ากันถึงครึ่งหนึ่ง มีรายได้สูงกว่า มีลูกนอกสมรสน้อยกว่า เด็กที่ไม่เข้าร่วมโครงการ

แยง (Yang, 1985 : A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการฝึกวางแผนและทบทวนด้วยการสนทนาที่มีต่อความคล่องแคล่วในการคิดของเด็กปฐมวัย โดยศึกษาเด็กปฐมวัยที่ด้อยโอกาสจำนวน 15 คน ซึ่งเข้าเรียนในโปรแกรมของโรงเรียนการศึกษาปฐมวัยของมหาวิทยาลัยเซาท์เทิร์นแคลิฟอร์เนีย (University of Southern California School for Early childhood Education SECE) พบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการฝึกทบทวนด้วยวาจาามีผลต่อความฉับไวในการคิดของเด็กปฐมวัยที่ด้อยโอกาสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งการเข้าร่วมในการวางแผนและการฝึกทบทวนความสามารถในการคิดเป็นกระบวนการที่สามารถส่งเสริมความฉับไวในการคิดของเด็ก

สุทธภา โชติประเสริฐ (2537 : 80) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อมั่น ในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม โดยให้เด็กริเริ่มกิจกรรมอย่างอิสระแบบกลุ่มย่อย แบบกลุ่มใหญ่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอายุระหว่าง 5 - 6 ปี 30 คน โดยสุ่มอย่างง่ายแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง 1 และ กลุ่มทดลอง 2 ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมโดยให้เด็กริเริ่มกิจกรรมอย่างอิสระแบบกลุ่มย่อยมีความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มมากขึ้นก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมโดยให้เด็กริเริ่มกิจกรรมอย่างอิสระแบบกลุ่มใหญ่มีความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้นก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมโดยให้เด็กริเริ่มกิจกรรมอย่างอิสระแบบกลุ่มย่อย กับแบบกลุ่มใหญ่ มีความเชื่อมั่นในตนเองไม่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่มีผู้ทำการศึกษาพบว่า ตัวแปรต่าง ๆ ที่ศึกษาพัฒนาขึ้นจากการใช้กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน จึงทำให้ผู้วิจัยนำเอากระบวนการนี้มาเป็นวิธีการเพื่อศึกษาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะเป็นพฤติกรรมที่ทำให้เด็กปรับตัวได้ในวัยผู้ใหญ่ ประสบ

ความสำเร็จในชีวิตและเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่หลักสูตรไฮ/สโคป จัดเป็นพฤติกรรมที่ต้องพัฒนา ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการร่วมมือกันทำงานเป็นกลุ่ม ในกิจกรรมที่เหมาะสมและยังไม่มีการศึกษากระบวนการนี้ในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่ม จึงเห็นเหตุผลให้ผู้วิจัยทำการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนกับแบบปกติ เพื่อหาวิธีส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมและเป็นการขยายวงความรู้ทางการศึกษาปฐมวัยให้กว้างขึ้น

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

4.1 ความหมายของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และความสำคัญของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

งานศิลปะสร้างสรรค์มีคุณค่าต่อการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก ซึ่งมีผู้ใหญ่ให้ความหมาย และความสำคัญของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ดังนี้

ศิลปศึกษา (Art Education) หมายถึง การนำกิจกรรมศิลปะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ แต่ไม่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อเตรียมตัวเด็กให้เติบโตขึ้นเป็นศิลปินหรือจิตรกร (Artist) (เลิศ อานันทนะ. 2535 : 44)

ปีเตอร์สัน (Peterson. 1958 : 101) ได้กล่าวว่า เด็กทุกคนต้องการที่จะแสดงออกทางด้านความคิดและความรู้สึกต่าง ๆ ศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก ซึ่งเด็กต้องการโอกาสที่จะได้แสดงออกอีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึกและความเข้าใจ รวมทั้งบุคลิกภาพและความเป็นอิสระของเด็กออกมาได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ่ายทอดจากประสบการณ์และจินตนาการของเด็กแต่ละคนนั่นเอง

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 63 - 68) ได้อธิบายว่าศิลปะช่วยให้เกิดพัฒนาการด้านอื่น ๆ มีดังนี้

1. ศิลปะพัฒนาพฤติกรรมในการทำงาน เด็กจะเกิดความคล่องตัวในการคิดและการแสดงออก ความชำนาญในการสร้างสรรค์หรือสมรรถภาพในการแสดงออกนี้เป็นสิ่งท้าทายให้เด็กเกิดความกระหายในการทำงานศิลปะต่อไปอีก

2. ศิลปะพัฒนาบุคลิกภาพ การเรียนโดยได้ลงมือปฏิบัติทำให้เกิดความเคยชิน ซึ่งจะกลายเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องทำให้เด็กรักการทำงานและขยันหมั่นเพียร

3. ศิลปะพัฒนาพลังของการแสดงออกทางด้านอารมณ์และการรู้สึกนึกคิด จินตนาการและการสร้างสรรค์

4. ศิลปะพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ผลสำเร็จของการทำงานศิลปะ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจเมื่อบุคคลใดพบกับความสำเร็จอยู่เสมอจะทำให้บุคคลเกิดความมั่นใจในการทำงานของตนมากขึ้น

5. ศิลปะพัฒนาให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น การสร้างสรรค์จึงเป็นการลองผิด ลองถูก และแก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลา จนกว่างานจะเสร็จ

6. ศิลปะพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อกัน ร่วมมือกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิด ปรัชญาหรือและหาข้อสรุปร่วมกัน

ราศี ทองสวัสดิ์ (2529 : 103 - 104) กล่าวว่าสิ่งพึงตระหนักในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ คือกิจกรรมสร้างสรรค์หรือศิลปะสำหรับเด็กมิได้มีจุดมุ่งหมายให้เด็กทำงานเพื่อความสวยงามหรือเหมือนจริง แต่เป็นการช่วยการพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง การฝึกประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาเพื่อเป็นพื้นฐานการเขียนที่ดี ตลอดจนช่วยพัฒนาอารมณ์ จิตใจเด็กมีความเพียร มีความรู้เป็นพื้นฐาน มีสมาธิในการทำงาน และรู้จักรับผิดชอบการได้ทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้เรียนรู้การเข้าสังคม การแบ่งปัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กรู้จักคิดมีเหตุผลในการทำงาน จึงควรให้กำลังใจในการทำงานกับเด็กอย่างสม่ำเสมอให้เด็กเกิดความมั่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออกเต็มที่

นิรมล ช่างวิเศษชัย (2539 : 6) กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมศิลปะว่า

- ช่วยให้คนสามารถแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนได้
- ผลงานทางศิลปะเป็นผลดีต่อพัฒนาการของเด็กทุก ๆ ด้าน
- ศิลปะเป็นทางออกในการสื่อถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กไม่อาจบอกให้เราทราบด้วย

วาจาได้

- ศิลปะเป็นความสนุกสนานและความพึงพอใจของเด็กเล็ก
- ศิลปะก่อให้เกิดจินตนาการ การทดลอง ความเป็นตัวของตัวเอง การค้นพบ และความชื่นชมในความสวยงาม (ที่มีได้เกิดจากการระบายสีในสมุดภาพ การคัดตามลายเส้น)

สรุปได้ว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จัดขึ้นให้เด็กเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สามารถพัฒนาเด็กได้ทุกด้าน และเป็นกิจกรรมทำให้เกิดกระบวนการกลุ่มส่งเสริมให้เด็กพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสมได้เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กัน จึงควรเปิดโอกาสให้คิดวางแผนและทำงานร่วมกันจะทำให้เด็กรู้จักร่วมมือและพัฒนาทักษะการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนเหมาะสม

4.2 แนวการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

ศิลปะมีความสำคัญยิ่งและได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมด้านศิลปะไว้ 10 ข้อดังนี้ (สาตินี บุโรคม. 2523 : 19 ; อ้างอิงมาจาก Hilderbrand. 1975 : 226 - 229)

1. ให้ความสำคัญในกระบวนการทำงานของเด็กมากกว่าจะคำนึงถึงผลงานของเด็ก
2. ให้ความสำคัญสนับสนุนการแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์โดยการหลีกเลี่ยงการให้เด็กวาดลอกเลียนแบบ หรือวาดภาพระบายสีจากสมุดวาดภาพ ซึ่งทำให้เด็กไม่ได้ใช้ความคิดอิสระ ซึ่งทั้งสองแบบที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์
3. แสดงความชื่นชมต่อผลงานความก้าวหน้าของเด็ก
4. วางแผนและเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็กให้พร้อม
5. ควรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เด็กสามารถหยิบได้ง่ายสะดวกในการใช้
6. ควรหลีกเลี่ยงคำถาม “กำลังทำอะไรอยู่” หรือเดาว่าสิ่งที่เด็กทำคืออะไร
7. ฝึกฝนและแนะนำให้เด็กได้ลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง รู้จักการแสดงออกและมีทัศนคติที่ดีต่องานศิลปะ โดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามวุฒิภาวะของเด็กด้วย
8. ให้คิดว่ากิจกรรมทางด้านศิลปะมีความสำคัญเหมือนกับการจัดประสบการณ์ในการเขียนและการอ่าน
9. ให้ความรู้ในด้านศิลปะ เช่น เรื่องสี ขนาด และรูปร่างแก่เด็ก
10. อธิบายให้ผู้ปกครองเข้าใจจุดมุ่งหมายและแนวทางในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะแก่เด็ก

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 249 - 251) เนื่อหาและกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอายุ 5 - 6 ปี ควรจัดให้ดังนี้

1. การปูพื้นฐานให้เด็กมองเห็นความงามทางศิลปะ
 - 1.1 การฝึกสังเกตรูปทรงรอบตัว
 - 1.2 ให้เด็กสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ที่มีรูปร่างเหมือนกัน แตกต่างกัน คล้ายคลึงกัน
 - 1.3 ให้เด็กช่วยกันจัดแจกัน
 - 1.4 เด็กช่วยกันจัดมุมห้องให้สวยงาม
 - 1.5 เด็กและครูช่วยกันจัดหาสิ่งประดิษฐ์สำเร็จรูปมาตกแต่งห้อง
 - 1.6 เด็กและครูช่วยกันสะสมภาพต่าง ๆ ที่มีรูปร่างหรือเส้นที่สวยงาม

1.7 ให้เด็กได้มีโอกาสดูภาพเขียนหรือสิ่งประดิษฐ์ของเด็กวัยต่าง ๆ บ้างถ้าสามารถทำได้

2. การวาดภาพระบายสี

2.1 ให้เด็กวาดภาพโดยเสรีด้วยดินสอสี สีเทียน ดินสอดำ แล้วให้เล่าเรื่องราวจากภาพที่เขียน

2.2 ให้ป้ายสีด้วยพู่กันบนกระดาษโดยเสรี แล้วเล่าเรื่องราวจากภาพที่เขียน

2.3 ให้เด็กใช้สีเทียนระบายลงบนกระดาษ โดยใช้ปลายหรือข้างสีเทียน แล้วให้เล่าเรื่องราวจากภาพที่เขียน

2.4 ให้เด็กทดลองใช้ข้างของสีเทียนเขียนด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น หมุนเป็นวงกลมลากเป็นแถวยาวหรือซิกแซก

2.5 ให้ระบายสีตามรูปทรงที่กำหนดให้

2.6 ให้วาดภาพระบายสีตามความคิดคำนึงของเด็กแล้วให้เด็กบอกความหมายของภาพนั้น ๆ

2.7 พาเด็กออกไปศึกษานอกสถานที่ แล้วกลับมาเขียนภาพตามที่พบเห็นและประทับใจ

3. การทดลองเกี่ยวกับสี

3.1 ให้ละเลงสีหลาย ๆ สี ด้วยส่วนต่าง ๆ ของช่วงแขน

3.2 ให้ละเลงสีหลาย ๆ สีเป็นภาพโดยอิสระ แล้วให้เด็กบอกความหมายของภาพนั้น ๆ

3.3 ให้ละเลงสีหลาย ๆ สีเป็นภาพตามที่ครูกำหนด

3.4 ให้หยดสีโปสเตอร์หรือสีฝุ่นลงบนกระดาษเปียก

3.5 ให้เด็กเป่าสีบนกระดาษ

3.6 ให้เด็กทดลองผสมสีหลาย ๆ สี แล้วสังเกตการผสมผสานกันของสี

3.7 ให้ใช้สีย้อมผ้า สีค้างทับทิม ระบายบนกระดาษเปียก

3.8 ให้ใช้ลูกแก้วกลิ้งสีโปสเตอร์ที่หยดบนกระดาษที่อยู่ในถาด เอียงถาดไปมาให้ลูกแก้วกลิ้งผ่านสีและผ่านแผ่นกระดาษ

4. การพิมพ์

4.1 ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่าง ๆ ของช่วงแขน

4.2 ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยวัสดุต่าง ๆ

4.3 ให้เด็กพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่ครูทำ

4.4 ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยตรายางแล้วระบายสี

4.5 ให้เด็กใช้กระดาษซ่อนวัสดุที่มีลายบนแล้วใช้ดินสอดำหรือดินสอสี

5. การปั้น

5.1 ให้เด็กเล่นดินน้ำมัน ดินเหนียว หรือแป้ง

5.2 ให้เด็กปั้นแป้งทำขนมง่าย ๆ เช่น ขนมบัวลอย ขนมกรอบเค็ม ฯลฯ

5.3 ให้ปั้นตามใจชอบเป็นรูปสัตว์ คน หรือสิ่งของเครื่องใช้

5.4 ให้เล่นก่อทราย

5.5 ให้ปั้นรูปทรงต่าง ๆ แล้วนำมาติดต่อกัน

5.6 ให้ปั้นตามเรื่องราว หรือนิทานที่ครูเล่า

6. การพับฉีกตัดปะ

6.1 ให้ฉีกหรือตัดกระดาษตามคำสั่งครู

6.2 ให้เด็กตัดหรือฉีกกระดาษและปะลงบนกระดาษอีกแผ่นหนึ่ง อาจจัดให้เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่ควรกำหนดให้ หรือตามความนึกคิดของเด็ก

6.3 ให้เด็กพับหรือม้วนกระดาษที่ตัดเป็นแผ่นยาว ๆ เป็นวงกลมหรือรูปเหลี่ยมต่าง ๆ แล้วนำรูปทรงต่าง ๆ มาประดิษฐ์เป็นรูปสัตว์

6.4 ให้พับผ้าเช็ดหน้า ใบตอง ใบมะพร้าว ฯลฯ ตามใจชอบหรือตามแบบอย่าง

7. การประดิษฐ์

7.1 เด็กประดิษฐ์ภาพและเครื่องห้อยแขวนจากวัสดุต่าง ๆ

7.2 ให้ประดิษฐ์ของเล่นและของใช้ต่าง ๆ จากเศษวัสดุ

7.3 ให้ร้อยดอกไม้ ถูปิด หรือวัสดุต่าง ๆ กันรูป กันมะพร้าว สวด เชือก หรือด้าย

7.4 ให้เย็บหรือร้อยตามรอยปรูของรูปภาพ ผ้าเนื้อหยาบหรือกระสอบด้วยเข็มใหญ่ ๆ ปลายทู่ ๆ

7.5 ให้ใช้กระดาษ ใบตอง ใบมะพร้าว สานหรือประดิษฐ์ของเล่น

นิรมล ช่างวัฒนธรรม (2539 : 6) กล่าวถึง กระบวนการทางศิลปะที่จัดสำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

- การวาด
- การพิมพ์ภาพ
- การสร้างแบบและปั้น

- การระบายสี
- การประดิษฐ์ภาพ

สรุปได้ว่า แนวการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือ กระบวนการทำงานของเด็กโดยสนับสนุนให้เด็กแสดงออกอย่างเต็มที่ และกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์มีเนื้อหามากมายซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาเด็กทุกด้าน จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์มาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการนำมาสร้างเป็นแผนการจัดกิจกรรมโดยอาศัยวิธีการทำงานเป็นกลุ่ม แบบวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน เพื่อเป็นการแสวงหาแนวทางใหม่ในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมนำมาพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.3 สิ่งที่เด็กปฐมวัยได้รับจากการแสดงออกทางศิลปสร้างสรรค์

องค์การ อินทรมพรรย์ และคนอื่น ๆ (2526 : 279 - 282) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการให้เด็กมีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระจะช่วยให้เกิดผลดีด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงานของเด็กอย่างพอใจในการทำงานของตน ช่วยให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินในการเรียน
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง การให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระโดยไม่กำหนดแบบอย่างตายตัวจะทำให้เด็กมั่นใจในการทำงานของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผลงานของตนเองได้เป็นที่ยอมรับในการแสดงออกมากกว่าการเลียนแบบ เด็กจะได้รับการพัฒนาในด้านของการเป็นผู้กล้าคิด กล้าทำ แต่ทั้งนั้นผู้สอนต้องตระหนักถึงขอบเขตของเด็กที่แสดงออกอย่างเหมาะสมด้วย
3. มีความคิดสร้างสรรค์ เด็กที่กล้าแสดงออกจะมีความคิดเป็นของตัวเองของตัวเอง มีความฉับไวในการคิด การกระทำที่ไม่เป็นการลอกเลียนแบบของผู้อื่น
4. ความเป็นผู้มีเหตุผล ความสามารถในการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยไม่ยึดถือความคิดเห็นของตนเองเป็นที่ตั้ง มีเหตุผลในการคัดเลือกหรือตัดสินใจต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น การคัดเลือกขีดลำดับของผลงานเด็กควรยอมรับข้อตกลง หรือหลักเกณฑ์ในการทำงานก่อนพิจารณาตัดสินว่าผลงานใดเหมาะสม
5. การเป็นผู้รู้จักสังเกต การสังเกตช่วยให้การทำงานของเด็กลำดับขั้นตอนสามารถบรรลุจุดหมายได้อย่างรวดเร็ว ช่วยทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น และเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักทำงานอย่างมีลำดับขั้น

6. ความสามารถในการประยุกต์ใช้มีความสามารถในการคิดแปลงประสบการณ์ที่ได้พบเห็นมาใช้ในกิจกรรมทางศิลปะเช่น การประดิษฐ์ภาพบ้านของน้อง เป็นต้น

7. ความเป็นผู้กล้าตัดสินใจ ความสามารถในการแสดงออกมีส่วนต่อการเป็นผู้กล้าตัดสินใจ เช่น การฉีกรูปทรงตามความนึกคิด โดยไม่ต้องร่างแบบก่อน

8. การเป็นผู้มีความสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การแสดงออกอย่างฉับไว ต้องอาศัยความสามารถในการแก้ปัญหา เช่น การที่ครูกำหนดไว้วาดภาพเพื่อนบ้าน แต่เด็กไม่มั่นใจที่จะวาดรูปคน เด็กก็วาดแต่รูปบ้าน หลังจากที่ถูกถามความคิดเห็นของเด็กแล้ว เด็กตอบว่า “คนอยู่ในบ้านจึงมองไม่เห็น” ดังนั้น ครูจะเน้นให้เด็กเกิดความเชื่อมั่น และกล้าแสดงออกมิใช่เพียงปัญหา

เลิศ อานันทนะ (2535 : 44 - 48) ได้กล่าวถึงสิ่งที่เด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้วยศิลปะที่เหมาะสม จะสามารถพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. พัฒนาการด้านสติปัญญา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ จากการที่เด็กได้สำรวจ ทดลอง ค้นคว้ากับวัสดุต่าง ๆ ชนิด เด็กจะมีการแก้ปัญหา เลือกสรรตัดสินใจ วางแผน การลงมือกระทำจริง รวมทั้งการวิจารณ์และการประเมินค่า ในผลงานที่ตนแสดงออกจนสำเร็จขึ้นมา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ได้อบรมสนองต่อลักษณะนิสัยของเด็กที่อยากรู้ อยากรู้อยากเห็น และขี้สงสัย ทำลาย ทำให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระเสรี ภายใต้บรรยากาศที่สนุกสนานเพลิดเพลิน

2. พัฒนาการด้านร่างกาย ส่งเสริมพัฒนาการทำงานที่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างการใช้กล้ามเนื้อมือ และประสาทตา (Eye-Hand Coordination) ทำให้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมีความแข็งแรง มีทักษะในการทำงานคล่องตัวดีขึ้น

3. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ ทำให้เด็กมีอารมณ์ขันบานสนุกสนาน ยิ่งเด็กประสบผลสำเร็จในงานที่ลงมือทำก็ยิ่งทำให้เด็กเชื่อมั่นในตนเอง บนพื้นฐานของความรักและความรู้สึกภาคภูมิใจในความสามารถของตนส่งผลให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ดีสามารถมองโลกที่สวยงามด้วยสายตาที่สวยงาม สดใส ตลอดจนมีความรู้สึกที่ดีงามต่อผู้คนและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง

4. พัฒนาการด้านสังคม การจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะเพื่อพัฒนาการทางสังคมให้แก่เด็กอย่างเหมาะสม ได้แก่ การจัดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) ทำให้เด็กเรียนรู้และฝึกหัดด้านสังคม เช่น การวางแผนงาน หรือปรึกษาหารือ การรอคอย การร่วมมือร่วมใจการประนีประนอม การแก้ปัญหาคความขัดแย้ง ฯลฯ มีผลให้เด็กรู้จักลดความต้องการของตนเองเมื่อต้องการอยู่ร่วมในการทำงานกับเพื่อนหรือพี่น้องของตน ที่แต่ละคนมีความสนใจแตกต่างกัน

ฉันทนา ภาคบงกช (2538 : 2) กล่าวว่า เปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมเสรีด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ประกอบด้วยกิจกรรมศิลปะ 3 - 4 กิจกรรมให้เลือก เช่น ปั้น สีเทียน สีนํ้า ประดิษฐ์ หรือเล่นกับสื่อดั้ววัสดุต่าง ๆ ฯลฯ กิจกรรมที่หลากหลายเหล่านี้เปิดโอกาสให้เด็กเลือกจากหลายตัวเลือก (Choices) ที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยฝึกการคิดตัดสินใจแก่เด็ก และทำให้เด็กรู้สึกถึงความอิสระในการทำงานหรือเล่นซึ่งจะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนี้การได้สนทนาได้ถามเกี่ยวกับสิ่งที่จะทำหรือทำไปแล้ว จะทำให้เด็กฝึกทักษะทางภาษาในการสนทนา ได้ตอบ ซึ่งจะทำให้ครูเข้าใจความคิดของเด็กมากขึ้น จึงสามารถช่วยขยายความคิด หรือตอบข้อซักถามของเด็กได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ส่งผลให้เด็กมีการพัฒนาทุกด้านถ้าได้รับการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยจึงต้องจัดกิจกรรมตอบสนองความต้องการของเด็ก ภายใต้บรรยากาศที่เป็นกันเอง ยั่วยุให้เกิดการเรียนรู้ การร่วมมือกันทำกิจกรรมกับเพื่อนอย่างเป็นขั้นตอนโดยเน้นกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มที่มีการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนร่วมกัน

4.4 ศิลปสร้างสรรค์กับการสร้างลักษณะนิสัยเด็กปฐมวัย

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 241 - 243) ได้กล่าวถึงศิลปศึกษาสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้แก่เด็กปฐมวัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. สร้างเสริมลักษณะนิสัยด้านการแสดงออกในสังคมประชาธิปไตย
2. สร้างเสริมลักษณะนิสัยด้านความคิดสร้างสรรค์
3. สร้างเสริมลักษณะนิสัยด้านจินตนาการ จินตนาการสิ่งต่าง ๆ ที่คนเราสร้างสรรค์ขึ้นมาย่อมเริ่มต้นด้วยจินตนาการก่อน

4. สร้างเสริมลักษณะนิสัยด้านสุนทรียภาพ
5. สร้างเสริมลักษณะนิสัยด้านความประณีต
6. สร้างเสริมลักษณะนิสัยด้านการทำงาน

องค์การ อินทรมัพรย์ และคนอื่น ๆ (2526 : 268 - 272) กล่าวว่าลักษณะนิสัยที่สามารถให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการกระทำกิจกรรมด้านศิลปะ ได้แก่

1. การเป็นผู้นำในการทำงาน โดยมุ่งให้เด็กได้สามารถทำงานได้สำเร็จตามลำดับขั้นตอนในเวลาที่กำหนดด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน

2. การเป็นผู้รู้จักกาลเทศะ โดยมุ่งให้นักเรียนรู้จักแบ่งแยกเวลาเล่น และเวลาทำงานได้อย่างเหมาะสมให้รู้จักการรอโอกาส เช่น ในการทำงานที่ต้องใช้อุปกรณ์ร่วมกัน หากเป็นเวลาที้นักเรียนต้องการใช้เครื่องมือชิ้นนั้น แต่เพื่อนกำลังใช้อยู่ นักเรียนจะต้องรู้จักคอยโอกาสให้ผู้นั้นทำเสร็จก่อน ไม่ควรยื้อแย่งเอามาทันที หรือการรู้จักโอกาสที่เหมาะสมในการพูด ไม่ควรแทรกขึ้นมาในขณะที่ผู้อื่นกำลังพูดอยู่

3. การเป็นผู้ที่กล้าพูด กล้าซักถาม กล้าแสดงออกโดยมุ่งให้เด็กเป็นคนกล้า กล้าพูด กล้าซักถาม กล้าตอบคำถามในสิ่งที่ตนคิด คนต้องการหรือเมื่อขอความช่วยเหลือจากคนอื่น

4. การเป็นผู้รู้จักสังเกต โดยมุ่งให้เป็นคนช่างสังเกตเมื่อพบเห็นสิ่งใดก็พยายามสังเกตจะทำรูปภาพของสิ่งนั้นได้ สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น นักเรียนเคยเห็นช้างจากรูปภาพหรือประสบการณ์จริงก็สามารถบอกถึงลักษณะของช้างได้ว่าเป็นเช่นไร

5. การเป็นผู้รักความเป็นระเบียบความสวยงาม และรักษาความสะอาด โดยมุ่งจะให้รู้จักการกระทำสิ่งที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เช่น

5.1 การเข้าแถวหยิบอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้

5.2 การรักษาความสะอาดของเสื้อผ้าไม่ทำให้สกปรก

5.3 รู้จักทำผลงานให้สะอาดเรียบร้อยไม่ทำให้เลอะเทอะ เช่น การทากาวก็ทาพอดี ไม่ทาจนเลอะออกมานอกรูป

5.4 รู้จักเก็บรักษาความสะอาดเครื่องมือที่ใช้โดยนำไปล้าง เช็ด และเก็บคืนเข้าที่เดิมภายหลังเสร็จแล้ว

6. การรู้จักรักของใช้ทั้งที่เป็นส่วนตัว และส่วนรวมโดยมุ่งปลูกฝังให้เด็กเห็นความสำคัญของสิ่งของเครื่องใช้ที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวมโดยดูแลเอาใจใส่บำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดี ไม่ทิ้งขว้างหรือทำลายให้เกิดความเสียหาย

7. การมีน้ำใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยมุ่งให้มีน้ำใจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักแบ่งปันอุปกรณ์เครื่องใช้ที่เป็นส่วนรวมก็ไม่หวงเก็บไว้คนเดียว มีน้ำใจในการช่วยเหลือสิ่งของที่เป็นของส่วนตัวและส่วนรวม

8. การเป็นคนรู้จักประหยัด โดยมุ่งให้เด็กใช้อยุปกรณ์และวัสดุในขนาดและจำนวนที่จำเป็นต่อรูปแบบของงาน

9. การเป็นผู้มีความรับผิดชอบโดยมุ่งให้มีความรับผิดชอบงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จด้วยความอดทน และมานะพยายามมีความรับผิดชอบ ในการเก็บรักษาส่งของเครื่องใช้เครื่องเล่นที่นำมาใช้แล้วก็เก็บเข้าที่เดิมเมื่อเลิกกิจกรรมนั้นแล้ว และรู้จักทำความสะอาดสถานที่ที่ตนปฏิบัติตามความสามารถและพัฒนาการตามวัย

10. การเป็นผู้มีความพอใจในสิ่งที่ตนมีหรือตนทำขึ้น โดยมุ่งให้เด็กเกิดความรู้สึกศรัทธาและเชื่อมั่นต่องานที่ตนทำขึ้น ในการปลูกฝังให้เด็กเกิดความรู้สึกในงานศิลปะนั้นการจัดกิจกรรมทางศิลปะให้แก่เด็ก ควรมุ่งให้เด็กเกิดความรู้สึกพอใจ และเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่สามารถประสบความสำเร็จในการทำงานนั้น ๆ

จากที่นักการศึกษากล่าวมาข้างต้นพบว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมลักษณะนิสัยด้านต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ในเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม จึงจะมีการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มาส่งเสริมพฤติกรรมที่นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น เช่น พฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สำคัญต่อการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นประสบผลสำเร็จในชีวิต และนำมาประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเกิดพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม

4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

แสตปป (Stapp. 1964 : 52 - 58) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์และสติปัญญาของนักเรียนที่เรียนศิลปะและไม่เรียนศิลปะพบว่าความคิดสร้างสรรค์และสติปัญญาไม่มีความสัมพันธ์กันแต่นักเรียนที่เรียนศิลปะได้คะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าพวกที่ไม่เรียนศิลปะ

อารี เกษมรติ (2533 : 209) ได้ศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักทะนุถนอมเมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มและทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ปีการศึกษา 2532 โรงเรียนอนุบาลนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายเพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม กลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติ เป็นเวลา 8 สัปดาห์

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันเมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าเมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติ
2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักทะนุถนอมเมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าเมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติ

สุทธิพรรณ ชีระพงศ์ (2534 : 74) ได้ศึกษาพฤติกรรมการร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วมและแบบครุไม่มีส่วนร่วมพบว่า

1. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม พบว่า ก่อนและหลังการทดลองกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วม และแบบครุไม่มีส่วนร่วม มีพฤติกรรมการร่วมมือแตกต่างกันกับก่อนการทดลอง

2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วมและแบบครุไม่มีส่วนร่วม มีพฤติกรรมการร่วมมือสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุไม่มีส่วนร่วม

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ พบว่าสามารถส่งเสริมพฤติกรรมหรือความสามารถต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นได้ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จึงมีคุณค่ามากในพัฒนาการเด็กปฐมวัยทุกด้าน จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยเลือกนำเอากิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มาเป็นกิจกรรมประกอบการศึกษาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์น่าจะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่น่ามาประกอบกับกิจกรรมกลุ่มในรูปแบบการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน อันจะเป็นแนวทางการจัดรูปแบบกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยต่อไปในอนาคต

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสนใจความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนและแบบปกตินี้ ซึ่งสิ่งที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมคือกลุ่มที่มีการปฏิสัมพันธ์กันได้คิดและทำงานร่วมกันอย่างเป็นขั้นตอน จึงนำเอาระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนของหลักสูตรไฮ/สโคปมาจัดเป็นกระบวนการทำงานในกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความร่วมมืออันเป็นกิจกรรมกลุ่มได้ จึงควรมีการศึกษาวิธีการดังกล่าวมาข้างต้นเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยด้วยวิธีการที่เหมาะสมและทำให้เกิดแนวความรู้ทางการศึกษาปฐมวัยขึ้นอีกแนวทางหนึ่ง

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนก่อนและหลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน
2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติก่อนและ หลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน
3. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนและแบบปกติ มีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน

บทที่ 8

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากร
2. กลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง
4. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ นักเรียนชายหญิง ที่มีอายุ 5 - 6 ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาของจังหวัดลำปาง จำนวน 659 คน

กลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนอายุ 5 - 6 ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) จังหวัด ลำปาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง จำนวน 30 คน โดยมีขั้นตอนคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. ให้ครูผู้สอนเลือกเด็กที่เห็นควรให้มีการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมมาจำนวน 30 คน
2. จับฉลากนักเรียน เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยให้กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และกลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ
2. แบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม
3. สถานการณ์ที่ใช้ในการสังเกต

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

1. การสร้างแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้
 - 1.1 ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
 - 1.2 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มและการสอนโดยใช้กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ตลอดจนศึกษาดูงานโรงเรียนที่จัดประสบการณ์ให้เด็กปฐมวัยด้วยกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน
 - 1.3 ผู้วิจัยสร้างแผนจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม ซึ่งกำหนดขั้นตอนการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นดำเนินการกิจกรรม ขั้นสรุป
 - 1.4 นำแผนการจัดกิจกรรมเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณาเพื่อหาความสอดคล้องของจุดประสงค์ เนื้อหา การดำเนินกิจกรรม สื่อการเรียน และการประเมินผล จำนวน 3 ท่าน คือ

อาจารย์อารี	เกษมรัตติ
อาจารย์บุราณี	สุวรรณภิรมย์
อาจารย์สุทธภา	โชติประดิษฐ์
 - 1.5 ปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ในข้อ 1.4
 - 1.6 นำแผนการจัดกิจกรรมไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องของแผนการจัดกิจกรรมแล้วปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งให้สมบูรณ์
2. แบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้
 - 2.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัย และการสังเกตพฤติกรรมการบันทึกพฤติกรรม

2.2 ~~สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดเทพศิลาในขณะที่เล่นกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และเล่นตามมุม โดยใช้แนวการสังเกตของไฮ/สโคปเป็นแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมเด็ก (High/Scope Educational Research Foundation. 1992 : 6 - 8) เป็นเวลา 1 สัปดาห์~~

2.3 นำผลจากการสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก มาสร้างเป็นแบบสังเกตซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

2.3.1 การร่วมกิจกรรมกับครู

2.3.1.1 เด็กยืนหรือทำตามคำแนะนำของครู เมื่อครูเข้ามาชวนให้ทำกิจกรรมร่วมกัน

2.3.1.2 เด็กพูดกับครูขณะทำกิจกรรมร่วมกัน

2.3.1.3 เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับครูด้วยการลงมือกระทำ

2.3.1.4 เด็กรู้จักแบ่งปันสิ่งของหรือขอแบ่งสิ่งของจากครูขณะทำกิจกรรมร่วมกัน

2.3.1.5 เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงของกิจกรรมที่ทำร่วมกันกับครู และปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้อง

2.3.2 การร่วมกิจกรรมกับเพื่อน

2.3.2.1 เด็กยืนหรือทำตามคำแนะนำของเพื่อน เมื่อเพื่อนเข้ามาชวนให้ทำกิจกรรมร่วมกัน

2.3.2.2 เด็กพูดกับเพื่อนขณะทำกิจกรรมร่วมกันด้วยคำพูดหรือแสดงท่าทาง

2.3.2.3 เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเพื่อนด้วยการลงมือกระทำ

2.3.3 พฤติกรรมการสร้างมิตรภาพกับเพื่อน

2.3.3.1 เด็กเรียกชื่อเพื่อนที่เข้ามาร่วมเล่นหรือทำกิจกรรมร่วมกัน

2.3.3.2 เด็กแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อนด้วยการขอความช่วยเหลือ

2.3.3.3 เด็กได้รับการมอบหมายจากเพื่อนให้ทำงานร่วมกัน

2.3.3.4 เด็กถูกเพื่อนเรียกให้มาเล่นหรือทำกิจกรรมด้วย

2.3.4 พฤติกรรมการสร้างมิตรภาพกับเพื่อน

2.3.4.1 เด็กแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อนด้วยการบอกครูถึงพฤติกรรมของเพื่อนที่ตนไม่พึงปรารถนา

2.3.4.2 เด็กแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อนด้วยการขอความช่วยเหลือจากครู

2.3.4.3 เด็กแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อนด้วยการแบ่งปัน

2.3.5 พฤติกรรมการรับรู้ความต้องการของเพื่อน

2.3.5.1 เด็กช่วยเหลือเพื่อนในการทำกิจกรรมหรือเล่นร่วมกัน

2.3.5.2 เด็กแสดงความคิดเห็นหรือให้คำแนะนำเพื่อนในการจัดทำกิจกรรมหรือเล่นร่วมกัน

2.3.5.3 เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นหรือคำแนะนำของเพื่อนในการทำกิจกรรม

2.3.5.4 เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นหรือคำแนะนำของเพื่อนในการทำกิจกรรม

2.3.5.5 เด็กปฏิบัติตามคำแนะนำของเพื่อนขณะทำกิจกรรมหรือเล่นร่วมกัน

~~24~~ นำแบบสังเกต 23 ข้อ ดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ เพื่อหาความเที่ยงตรงในเนื้อหาและความเหมาะสมของแบบสังเกต จำนวน 3 ท่าน คือ

ดร.พัชรี	ผลโยธิน
ดร.วรรณาท	รักสกุลไทย
อาจารย์รุ่งรวี	กนกวิบูลย์ศรี

~~25~~ นำแบบสังเกตที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ข้อ 2.4 มาปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม และผู้เชี่ยวชาญเห็นชอบตรงกันเห็นสมควรให้ตัดข้อ 2.3.1.1, 2.3.3.3 ออก แล้วเพิ่มพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยข้อ 2.3.2.4, 2.3.4.4 รวมทั้งได้แก้ไขปรับปรุงแบบสังเกตดังนี้

2.5.1 การร่วมกิจกรรมกับครู

2.5.1.1 เด็กพูดกับครูขณะทำกิจกรรมร่วมกัน

2.5.1.2 เด็กมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับครูด้วยการลงมือกระทำ

- 2.5.1.3 เด็กรู้จักแบ่งปันสิ่งของหรือขอแบ่งสิ่งของจากครูขณะทำกิจกรรมร่วมกัน
- 2.5.1.4 เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงของกิจกรรมที่ทำร่วมกับครูและปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้อง
- 2.5.2 การร่วมกิจกรรมกับเพื่อน
- 2.5.2.1 เด็กยิ้มหรือทำตามคำแนะนำของเพื่อน เมื่อเพื่อนเข้ามาชวนให้ทำกิจกรรมร่วมกัน
- 2.5.2.2 เด็กพูดกับเพื่อนขณะทำกิจกรรมร่วมกันด้วยคำพูดหรือแสดงท่าทาง
- 2.5.2.3 เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเพื่อนด้วยการลงมือกระทำ
- 2.5.3 พฤติกรรมการสร้างมิตรภาพกับเพื่อน
- 2.5.3.1 เด็กเรียกชื่อเพื่อนที่เข้ามาร่วมเล่นหรือทำกิจกรรมร่วมกัน
- 2.5.3.2 เด็กแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อนด้วยการขอความช่วยเหลือจากครู
- 2.5.3.3 เด็กได้รับการมอบหมายจากเพื่อนให้ทำงานร่วมกัน
- 2.5.3.4 เด็กถูกเพื่อนเรียกให้มาเล่นหรือทำกิจกรรมด้วย
- 2.5.4 พฤติกรรมการแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อน
- 2.5.4.1 เด็กแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อนด้วยการบอกครูถึงพฤติกรรมของเพื่อนที่ตนไม่พึงปรารถนา
- 2.5.4.2 เด็กแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อนด้วยการขอความช่วยเหลือจากครู
- 2.5.4.3 เด็กแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อนด้วยการแบ่งปัน
- 2.5.5 พฤติกรรมการรับรู้ความต้องการของเพื่อน
- 2.5.5.1 เด็กช่วยเหลือเพื่อนในการทำกิจกรรมหรือเล่นร่วมกัน
- 2.5.5.2 เด็กแสดงความคิดเห็นหรือให้คำแนะนำเพื่อนในการทำกิจกรรมหรือเล่นร่วมกัน
- 2.5.5.3 เด็กยอมรับความช่วยเหลือจากเพื่อนในการทำกิจกรรมหรือเล่นร่วมกัน

2.5.5.4 เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นหรือคำแนะนำของเพื่อนในการทำกิจกรรม

2.5.5.5 เด็กปฏิบัติตามคำแนะนำของเพื่อนขณะทำกิจกรรมหรือเล่นร่วมกัน

2.6 รวบรวมแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมแต่ละด้านไว้ เพื่อใช้ในการอธิบายชี้แจงให้ผู้วิจัยทำความเข้าใจก่อนทำการสังเกตเพื่อรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

~~2.7~~ นำแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมไปทดลองใช้ (Try out) กับเด็กอนุบาลปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน รวมเป็นผู้สังเกต 3 คน ร่วมกันสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมในสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อสังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม จำนวน 5 สถานการณ์ ใช้สังเกตพฤติกรรมก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

2.8 นำแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมที่ผ่านการทดลองใช้มาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

~~2.9~~ การหาคุณภาพของแบบสังเกต

ในการหาคุณภาพของแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม โดยใช้วิธีการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการนำเอาแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่านใน 3 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อให้แบบสังเกตมีความถูกต้องตามหลักวิชาการเหมาะสมกับการนำไปสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย ในการลงความเห็นและให้คะแนนแบบสังเกต (บุญเชิด ภิญโญ นันตพงษ์. 2526 : 89) แบบสังเกตทุกข้อได้ค่าดัชนี IOC มากกว่า หรือเท่ากับ 0.5 จึงถือว่าใช้ได้

~~2.10~~ การหาความเชื่อมั่นของการสังเกต

โดยการนำแบบสังเกตไปทดลองใช้ (Try out) กับเด็กอนุบาลปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่โรงเรียนบ้านปงสนุก โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน รวมเป็นผู้สังเกต 3 คน ร่วมกันสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมตามข้อ 2.3 ในสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น 5 สถานการณ์ แล้วนำผลของการสังเกตคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบสังเกตจากผู้สังเกต 3 คน โดยใช้สูตรความเชื่อมั่นแบบคะแนนจริงสัมพันธ์ (Congeneric Reliability) ของคริสตอฟ (Kristof. 1974) (บุญเชิด ภิญโญ นันตพงษ์. 2533 : 28 - 31)

3. การสร้างสถานการณ์ที่ใช้ในการสังเกต

~~3.1~~ ศึกษากิจกรรมที่จะใช้จัดสถานการณ์จากแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาวเรียนที่ 1 -2 ปีการศึกษา 2537 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

3.2 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กการ
สังเกตพฤติกรรมเด็ก การศึกษาพฤติกรรมเด็ก

3.3 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่เกี่ยวกับการจัดสถานการณ์ทดลองและการจัด
กิจกรรมเพื่อเอื้อต่อการสังเกตพฤติกรรม

~~3.4~~ ผู้วิจัยสร้างสถานการณ์สังเกตขึ้น 5 สถานการณ์ เพื่อใช้สังเกตพฤติกรรม
ก่อนการทดลองและหลังการทดลองกับเด็กกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

~~3.5~~ นำคู่มือการจัดสถานการณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาเพื่อหาความ
สอดคล้องของวัตถุประสงค์ ระยะเวลา สื่ออุปกรณ์ การดำเนินการ และการประเมินผล จำนวน 3
ท่าน คือ

ดร.พัชรี	ผลโยธิน
ดร.วรนาท	รักสกุลไทย
อาจารย์รุ่งรวี	กนกวิบูลย์ศรี

3.6 นำคู่มือการจัดสถานการณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจากข้อ 3.5
มาปรับปรุงตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม

แบบแผนการทดลอง และการดำเนินการทดลอง

แบบแผนการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการ
ทดลองแบบ Randomized Control - Group Pretest - Posttest Design (ถ้วน สายยศ และอังคณา
สายยศ. 2536 : 216)

✓ ตาราง 1 แผนการทดลอง

				กลุ่ม	สอบก่อน	กลุ่ม	สอบหลัง
ER					T1	X	T2
CR					T1	-	T2
เมื่อ	E	แทน	กลุ่มทดลอง				
	C	แทน	กลุ่มควบคุม				
	R	แทน	การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม				
	T1	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง				
	T2	แทน	การทดสอบหลังการทดลอง				
	X	แทน	การดำเนินกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน				
	-	แทน	การดำเนินกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มปกติ				

ขั้นตอนในการดำเนินการทดลอง
ดำเนินการทดลองมีขั้นตอนดังนี้

ตาราง 2 ขั้นตอนในการดำเนินการทดลอง

กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง
1. ทดสอบก่อน 2. ดำเนินการทดลอง 3. ทดสอบหลัง 4. นำข้อมูลทั้ง 2 ครั้งมาวิเคราะห์	1. ทดสอบก่อน 2. ดำเนินการทดลอง 3. ทดสอบหลัง 4. นำข้อมูลทั้ง 2 ครั้งมาวิเคราะห์

✓ การดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ๆ ละ 5 วัน วันละ 35 นาที รวม 40 ครั้งดังนี้

✓ 1. ก่อนดำเนินการทดลองผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย จำนวน 3 คน สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม ในสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นเวลา 5 วัน 5 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 1.45 ชั่วโมง

✓ 2. ดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในช่วงกิจกรรมแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน

2.1 กลุ่มทดลองใช้การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน

2.2 กลุ่มควบคุม ใช้การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ ดังนี้

ตาราง 3 ดำเนินการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มทดลอง (จัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน)	กลุ่มควบคุม (จัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ)
ขั้นนำ 1. ให้เด็กนั่งตามกลุ่มของตนเองกลุ่มละ 5 คน ในบริเวณที่ครูจัดเตรียมไว้ให้ 2. ครูเตรียมเด็กให้สงบก่อนดำเนินกิจกรรม เช่น เคลื่อนไหว แสดงท่าทางตามคำสั่ง ร้องเพลงท่อนคำคล้องจอง เป็นต้น 3. ครูแนะนำอุปกรณ์และกิจกรรมที่เตรียมไว้ บอกข้อตกลงเบื้องต้น ขั้นดำเนินการ 1. ขั้นวางแผนเด็กสนทนาวางแผนกับเด็กและกับครูถึงสิ่งที่จะทำร่วมกัน โดยเด็กเลือกกิจกรรมที่จะทำและร่วมกันวางแผนโดยติดสัญลักษณ์ในแผ่นชาร์ต และครูบันทึกการวางแผนของเด็ก ลักษณะของผลงานที่ได้มาจากการทำงานเป็นรายบุคคลก่อน แล้วนำผลงานมารวมกันสร้างเป็นงานกลุ่มซึ่งงานรายบุคคลทำอย่างน้อยคนละ 1 ชิ้น 2. ขั้นปฏิบัติ เด็กลงมือทำงานตามแผนที่วางไว้ด้วยตนเองและร่วมกับเพื่อน และครู และเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อย 3. ขั้นทบทวน เด็กร่วมกันเสนอผลงานกลุ่ม และสนทนาทบทวนร่วมกันกับเพื่อนและ	ขั้นนำ 1. ให้เด็กนั่งตามกลุ่มของตนเองกลุ่มละ 5 คน ในบริเวณที่ครูจัดเตรียมไว้ให้ 2. ครูเตรียมเด็กให้สงบก่อนดำเนินกิจกรรม เช่น เคลื่อนไหว แสดงท่าทางตามคำสั่ง ร้องเพลงท่อนคำคล้องจอง เป็นต้น 3. ครูแนะนำอุปกรณ์และกิจกรรมที่เตรียมไว้บอกข้อตกลงเบื้องต้น ขั้นดำเนินการ 1. เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นรายบุคคลอย่างน้อยคนละ 1 ชิ้น 2. ให้เด็กสนทนาและวางแผนร่วมกันถึงการนำผลงานเดี่ยวมาสร้างเป็นผลงานกลุ่ม ครูจะคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ และช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ และเด็กเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อย

ตาราง 3 (ต่อ)

กลุ่มทดลอง (จัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน)	กลุ่มควบคุม (จัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ)
ครูถึงสิ่งที่เด็กประทับใจในการทำงานหรือผลงานที่ทำและปัญหาที่เด็กบางคนไม่สามารถทำตามแผนที่วางไว้ <u>ขั้นสรุป</u> ติตผลงาน <u>บทบาทครู</u> กระตุ้นให้เด็กวางแผน ปฏิสัมพันธ์ช่วยเหลือเด็กในชั้นปฏิบัติเมื่อต้องการความช่วยเหลือตามโอกาสเหมาะสม และร่วมสนทนากะตุ้นให้เด็กทบทวนร่วมกัน	<u>ขั้นสรุป</u> 1. เด็กร่วมกันเสนอผลงานกลุ่มและสนทนาเล่าผลงานของแต่ละกลุ่ม 2. ติตผลงาน <u>บทบาทครู</u> ดูแลอยู่ห่าง ๆ และช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการกิจกรรมของทั้ง 2 แบบ ในขณะที่ผู้วิจัยทำการทดลอง กลุ่มหนึ่ง อีกกลุ่มหนึ่งได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง แต่ละกลุ่มจะได้รับการจัดกิจกรรม สลับกันตามวันและเวลาดังนี้

ตาราง 4 การดำเนินการทดลอง

สัปดาห์	วัน	เวลา 09.00 - 09.35 น.	เวลา 09.40 - 10.15 น.
1	จันทร์	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
	อังคาร	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง
	พุธ	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
	พฤหัสบดี	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง
	ศุกร์	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม

หมายเหตุ สัปดาห์ที่ 2 จะสลับต่อจากสัปดาห์ที่ 1 จนถึงสัปดาห์ที่ 8

- ✓ 3. เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสังเกต ความสัมพันธ์ทางสังคม เช่นเดียวกับการเก็บข้อมูลก่อนการทดลอง ✓
- ✓ 4. นำคะแนนที่ได้จากการสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งก่อนและหลังการทดลอง ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติ ✓

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต และบันทึกพฤติกรรม ซึ่งมีหลักดำเนินการดังนี้

1. การสังเกตครั้งนี้ใช้ผู้สังเกต 3 คน มีหลักในการเลือกผู้ช่วยผู้วิจัยคือ เป็นครูที่มีประสบการณ์ในการสอนเด็กมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี

2. สถานการณ์ที่ใช้ในการสังเกต ผู้วิจัยกำหนดสถานการณ์ขึ้น 5 สถานการณ์ เพื่อสังเกตพฤติกรรม

2.1 การร่วมกิจกรรมกับครู	1 สถานการณ์
2.2 การร่วมกิจกรรมกับเพื่อน	1 สถานการณ์
2.3 การสร้างมิตรภาพกับเพื่อน	1 สถานการณ์
2.4 การแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อน	1 สถานการณ์
2.5 การรับรู้ความต้องการของเพื่อน	1 สถานการณ์

แต่ละสถานการณ์ใช้สังเกตทั้งก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง แต่เปลี่ยนรูปแบบการจัดและอุปกรณ์โดยจัดสถานการณ์ในลักษณะคู่ขนาน ดังตาราง

ตาราง 5 สถานการณ์ที่ใช้ในการสังเกตก่อนและหลังการทดลอง

พฤติกรรม	ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง
การร่วมกิจกรรมกับครู	1. ตัวต่อพลาสติก
การร่วมกิจกรรมกับเพื่อน	2. พิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุ
การสร้างมิตรภาพกับเพื่อน	3. บทบาทสมมติ “งานวันเกิด”
การแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อน	4. กลิ้งสี
การรับรู้ความต้องการของเพื่อน	5. ฉีกปะ

3. การสังเกตแบ่งเด็กเป็น 10 กลุ่ม ๆ ละ 3 คน สังเกตพฤติกรรมทีละกลุ่ม กลุ่มละ 10 นาที ระหว่างกลุ่มพัก 1 นาที การสังเกตผู้สังเกต 3 คน จะสังเกตเด็กคนเดียวกันในเวลาเดียวกัน คือสังเกตเด็กทั้ง 3 คน ในกลุ่มพร้อมกัน

เมื่อหมดเวลาสังเกตกลุ่มที่ 1 จะพัก 1 นาที แล้วเริ่มสังเกตกลุ่มต่อไปทันทีจนถึงกลุ่มที่ 10 ของแต่ละสถานการณ์

4. การเข้าไปเล่นในสถานการณ์หุ่นเวียน เล่นทีละกลุ่ม กลุ่มละ 10 นาที โดยหุ่นเวียนตารางดังนี้

ตาราง 6 การหมุนเวียนการเล่นในสถานการณ์ที่ใช้ในการสังเกต

สถาน การณ์ที่	กลุ่มที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		เวลา									
		ผู้สังเกต									
		09.00	09.11	09.22	10.33	10.44	10.55	10.06	10.12	10.24	11.34
		09.10	09.21	10.32	10.43	10.54	10.05	10.11	10.23	11.33	11.44
1	1,2,3	1	4	7	10	13	16	19	22	25	28
		2	5	8	11	14	17	20	23	26	29
		3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
2	1,2,3	7	10	13	16	19	22	25	28	1	4
		8	11	14	17	20	23	26	29	2	5
		9	12	15	18	21	24	27	30	3	6
3	1,2,3	13	16	19	22	25	28	1	4	7	10
		14	17	20	23	26	29	2	5	8	11
		15	18	21	24	27	30	3	6	9	12
4	1,2,3	19	22	25	28	1	4	7	10	13	16
		20	23	26	29	2	5	8	11	14	17
		21	24	27	30	3	6	9	12	15	18
5	1,2,3	25	28	1	4	7	10	13	16	19	22
		26	29	2	5	8	11	14	17	20	23
		27	30	3	6	9	12	15	18	21	24

5. เวลาที่ใช้ในการสังเกต

การสังเกตในครั้งนี้ใช้เวลาวันละ 1 สถานการณ์ ดังนั้นต้องใช้เวลาในการสังเกต ก่อนการทดลอง 5 วัน หลังการทดลอง 5 วัน ตามตารางดังนี้

ตาราง 7 เวลาที่ใช้การสังเกต

วันที่	พฤติกรรม	ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง
1	การร่วมกิจกรรมกับครู	1. ตัวต่อพลาสติก
2	การร่วมกิจกรรมกับเพื่อน	2. พิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุ
3	การสร้างมิตรภาพกับเพื่อน	3. บทบาทสมมติ “งานวันเกิด”
4	การแก้ปัญหาคัดความขัดแย้งกับเพื่อน	4. กลิ้งสี
5	การรับรู้ความต้องการของเพื่อน	5. ฉีกปะ

แต่ละสถานการณ์ใช้เวลาสังเกต 1.45 ชั่วโมง โดยสังเกตกลุ่มละ 10 นาที พักระหว่างกลุ่ม 1 นาที ตลอดการทดลองจะถูกสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมคนละ 100 นาที ทั้งในช่วงก่อนการทดลองและหลังการทดลอง จะเริ่มสังเกตแต่ละสถานการณ์เวลา 9.00 - 10.44 น.

6. การนับจำนวนครั้ง ให้นับดังนี้ สังเกต 1 สถานการณ์นับเป็นการสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม 1 ด้าน สังเกต 5 สถานการณ์ครบ 5 ด้าน นับเป็น 1 ครั้ง ดังนั้นเด็กจะถูกสังเกต ก่อนการทดลอง 1 ครั้ง และหลังการทดลอง 1 ครั้ง

7. การฝึกผู้ช่วยผู้วิจัย

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยฝึกสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสังเกตดังนี้

7.1 ให้ศึกษาและทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายของการสังเกต

7.2 ให้ศึกษานิยามศัพท์เฉพาะความสัมพันธ์ทางสังคม และแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมให้เข้าใจตรงกัน เพื่อสามารถบันทึกการสังเกตพฤติกรรมได้

7.3 ฝึกการสังเกตจริงในช่วงที่ผู้วิจัยทดลองใช้ (Try Out) เครื่องมือทั้งแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม และสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น 5 สถานการณ์ ดังนี้ หลังจากที่ได้ผู้ช่วยผู้วิจัยศึกษาจุดมุ่งหมายของการวิจัยและพฤติกรรมที่จะสังเกตแล้ว ผู้วิจัยอธิบายวิธีการสังเกต และการบันทึกการสังเกตให้ฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง ว่าเป็นการสังเกตเด็กเมื่อเริ่มเข้าเล่นในสถานการณ์ที่กำหนดจนหมดเวลา 10 นาที โดยสังเกต 1 หัวข้อพฤติกรรมใน 1 สถานการณ์ ในการสังเกตผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสามารถเข้าไปสังเกตพฤติกรรมในบริเวณใกล้เคียงที่สามารถมองเห็นพฤติกรรมเด็กอย่างชัดเจน

การฝึกการสังเกต

เริ่มจากผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน รวมเป็นผู้สังเกต 3 คน สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กพร้อมกัน ในสถานการณ์การเล่นตัวต่อพลาสติก, พิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุ, บทบาทสมมติ “งานวันเกิด” กลิ้งสี, จิกปะ เป็นเวลา 5 วัน ๆ ละ 1 สถานการณ์ ๆ ละ 1 ชั่วโมง หลังจากผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสังเกตมาคำนวณค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตของผู้สังเกต 3 คน โดยใช้สูตรความเชื่อมั่นแบบคะแนนจริงสัมพันธ์ (Congeneric Reliability) ของคริสตอฟ (Kristof, 1974) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์, 2533 : 30)

8. การบันทึกคะแนน

การให้คะแนนของแบบบันทึกพฤติกรรม ถ้าพฤติกรรมที่ต้องการบันทึกเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สังเกตนับเป็น 1 คะแนนใส่หมายเลข 1 ลงในช่องให้คะแนน ถ้าพฤติกรรมที่ต้องการไม่เกิดขึ้น ให้เขียนเลข 0 ในช่องให้คะแนน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

1. หาค่าสถิติพื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยนำข้อมูลไปหาค่าเฉลี่ย และความแปรปรวน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2536 : 59, 63)
2. ศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองและหลังการทดลองภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ t - test แบบ Dependent (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2536 : 87 - 88)

3. เปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยใช้ t - test แบบ Independent ในรูปแบบของ Difference Scores (Scott and Wertheimer. 1996 : 264)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เครื่องมือ

1.1 หาคุณภาพของแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม โดยวิธีหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2533 : 30) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับลักษณะพฤติกรรม

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 หาความเชื่อมั่นของแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม โดยวิธีนำแบบสังเกตไปทดลองใช้ (Try Out) และคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบสังเกตจากผู้สังเกต 3 คน โดยใช้สูตรความเชื่อมั่นแบบคะแนนจริงสัมพันธ์ (Congeneric Reliability) ของคริสตอฟ (Kristof. 1974) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2533 : 28 - 31)

$$K_{tt}^r = \frac{[S_{x1x2} S_{x1x3} + S_{x1x2} S_{x2x3} + S_{x1x3} S_{x2x3}]^2}{S_x^2 (S_{x1x2}) (S_{x1x3}) (S_{x2x3})}$$

เมื่อ K_{tt}^r แทน ค่าความเชื่อมั่น

S_{x1x2} แทน ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตคนที่ 1 กับคนที่ 2

S_{x1x3} แทน ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตคนที่ 1 กับคนที่ 3

S_{x2x3} แทน ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตคนที่ 2 กับคนที่ 3

S_x^2 แทน ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตทั้ง 3 คน

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 หาค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2536 : 59)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2.2 หาค่าความแปรปรวน (Variance) โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2536 : 63)

$$S^2 = \frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ S^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนน
 N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

2.3 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ภายในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยใช้สูตร t - test แบบ Dependent (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2536 : 87 - 88)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N\sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าความแตกต่าง
 D แทน ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
 N แทน จำนวนคู่

2.4 เปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ทางสังคม ของค่าระหว่างกลุ่ม
ทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้สูตร t - test แบบ Independent ในรูปแบบของ Difference
Scores (Scott and Wertheimer. 1996 : 264)

$$t = \frac{MD_1 - MD_2}{S_{MD1 - MD2}}$$

$$S_{MD1 - MD2} = \sqrt{\frac{S_D^2}{n_1} + \frac{S_D^2}{n_2}}$$

$$S_D^2 = \frac{\sum (D_1 - MD_1)^2 + \sum (D_2 - MD_2)^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

Degrees of freedom คำนวณจาก

df	=	$n_1 + n_2 - 2$
เมื่อ t	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณาใน t - distribution
D_1	แทน	ผลต่างของคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของ กลุ่มทดลอง
D_2	แทน	ผลต่างของคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของ กลุ่มควบคุม
S_D^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่างการ ทดสอบหลังเรียนและก่อนเรียนของกลุ่มตัวอย่าง
MD_1	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนสอบก่อนเรียนและ หลังเรียนของกลุ่มทดลอง
MD_2	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนสอบก่อนเรียนและ หลังเรียนของกลุ่มควบคุม
$S_{MD1 - MD2}$	แทน	คะแนนความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างของค่า เฉลี่ยระหว่าง MD_1 และ MD_2
n_1	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลอง
n_2	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มควบคุม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมาย			เพื่อเข้าใจตรงกันขอเสนอ
สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้			
N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง	
X	แทน	คะแนนเฉลี่ย	
S^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนน	
$\sum D$	แทน	ผลรวมของความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่	
MD	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง	
S^2_D	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่างการทดสอบหลังเรียนและก่อนเรียนของกลุ่มตัวอย่าง	
t	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณาใน t - distribution	
df	แทน	ระดับขั้นความเสรี (degree of freedom)	
**	แทน	ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01	

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

- ศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการทดลองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผนปฏิบัติทบทวน
 - ศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการทดลองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ
 - เปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ
- การวิจัยครั้งนี้ได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตาราง 8 , 9 และ 10

ตาราง 8 แสดงค่าสถิติพื้นฐานและผลการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการทดลอง
ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน
(กลุ่มทดลอง)

กลุ่มทดลอง N = 15	$\bar{X}$	S^2	$\sum D$	t
ก่อนทดลอง	22.60	8.90	346	13.635**
หลังทดลอง	45.66	45.95		

** t .01 , 14 = 2.977

จากตาราง 8 แสดงให้เห็นว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน มีความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 โดยหลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 9 แสดงค่าสถิติพื้นฐานและผลการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการทดลอง
ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ (กลุ่มควบคุม)

กลุ่มควบคุม N = 15	$\bar{X}$	S^2	ΣD	t
ก่อนทดลอง	22.20	8.20	235	11.248**
หลังทดลอง	37.86	28.38		

** $t_{.01, 14} = 2.977$

จากตาราง 9 แสดงให้เห็นว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ มีความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 โดยหลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 10 แสดงค่าสถิติพื้นฐานและผลการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัย
ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน แบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	N	คะแนนก่อนการทดลอง		คะแนนหลังการทดลอง		MD	S^2_D	t
		$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2			
กลุ่มทดลอง	15	22.60	8.90	45.66	45.95	23.06	40.06	3.377**
กลุ่มควบคุม	15	22.20	8.02	37.86	28.38	15.66	27.15	

$$**t_{.01, 28} = 2.763$$

จากตาราง 10 แสดงให้เห็นว่า เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์แบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์แบบปกติ มีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 โดยเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งมีลำดับขั้นของการวิจัยและผล โดยสรุปดังนี้

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการทดลองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผนปฏิบัติทบทวน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการทดลองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ
3. เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบ วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผนปฏิบัติ ทบทวน ก่อนและหลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน
2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ ก่อนและหลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน
3. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผนปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ มีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนชาย-หญิง ที่มีอายุ 5 - 6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างครั้งนี้เป็นนักเรียนชาย-หญิง ที่มีอายุ 5 - 6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากครูผู้สอนคัดเลือกเด็กที่เห็นควรให้มีการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม แล้วจับฉลากนักเรียนด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน กลุ่มควบคุม 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้าง

1. แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ
2. แบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม
3. สถานการณ์ที่ใช้สังเกต

วิธีดำเนินการทดลอง

1. ก่อนดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยจำนวน 3 คน สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมในสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 5 สถานการณ์ และใช้แบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. ดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในช่วงกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดย
 - 2.1 กลุ่มทดลองใช้การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน
 - 2.2 กลุ่มควบคุม ใช้การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ
 การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ๆ ละ 5 วัน วันละ 35 นาที รวม 40 ครั้ง และผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมของทั้ง 2 แบบ ในขณะที่ผู้วิจัยทำการทดลองกลุ่มหนึ่ง อีกกลุ่มหนึ่งได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง แต่ละกลุ่มจะได้รับการจัดกิจกรรมสลับกันตามช่วงเวลาดังตารางที่ 7 จนครบ 8 สัปดาห์
3. เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม เช่นเดียวกับการเก็บข้อมูลก่อนการทดลอง

4. นำผลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมทั้งก่อนและหลังการทดลองไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยนำข้อมูลไปหาค่าเฉลี่ย และค่าความแปรปรวน
2. ศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนทดลองและหลังทดลอง ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ t-test แบบ Dependent
3. เปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยใช้ t-test แบบ Independent ในรูปแบบของ Difference Scores

สรุปผลการวิจัยครั้งนี้ว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนก่อนและหลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกันโดยหลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติก่อนและหลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกันโดยหลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติมีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกันโดยเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน มีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ก่อนและหลังการทดลอง พบว่าก่อนและหลังการทดลอง เด็กมีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

- โดยหลังการทดลองเด็กมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลอง ทั้งนี้เนื่องจากเด็กกลุ่มทดลอง ได้รับประสบการณ์จากการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน โดยผ่านกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มหลากหลายรูปแบบ การปฏิบัติกิจกรรมที่ผ่านกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน นั้น เปิดโอกาสให้เด็กสนทนา ปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับครูและเพื่อนขณะวางแผน - เด็กมีอิสระในการวางแผน เปิดโอกาสให้เด็กได้สนทนาปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับครูและเพื่อนขณะวางแผน โดยเด็กมีอิสระในการวางแผน เลือกกิจกรรมที่ตนสนใจเป็นรายบุคคล และวางแผนนำผลงานรายบุคคลมารวมกันสร้างเป็นผลงานกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในขณะวางแผน จากนั้น เด็กปฏิบัติกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ร่วมกัน แล้วทบทวนผลงานร่วมกันกับเพื่อนและครู วิธีการเหล่านี้ส่งเสริมให้เด็กปฏิสัมพันธ์กัน พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแก้ปัญหาร่วมกัน มีการสร้างข้อตกลงแบ่งหน้าที่กันทำงาน เด็กรู้จักรอคอยเพื่อวางแผนกิจกรรม และใช้อุปกรณ์ร่วมกัน รู้จักแบ่งปัน พฤติกรรมดังกล่าวเกิดจากการที่เด็กได้เรียนรู้โดยผ่านการกระทำที่มีขั้นตอน วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ส่งเสริมให้เด็กมีความสัมพันธ์ทางสังคมดีขึ้น สอดคล้องกับ วรรณาท รักสกุลไทย (2539 : 17,18,21,24) ที่กล่าวถึงกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน มีผลต่อการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมเด็กดังนี้ ขั้นการวางแผนสามารถส่งเสริมความรู้สึกในการควบคุมอารมณ์ให้เด็กมีส่วนร่วมกับเพื่อนรวมทั้งพัฒนาการเล่นร่วมกัน ส่วนในขั้นการปฏิบัติจะเป็นขั้นที่ส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม และในขั้นการทบทวนลักษณะการทำงานขั้นนี้จะเปิดโอกาสเด็กนำผลงานของตนเองมาเสนอต่อเด็กคนอื่นให้รับรู้ ดังนั้น ขั้นตอนการทำงาน วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเด็กกับเด็ก ตัวเด็กกับครู ตัวเด็กกับสื่อ การปฏิสัมพันธ์จะเกิดขึ้นขณะทำงาน จึงทำให้เกิดการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้น และกรอนลัน (Gronlund. 1959 : 232) กล่าวว่า กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเพื่อน เด็กจะได้สร้างความสัมพันธ์ เรียนรู้บทบาทของตนว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไร เมื่อเด็กต้องการอยู่ร่วมกับเพื่อนอย่างมีความสุข ย่อมต้องสร้างสัมพันธ์กับคนอื่นมากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อคนทั่วไป ทำให้มีประสบการณ์ในการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้น มีพฤติกรรมต่อกันในลักษณะการรวมกลุ่มกัน มีการแก้ไข การตัดสินใจ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่ม ตลอดจนการเข้าใจตนเองและผู้อื่น สามารถอยู่และทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม ส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรม การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมดีขึ้น

นอกจากนี้ เด็กในกลุ่มทดลอง ครูยังมีบทบาทในการช่วยเด็กให้เริ่มต้นคิดวางแผนด้วยการใช้คำถามกระตุ้นและสลับกับการใช้สื่อประกอบการสนทนาเพื่อกระตุ้นให้ได้วางแผน ครูจะบันทึกการวางแผนของเด็กและมีสัญลักษณ์การวางแผน เด็กสามารถตรวจสอบแผนของตนเองได้ หรือสามารถซักถามครูได้ ในขั้นปฏิบัติกิจกรรมครูเคลื่อนย้ายไปตามกลุ่มเพื่อช่วยเหลือทางด้านความคิดเห็นของเด็กในโอกาสที่เหมาะสม ร่วมฟังการทบทวนผลงานของเด็ก ครูใช้คำถามนำให้เด็กกล้าซักถามเพื่อน ขณะเดียวกันเพื่อให้เด็กตอบคำถามของครูและเพื่อน เด็กก็จะได้รับกำลังใจจากครู และการที่ครูมีบทบาทดังกล่าว จะช่วยส่งเสริมให้เด็กกล้าพูดกล้าคิดและซักถาม และมีบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร เด็กมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน จะส่งผลให้เด็กมีการพัฒนา ความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งสอดคล้องกับ ไฮแมน และคณะ (อรุณี หรดาล. 2527 : 148 - 149 ; อ้างอิงมาจาก Hohman and others. 1979) ที่กล่าวถึงบทบาทครูในกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ว่าการที่ครูช่วยให้เด็กคิดและบันทึกแผนพร้อมทั้งช่วยเด็กเริ่มต้นคิดและครูจะเคลื่อนย้ายไปตามกลุ่มเด็กช่วยเหลือแนะนำและขยายความคิด สามารถกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้ที่จะทำกิจกรรมกับเพื่อนและ วรรณาท รักสกุลไทย (2530 : 50 - 74 ; อ้างอิงมาจาก High/Scope Resource. 1986) กล่าวว่า การให้เด็กได้รู้จักการวางแผนและดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง ครูต้องกระตุ้นให้เด็กคิดด้วยการใช้ คำถามปลายเปิด เกิดการเรียนรู้โดยผ่านการกระทำ และเชื่อมโยงประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดี ดังนั้นบทบาทครูในการช่วยให้เด็กคิด ให้กำลังใจ ใช้คำถามปลายเปิดช่วยเหลือแนะนำ ขยายความคิด ส่งผลให้เด็กมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงขึ้น

2. จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติก่อนและหลังการทดลองพบว่า ก่อนและหลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 โดยหลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลอง ทั้งนี้ เนื่องจากเด็กในกลุ่ม ควบคุมได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มที่หลากหลาย ซึ่งการที่เด็กได้ทำกิจกรรมรายบุคคลตามความสนใจแล้วนำผลงานมารวมกันเป็นกลุ่ม และเล่าผลงานกลุ่ม ทำให้เด็กมีความสนใจกระตือรือร้น ในการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการพูดคุย ปฏิสัมพันธ์กัน แบ่งปันสิ่งของ ที่ใช้ร่วมกัน และช่วยเหลือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและสื่อในขณะที่ทำกิจกรรมทำให้เด็กมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงขึ้น ซึ่งฉันทนา ภาคบังกช (2538 : 2) ได้กล่าวไว้ว่า การเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรม

ที่หลากหลาย เด็กมีโอกาสนในการเลือกทำกิจกรรม ช่วยให้เด็กคิดตัดสินใจ รู้สึกถึงความอิสระในการเล่นหรือทำงาน ซึ่งความมีอิสระในการทำงานของเด็กทำให้เด็กมีความสนใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน ปฏิสัมพันธ์กัน ส่งผลให้มีการพัฒนาสังคมที่ดีขึ้น เด็กในกลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม ซึ่ง ราตี ทองสวัสดิ์ (2529 : 103 - 104) มีความเห็นว่า การจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้เด็กทำงานร่วมมือกันเป็นกลุ่ม ทำให้เด็กรู้จักเข้าสังคม และ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 63 - 68) มีความเห็นคล้ายคลึงกันว่า กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์สามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ต่อกัน ร่วมมือกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรัชญาหารือ และหาข้อสรุปร่วมกัน นอกจากนี้ องค์การอินทรมัธยม และคนอื่น ๆ (2526 : 268 - 272) เห็นว่า กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ทำให้เด็กเกิดลักษณะนิสัย กล่าวคือกล้าซักถาม ตอบคำถามในสิ่งที่ตนคิดว่าตนต้องการ หรือเมื่อขอความช่วยเหลือจากเพื่อน การรู้จักเวลารอคอย โอกาสให้เพื่อนทำเสร็จก่อนการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม ทำให้เด็กมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงขึ้น นอกจากนี้เด็กในกลุ่มควบคุมยังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มที่หลากหลาย ทำให้เด็กมีโอกาเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ และมีการส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการจัดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์อย่างเหมาะสม การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้สามารถส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีส่งผลต่อการเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมได้ สอดคล้องกับ เลิศ อาเนนทะนะ (2535 : 44 - 48) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ที่เหมาะสม สามารถพัฒนาความสามารถทางสังคมแก่เด็ก เช่น การจัดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ทำให้เด็กเรียนรู้และฝึกหัดด้านสังคม การปรึกษาหารือ การรอคอย การร่วมมือร่วมใจ การประนีประนอม การแก้ปัญหาความขัดแย้ง มีผลให้เด็กลดความต้องการของตนในการอยู่ร่วมกับสังคม ซึ่ง ชอว์ (Show. 1971 : 31) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มที่หลากหลายมีความสำคัญต่อการส่งเสริมทักษะที่จำเป็นหลายด้าน โดยเฉพาะทางด้านสังคมช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น มีทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การควบคุมตนเอง ยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น จะเห็นว่า กิจกรรมกลุ่มมีความสำคัญอย่างมากในการช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาทางสังคม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทองคำ บุญประเสริฐดี (2535 : 135 - 136) ที่ว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะมีความสามารถทางสังคมเช่นเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีมโนภาพแห่งตน และมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนด้วยวิธีปกติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้พัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมสูงขึ้น

3. จากผลการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ มีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3 โดยเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน มีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ ทั้งนี้เนื่องจาก เด็กในกลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมโดยผ่านกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ซึ่งครูมีบทบาทในการใช้คำถามขยายความคิด ช่วยเหลือเด็กทางด้านความคิดในโอกาสที่เหมาะสม ส่งเสริมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและจากการทดลองพบว่า

การวางแผนกิจกรรมเด็กได้วางแผนร่วมกันกับเพื่อนและครู โดยเด็กแต่ละคนจะวางแผนกิจกรรมเป็นรายบุคคล จากนั้นจะมีการวางแผนงานเป็นกลุ่ม เพื่อนำกิจกรรมรายบุคคลมารวมกัน สร้างผลงานกลุ่ม ในขณะที่เด็กวางแผน เด็กจะได้พูดคุยกัน ซักถามและตอบคำถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรอคอยเพื่อนในการวางแผน พฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลให้เด็กเกิดความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ วรณี สุนทรเวช (2521 : 24) กล่าวว่า การวางแผนงานร่วมกันทั้งครูและนักเรียน จะทำให้เด็กมีโอกาสในการใช้ความคิด หัดทำงานตามแผน หัดประเมินผลงาน ทำให้เด็กได้ติดต่อกับเพื่อน ๆ ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีในระหว่างเด็กกับเด็กด้วยกัน นอกจากนี้การวางแผนทำให้เด็กลดความต้องการของตนลง เมื่อต้องการทำงานกับผู้อื่นที่มีความสนใจต่างกัน (เลิศ อานันท์นะ. 2535 : 48) และการวางแผนยังทำให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์เพื่อมีส่วนร่วมกับการทำงานได้ (วนาพ รักสกุลไทย. 2539 : 17) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการวางแผนส่งผลให้เด็กมีความสัมพันธ์ทางสังคมดีขึ้น

การปฏิบัติกิจกรรมเป็นการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้โดยเด็กได้ปฏิสัมพันธ์กับสื่ออุปกรณ์ที่ครูจัดเตรียมไว้ให้อย่างหลากหลาย และปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ นอกเหนือจากสมาชิกในกลุ่มตนเอง การที่เด็กปฏิบัติกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นรายบุคคลก่อนมาร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมในกลุ่มของตนเอง เด็กจะได้ปฏิบัติตามที่ตนเองคิด ได้เรียนรู้การแบ่งปันสิ่งของ มีการช่วยเหลือเพื่อนและในขณะที่เด็กปฏิบัติกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เด็กจะได้ฝึกแลกเปลี่ยนกันแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานกลุ่ม ร่วมกันเก็บอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการทำกิจกรรม และปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า เด็กเกิดการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม มุนซิงเจอร์ (Munsinger. 1975 : 19) ได้กล่าวถึงการมีความสัมพันธ์ทางสังคมและโครงสร้างทางสังคมของ

เด็กอายุ 3 - 6 ปี ว่าเกิดจากเด็กได้รับอิทธิพลจากพลังของกลุ่มเพื่อน มีการเรียนรู้แบ่งปัน การป้องกันตัวจากการก้าวร้าวของเพื่อน และเรียนรู้การประนีประนอมกลุ่มเพื่อนจะให้รางวัลกับ พฤติกรรมที่เห็นว่าดีและลงโทษหรือปฏิเสธพฤติกรรมที่เห็นว่าไม่ดีตามมาตรฐานของกลุ่ม ชิคเคนแดนซ์ (Chickendanz) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเพื่อน จะทำให้เด็กเรียนรู้วิธี แก้ปัญหาสังคม วิธีการปฏิบัติตน การแบ่งปัน เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับฟังทัศนะของผู้อื่น เรียนรู้เรื่องของการให้ความร่วมมือ (สุทธิพรหม ชีรพงศ์. 2534 : 15 อ้างอิงมาจาก Chickendanz.nd.) และ สุทธิพรหม ชีรพงศ์ (2534 : 29) ได้กล่าวว่า ในการทำงานกลุ่มเด็กจะมีการร่วมมือกันเพื่อความสำเร็จของงาน ซึ่งแต่ละคนจะ แสดงความสามารถของตนเองออกมา เพื่อประโยชน์ต่อกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกัน และกัน มีการทำงานเป็นระบบ ซึ่งการที่เด็กได้แสดงออกพฤติกรรมดังกล่าวเป็นผลให้เด็กพัฒนา ความสัมพันธ์ทางสังคมสูงขึ้น นอกจากนี้ ไฉโล บุญมาก (2537 : 87) ได้ศึกษาและพบว่า พฤติกรรมการเล่นร่วมมือทำให้เด็กมีความสัมพันธ์กับเพื่อนมากกว่ากลุ่มที่มีการเล่นเกมแบบแข่งขัน จะเห็นว่าพฤติกรรมการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดได้จากการมีโอกาสดำเนินกิจกรรมร่วมกับ เพื่อน จากการปฏิสัมพันธ์กันและกัน ซึ่งเด็กในกลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ เด็กมีพฤติกรรมดังกล่าว จึงทำให้เด็กในกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงขึ้น

จากการทบทวนกิจกรรมที่เด็กได้เล่นทบทวนผลงานตามที่วางแผนไว้ และเล่าผลงานที่ตน ประทับใจรวมทั้งชักถามเพื่อน ถ้าหากมีข้อสงสัยซึ่งกิจกรรมนี้เด็กมีโอกาสดำเนินการได้แสดงความคิดเห็นกับ เพื่อน ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน เกิดความสนุกสนานและประทับใจ ภูมิใจกับการทำงาน สำเร็จตามแผนที่วางไว้ รู้จักปรับตัวให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของกลุ่ม พฤติกรรมเหล่านี้ส่งผล ให้มีความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่ง ยุวดี เทียรณประสิทธิ์ (2536 : 1) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยที่สามารถ พัฒนาการปรับตัวให้มีพฤติกรรมพึงประสงค์นั้น ส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และ สุภาวดี บุญวงศ์ (2527 : 2) กล่าวว่า การจัดให้เด็กมีการร่วมกันวางแผนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สมาชิกต่อกลุ่ม ส่งเสริมให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ เกรก (Craig. 1979 : 106 - 107) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมที่จัดให้เด็กเรียนรู้จักการยอมรับจากเพื่อนในสถานการณ์ที่เขา มี ปฏิสัมพันธ์ทำให้เด็กสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม

จากกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน เด็กได้คิดวางแผน ได้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนกับครู กับสื่อ ซึ่งวิธีการเหล่านี้ช่วยให้เด็กได้พัฒนาทางสังคมในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าเด็กในกลุ่มควบคุม นั่นคือ เด็กในกลุ่มควบคุมได้ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มโดยไม่ได้มีการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน เด็กไม่มีโอกาสในการคิดร่วมกับเพื่อน กับครู รวมทั้งพูดคุยแสดงความคิดเห็นเพื่อวางแผนเป้าหมายร่วม เด็กมีการแบ่งงานและตั้งข้อตกลงร่วมกันน้อยลง รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และช่วยเหลือแบ่งปันน้อยลง ขาดโอกาสในการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ทำให้ไม่สามารถปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับและทำงานร่วมกับเพื่อนได้ จึงเป็นผลให้เด็กในกลุ่มควบคุมมีความสัมพันธ์ทางสังคมน้อยกว่า กลุ่มทดลอง ทั้งนี้เพราะ กรอนลัน (Gronlund, 1959 : 232) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีนั้น ควรเกิดจากการให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์ นอกจากนั้นควรเป็นกิจกรรมที่เพื่อนและครูได้คิดร่วมกันจากการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับ อรุณี หรดาล (2537 : 103) ที่กล่าวว่า ครูและเด็กจะทำงานร่วมกันในบรรยากาศที่มีการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า

1. จากการทดลองพบว่า ในระยะแรกเด็กในกลุ่มควบคุมทำกิจกรรมได้อย่างราบรื่น และต่อเนื่องสนุกสนาน ตื่นเต้นกับกิจกรรมที่หลากหลายและแปลกใหม่ ส่วนเด็กในกลุ่มทดลองจะรู้สึกเครียด การทำกิจกรรมยังไม่ราบรื่น ทั้งนี้เพราะเด็กยังไม่คุ้นเคยกับกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน แต่เมื่อทดลองไปได้ 4 - 5 ครั้ง เด็กสามารถทำกิจกรรมได้อย่างราบรื่น บรรยากาศในการทำกิจกรรมสนุกสนานมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเด็กรู้สึกคุ้นเคยกับลักษณะของกิจกรรม
2. จากการนำผลงานเดี่ยวมาสร้างเป็นผลงานกลุ่ม พบว่าเด็กในกลุ่มทดลองสามารถสร้างผลงานได้เป็นเรื่องราวมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุม ทั้งนี้เพราะเด็กได้ผ่านการคิด วางแผนร่วมกันที่จะนำผลงานของแต่ละคนมาสร้างเป็นผลงานกลุ่ม ผลงานกลุ่มของเด็กในกลุ่มควบคุมจะมีลักษณะเป็นส่วน ๆ ที่นำมาติดไว้ในกระดาษแผ่นใหญ่
3. เด็กในกลุ่มทดลองทำกิจกรรมโดยผ่านกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ซึ่งกระบวนการนี้เปิดโอกาสให้เด็กได้คิด ได้ปฏิสัมพันธ์กับครู เพื่อนและสื่อ จึงมีผลทำให้เด็กได้พัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ กล่าวคือ

3.1 เด็กมีการพัฒนาทักษะทางภาษาเพิ่มขึ้น โดยสังเกตจากการใช้คำพูดของเด็กจะพูดเป็นประโยคที่ยาว ใช้คำศัพท์ในวงกว้างขึ้น ทบทวนความคิดด้วยการสนทนาเป็นเรื่องราวที่ซับซ้อน

3.2 เด็กมีการพัฒนาทักษะการคิดมากขึ้น ลักษณะการคิดของเด็กจะคิดได้เร็ว และมีความคิดที่หลากหลาย มีระบบเป็นขั้นเป็นตอน พัฒนาศักยภาพในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

3.3 เด็กมีการพัฒนาทักษะทางสังคม ด้านความรับผิดชอบและวินัยมากขึ้น ซึ่งสังเกตจากการปฏิบัติกิจกรรม เด็กจะทำงานของตนตามที่ตกลงกันไว้ ตรงต่อเวลา รู้จักแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

3.4 เด็กมีการพัฒนาด้านความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงพฤติกรรมให้เห็น เช่น กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการแสดงออก นอกจากนี้ เด็กยังรู้สึกภาคภูมิใจในผลงาน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การนำกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนไปใช้พัฒนาเด็ก เป็นวิธีการที่ง่ายต่อการนำมาใช้ ซึ่งเด็กจะมีขั้นตอนในการทำงาน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ ขั้นทบทวน โดยครูมีบทบาทในการเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้วางแผน คือ สัญลักษณ์วางแผน แผ่นวางแผนและเตรียมกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กวางแผนเลือกกิจกรรมตามความสนใจ ครูจะให้คำถามปลายเปิดเพื่อให้เด็กวางแผน ใช้สื่อประกอบการสนทนา ในขั้นปฏิบัติครูจะหมุนเวียนเข้าไปปฏิสัมพันธ์ตามกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กทำกิจกรรมตามแผนที่วางไว้เพื่อช่วยเหลือเด็กทางความคิดในโอกาสที่เหมาะสม ในขั้นทบทวนครูจะใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นให้เด็กทบทวนผลงานเล่าสิ่งที่ประทับใจ ปัญหาที่พบและถามนำให้เพื่อนกล้าซักถามสิ่งที่สนใจหรือข้อสงสัย หากครูผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ ได้ศึกษาการดำเนินกิจกรรมและมีความเข้าใจในหลักการ กระบวนการ และแนวปฏิบัติการจัดกิจกรรม วางแผน ปฏิบัติ ทบทวนให้กระจ่างชัด จะสามารถนำกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนมาพัฒนาเด็กได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย

2. การใช้กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัยนั้น ก่อนใช้กระบวนการดังกล่าวควรให้เด็กทำความเข้าใจ คำนึงเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่หลากหลาย และให้เด็กเลือกเข้ากลุ่มกับเพื่อนตามความสมัครใจ เมื่อเด็กคุ้นเคยกับกิจกรรมและกลุ่มเพื่อน เด็กจะสามารถวางแผนปฏิบัติทบทวนร่วมกับครูและเพื่อน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กได้พัฒนาพฤติกรรม

3. การนำแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมไปใช้สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม ครูผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ควรศึกษาการจัดสถานการณ์สังเกต ประกอบแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและนิยามศัพท์เฉพาะความหมายของคำว่าความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อสามารถสังเกตเห็นพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมได้อย่างถูกต้อง ด้วยความละเอียดและชัดเจน ตรงตามรายชื่อพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ควรมีการติดตามผลหลังการทดลองเพื่อศึกษาถึงความคงอยู่ของพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม
2. ควรศึกษาการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ที่มีต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ เช่น ด้านภาษา ด้านสติปัญญา ด้านการคิดแก้ปัญหา ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านระเบียบวินัย
3. ควรมีการทดลองใช้กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน กับกิจกรรมอื่น เช่น การเล่นเกม กิจกรรมในวงกลม เป็นต้น เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคม
4. ควรมีการศึกษาผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมกับเด็กระดับอื่น ๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. การศึกษาสภาพอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2528.
- _____. คู่มือการพัฒนาศักยภาพพร้อมด้านสังคมนิสัยระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2536.
- _____. เอกสารและผลงานวิจัยการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2536.
- คมเพชร นัตรศุกุล. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.
- เครือวัลย์ ขจรพันธ์. พัฒนาการเด็ก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิบูลย์กิจการพิมพ์, 2524.
- จงใจ ชัยกิจ. การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับอนุบาลที่เรียนวิชาศิลปศึกษา โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามแนวการจัดประสบการณ์. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2530. อัดสำเนา.
- ฉันทนา ภาคบกข. “การศึกษาปฐมวัยศึกษาในอนาคต,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสัมมนาการศึกษาปฐมวัย หน่วยที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2537.
- _____. เอกสารประกอบการอบรมเรื่อง “เทคนิคการปฏิสัมพันธ์”. วันที่ 15 ธันวาคม, 2538.
- ใจได บุญมาก. ผลของความร่วมมือและการแข่งขันในการเล่นเกมที่ต่อพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนและการสื่อสารด้วยภาษาในวัยเด็กตอนปลาย. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537. อัดสำเนา.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
- ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการพัฒนาการทางสติปัญญาและความสามารถในการเข้าใจบุคคลอื่น. กรุงเทพฯ : รายงานการวิจัยฉบับที่ 2 ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.
- ทิสนา เขมมณี. กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1. กรุงเทพฯ : บุรพาศิลป์การพิมพ์, 2522.

- ทองคำ บุญประเสริฐดี. การทดลองใช้วิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- ธีราพร กุลนันทน์. การศึกษาผลของการเล่นต่างกลุ่มอายุที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- นิรมล ช่างวัฒนะชัย. เอกสารประกอบการอบรมเรื่อง “แนวความคิดและยุทธศาสตร์การสอนที่ทันสมัยตามเกณฑ์มาตรฐานสากล”. ระหว่างวันที่ 10 - 16 กรกฎาคม, 2539.
- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ : แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.
- _____. “Congeneric Part Reliability,” วารสารการวัดผลการศึกษา. 34 : 28 - 31 ; พฤษภาคม - สิงหาคม 2533.
- ประกายรัตน์ ภัทรจิต. “พัฒนาการเด็กปฐมวัย,” เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย หน่วยที่ 1. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2537.
- ประภาพรรณ เอี่ยมสุภานิต. “ครูปฐมวัยศึกษา,” ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาการปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2537.
- ประมวธ ดิฉินสัน. จิตวิทยาคลินิกสมองมนุษย์ (พรสวรรค์) เล่ม 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2527.
- ผกา บุญเรือง. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. ชลบุรี : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2525.
- พัชรี ผลโยธิน. เอกสารประกอบการอบรมเรื่อง “การสอนแบบสหรวมใจ (Co - operative Learning)”. วันที่ 15 ธันวาคม 2538.
- พรรณพิศ วาณิชการ. “การทำงานแบบกลุ่ม,” สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- พรรณี ชูทัย เจนจิต. “การสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก,” ในเอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ 3. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2537.

พรรณี ชูทัย เจนจิต. จิตวิทยาการเรียนรู้การสอน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2528.
พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิ์พงษ์. “พฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์,” ในเอกสารการสอนพฤติกรรมทาง
สังคมของมนุษย์ หน่วยที่ 11. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

2538

เพียงจิต โรจน์สุรรัตน์. การศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างเด็กปฐมวัยที่ทำ
กิจกรรมวาดรูปเป็นกลุ่มกับเป็นรายบุคคล. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.

ภรณ์ สุรรัตน์. เด็กก่อนวัยเรียน เรียนรู้อะไร อย่างไร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์
หญิงปากเกร็ด, 2523.

ยุวดี เขียวระประสิทธิ์. การพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน. ม.ป.ท. : ม.ป.ป. 2536.

เขาวพา เศรษฐ์. กิจกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. 2528.

ราตี ทองสวัสดิ์. “แนวคิดในการเตรียมความพร้อม,” รักลูก. ฉบับที่ 39 เมษายน, 2539.

โรงเรียนอนุบาลรักลูก. เอกสารเรื่อง The High/Scope Educational Research Foundation.

กรุงเทพฯ : โรงเรียนอนุบาลรักลูก, ม.ป.ป.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

เลิศ อำนันทนะ. เทคนิควิธีสอนศิลปะเด็ก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2535.

วนาท์ รักสกุลไทย. “การเปรียบเทียบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 3 แบบ - รายงานการวิจัยของ
มูลนิธิการศึกษาไทย/สโคป, มิชิแกน,” อนุสรณ์ในงานฉานาปณิก. 2530.

วนาท์ รักสกุลไทยและคณะครูโรงเรียนเกษมพิทยาแผนกอนุบาล. เอกสารประกอบการอบรม
เรื่อง “การสอนกระบวนการ : การวางแผน/ปฏิบัติ/ทบทวน”. ระหว่างวันที่ 29 - 30
มีนาคม, 2539. อัดสำเนา.

วณีย์ สุนทรเวช. “วินัยในตนเอง,” ประชาศึกษา. ฉบับที่ 6. มกราคม 2521.

วิรุณ ตั้งเจริญ. “การสร้างเสริมลักษณะนิสัยเด็กปฐมวัยด้านศิลปะ,” ใน เอกสารการสอน
ชุดวิชาการสร้างเสริมลักษณะนิสัยเด็กระดับปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 5. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.

- ศุภกุล เกียรติสุนทร. การศึกษาการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนกับพฤติกรรมการช่วยเหลือของ
เด็กปฐมวัย. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.
- ศุภาวดี บุญดวงศ์. คำร่ากิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. สงขลา : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2527.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคนอื่น ๆ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : ชัยศิริการพิมพ์, 2522.
- สมร ทองดี. “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์
กับสังคม หน่วยที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2538.
- สาตินี บุโรดม. การสร้างแบบฝึกวาดภาพเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523. อัดสำเนา.
- สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก
หน่วยที่ 11 - 15. กรุงเทพฯ : วิคตอรี, 2524.
- สุนิษฐ์รัตน์ ฤทธิ์ธงชัยเลิศ. ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง
ของนักเรียนชั้น ป.5 ที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนแตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. อัดสำเนา.
- สุทธภา โชติประดิษฐ์. การศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมที่เด็กริเริ่มกิจกรรมอย่างอิสระ กลุ่มย่อย
และกลุ่มใหญ่. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2537. อัดสำเนา.
- สุทธิพรรณ ชีรพงศ์. การศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะ
สร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครูมีส่วนร่วมกับแบบครูไม่มีส่วนร่วม. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัดสำเนา.
- สมใจ ทิพย์ชัยเมธา และละออ ชติกร. “การเล่นเกมส์สำหรับเด็กปฐมวัย,” ใน เอกสารการสอน
ชุดวิชาสื่อการสอนระดับปฐมวัยศึกษา เล่ม 1 : หน่วยที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, 2525.
- สีปพนนท์ เกตุทัต และคนอื่น ๆ. “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์,” รักลูก. ฉบับที่ 155.
ธันวาคม 2538.
- อรุณี ทรดาล. “แนวการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัยศึกษา,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
สัมมนาการศึกษาปฐมวัย หน่วยที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
2537.

- อารี เกษมรติ. ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มและกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด กวดขันและแบบรักทะนุถนอม. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.
- อารี สันทรวี. นวัตกรรมปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ : สมาคมเพื่อการศึกษาเด็ก, 2535.
- อรรณณ เลิศสังข์. การวิเคราะห์ประเภทคำถามของครูวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดสุพรรณบุรี. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- อักษรา (นามแฝง). “เมื่อเด็ก ๆ ร่วมวางแผนกับคุณครู,” รักลูก. ฉบับที่ 142. พฤศจิกายน 2537.
- องค์การ อันθρωมพรรย และคนอื่น ๆ. “กิจกรรมสร้างเสริมลักษณะนิสัยเด็กปฐมวัยด้านศิลปะ,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างเสริมลักษณะนิสัยระดับปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 1 - 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.
- Break, Laura E. Child Development. Second Edition. Massachusetts : Allyn and Bacon, 1989.
- Charlesworth, Rosalind. Understanding Child Development. New York : Dellmar Publishers, 1987.
- Craig, Grage J. Child Development. New Jersey : Englewood, 1979.
- Dinkmeyer, D.C. and R. Dreikurs. Encouraging Children to Learn. Englewood Cliffs : Prentice-Hall, 1963.
- English, H.B. and A.C. English. A Comprehensive Dictionary of Psychological and Psychoanalytical Terms. New York : David Mckay Co., 1958.

- Gesell, Arnold and Frances L. Ilg. The Child From Five to Ten. New York : Harper and Brothers Publishers, 1946.
- Gronlund, Norman Edward. Sociometry in The Classroom. New York : Harner, 1959.
- High/Scope Educational Research Foundation. Child Observational Record. Michigan : High/scope Press, 1992.
- Hurlock, E.B. Child Development. 5th ed. New York : McGraw-Hill Book Co., 1972
- _____. Child Development. 6th ed. New York : McGraw - Hill, 1978.
- Jennings, Helen Hall. Sociometry in Group Relations. Washington D.C. : American Council on Education, 1959.
- Kemp, Gratton C. Perspective on the Group Process. Boston : Houghton Mifflin, 1964.
- Maier,henry W. Three Theories of Child Development. New York : Harper & Row, 1969.
- Mary J. "Peer Interaction Competencies of Preschoolers Rates High of Low in Sociometric Status," Dissertation Abstracts International. May, 1981.

Page, G.T., J.B. Thomas and A.R. Marshall. International Dictionary of Education. Nichols Publishing Co., 1977.

Peterson, Helen Thomas. Kindergarten, The Key to child Growth. New York : Exposition Press, 1958.

Rogers, Carl R. and Roslind F. Diamon. Psychotherapy and Personality Change. Chicago : University of Chicago Press, 1970.

Schweinhart, J.L. "CHILD-INITIATED ACTIVITY" : How Important is Early Childhood Education?," High/Scope Resource. U.S.A. Spring-Summer, 1987.

_____. School Administrator's Guide to Early Childhood Programs. High/Scope Education Research Foundation, 1988.

Scott, William A. and Michael Werthimer. Introduction to Psychological Research. 3 rd ed. New York : John Wiley and Sons Inc., 1966.

Seefeldt, C. Teaching Young Children. New Jersey : Englewood Cliffs prentice-Hall, 1980.

Shaw, M.E. Group Dynamics : the Psychology of Small Group Behavior. New York : McGraw-Hill, 1971.

Stapp, R.Y. "Relationship of Measures of Creativity General Intelligence and Memory," Dissertation Abstracts International. June, 1964.

Weikart, P.D. and others. Young Children in Action. New York : High Scope Educational Research Foundation, 1979.

Yang, O.S. "The Effect of Verbal Plan and Review Training on Preschool Reflectivity," Dissertation Abstracts International. 1985.

Young, C. "Train Learning," The Arithmetic Teacher. 19 : 630 - 634 : December, 1972.

ภาคผนวก

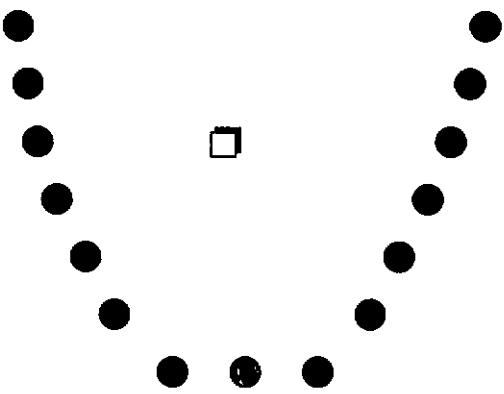
ภาคผนวก ก

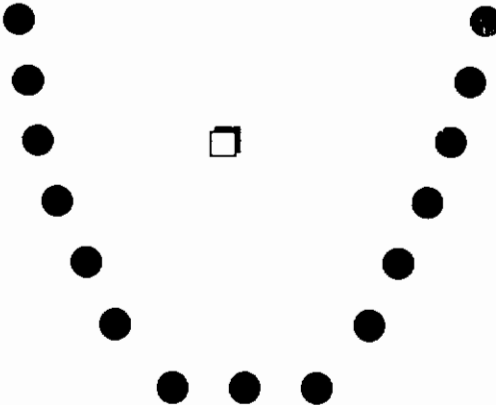
แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ
ทบทวน และแบบปกติ

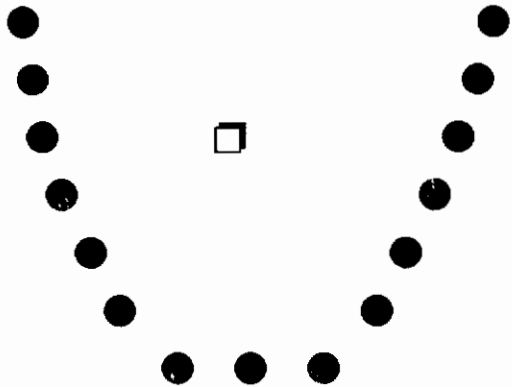
การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบ วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน	กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ
จุดมุ่งหมาย 1. เพื่อให้เด็กร่วมกิจกรรมกับครู 2. เพื่อให้เด็กร่วมกิจกรรมกับเพื่อน 3. เพื่อให้เด็กสร้างมิตรภาพกับเพื่อน 4. เพื่อให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อน 5. เพื่อให้เด็กรับรู้ความต้องการของเพื่อน เนื้อหา สีน้ำ สีเทียน งานปั้น ประติมากรรมวัสดุ ตัด ฉีกปะ การจัดเตรียมกิจกรรมและอุปกรณ์ศิลปะ 1. กิจกรรมสีน้ำ มีอุปกรณ์เช่น พู่กัน สีน้ำ สีฝุ่น สีโปสเตอร์ ลูกแก้ว กระดาษหนังสือพิมพ์ หลอดกาแฟ วัสดุใช้พิมพ์ภาพ ฟองน้ำ กาวน้ำ ช้อน กล้องกลิ้งสี ฯลฯ 2. กิจกรรมสีเทียน มีอุปกรณ์ เช่น สีเทียน กระดาษทราย วัสดุเป็นแผ่นลาชูนูน มั่งลวด ฯลฯ 3. กิจกรรมการปั้น มีอุปกรณ์ เช่น แป้งปั้น ดินน้ำมัน แป้งขนมปัง ไม้กลิ้งแป้ง แม่พิมพ์ขนม ฯลฯ 4. กิจกรรมฉีก-ตัดปะ มีอุปกรณ์ เช่น กระดาษ สีต่าง ๆ นิตยสารต่าง ๆ กรรไกร กาว ฯลฯ 5. กิจกรรมประติมากรรมวัสดุ มีอุปกรณ์ เช่น กล่องขนาดต่าง ๆ ขวดพลาสติก ฝาขวดนม กระดาษห่อของขวัญ กาว ฯลฯ	จุดมุ่งหมาย 1. เพื่อให้เด็กร่วมกิจกรรมกับครู 2. เพื่อให้เด็กร่วมกิจกรรมกับเพื่อน 3. เพื่อให้เด็กสร้างมิตรภาพกับเพื่อน 4. เพื่อให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อน 5. เพื่อให้เด็กรับรู้ความต้องการของเพื่อน เนื้อหา สีน้ำ สีเทียน งานปั้น ประติมากรรมวัสดุ ตัด ฉีกปะ การจัดเตรียมกิจกรรมและอุปกรณ์ศิลปะ 1. กิจกรรมสีน้ำ มีอุปกรณ์เช่น พู่กัน สีน้ำ สีฝุ่น สีโปสเตอร์ ลูกแก้ว กระดาษหนังสือพิมพ์ หลอดกาแฟ วัสดุใช้พิมพ์ภาพ ฟองน้ำ กาวน้ำ ช้อน กล้องกลิ้งสี ฯลฯ 2. กิจกรรมสีเทียน มีอุปกรณ์ เช่น สีเทียน กระดาษทราย วัสดุเป็นแผ่นลาชูนูน มั่งลวด ฯลฯ 3. กิจกรรมการปั้น มีอุปกรณ์ เช่น แป้งปั้น ดินน้ำมัน แป้งขนมปัง ไม้กลิ้งแป้ง แม่พิมพ์ขนม ฯลฯ 4. กิจกรรมฉีก-ตัดปะ มีอุปกรณ์ เช่น กระดาษ สีต่าง ๆ นิตยสารต่าง ๆ กรรไกร กาว ฯลฯ 5. กิจกรรมประติมากรรมวัสดุ มีอุปกรณ์ เช่น กล่องขนาดต่าง ๆ ขวดพลาสติก ฝาขวดนม กระดาษห่อของขวัญ กาว ฯลฯ

กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบ วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน	กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ
6. โตะ 1 ตัว จัดที่นั่ง 5 ที่ นำมาจัด วางอุปกรณ์ศิลปะ โดยใช้โตะ 1 ตัวต่อ 1 กิจกรรม ทั้งหมดมี 5 กิจกรรม จัดวางในระยะ ที่ห่างกันพอสมควร เพื่อให้เด็กที่สนใจในแต่ละ กิจกรรมเข้ามาทำกิจกรรมได้ หมายเหตุ : กิจกรรมในข้อ 1-5 จัดให้เด็กได้ เลือกทุกวัน โดยเด็กมีอิสระในการเลือกทำ กิจกรรมตามความสนใจ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ขั้นนำ (ใช้เวลาประมาณ 2 นาที) 1. ให้เด็กแบ่งกลุ่มตามความพอใจ 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ซึ่งเป็นการแบ่งกลุ่มแบบถาวร โดยให้แต่ละกลุ่มนั่งเป็นวงกลม บนพื้นที่ที่ เด็กเลือกเอง 2. ครูเตรียมเด็กให้สงบก่อนดำเนินกิจกรรม เช่น การเคลื่อนไหวร่างกาย การแสดงท่าทางตาม คำสั่ง การร้องเพลง การท่องคำคล้องจอง ฯลฯ 3. ครูแนะนำอุปกรณ์และกิจกรรมใหม่ที่เตรียม ไว้แล้ว โดยบอกข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการ ใช้ การทำความสะอาด และการจัดเก็บ อุปกรณ์หลังจากทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว	6. โตะ 1 ตัว จัดที่นั่ง 5 ที่ นำมาจัด วางอุปกรณ์ศิลปะ โดยใช้โตะ 1 ตัวต่อ 1 กิจกรรม ทั้งหมดมี 5 กิจกรรม จัดวางในระยะ ที่ห่างกันพอสมควร เพื่อให้เด็กที่สนใจในแต่ละ กิจกรรมเข้ามาทำกิจกรรมได้ หมายเหตุ : กิจกรรมในข้อ 1-5 จัดให้เด็กได้ เลือกทุกวัน โดยครูจัดเตรียมกิจกรรมวันละ 5 กิจกรรม ให้เด็กได้เลือกตามความสนใจ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมกลุ่มแบบปกติ ขั้นนำ (ใช้เวลาประมาณ 2 นาที) 1. ให้เด็กแบ่งกลุ่มตามความพอใจ 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ซึ่งเป็นการแบ่งกลุ่มแบบถาวร โดยให้แต่ละกลุ่มนั่งเป็นวงกลม บนพื้นที่ที่ เด็กเลือกเอง 2. ครูเตรียมเด็กให้สงบก่อนดำเนินกิจกรรม เช่น การเคลื่อนไหวร่างกาย การแสดงท่าทางตาม คำสั่ง การร้องเพลง การท่องคำคล้องจอง ฯลฯ 3. ครูแนะนำอุปกรณ์และกิจกรรมใหม่ที่เตรียม ไว้แล้ว โดยบอกข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการ ใช้ การทำความสะอาด และการจัดเก็บ อุปกรณ์หลังจากทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบ วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน	กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ
ขั้นดำเนินการ 1. ขั้นวางแผน (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที) เด็กกับครูร่วมกันสนทนาวางแผนถึงสิ่งที่เด็ก จะทำร่วมกันโดย 1.1 เด็กนั่งวางแผนเป็นกลุ่มร่วมกันโดยมี รูปแบบดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่ 3 □ หมายถึงครู ● หมายถึง เด็กที่ต้องทำกิจกรรมวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน 1.2 กลุ่มที่ครูยังไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมวางแผน ด้วย ให้รอและคิดวางแผนกับเพื่อนในกลุ่ม 1.3 ให้เด็กวางแผนทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล โดยใช้สัญลักษณ์ประจำตัวเด็กวางแผนลง ไปบนแผ่นสำหรับวางแผนกิจกรรมศิลปะ สร้างสรรค์ ซึ่งครูเป็นผู้เตรียมไว้ให้เด็ก	ขั้นดำเนินการ (ใช้เวลาประมาณ 25 นาที) 1. เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็น รายบุคคล อย่างน้อยคนละ 1 ชิ้น 2. ให้เด็กนำผลงานรายบุคคลมาสร้างเป็น ผลงานกลุ่ม 3. ครูคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ และให้ความช่วยเหลือ เมื่อเด็กต้องการ โดยสังเกตจากท่าทางและ คำพูดของเด็ก 4. เมื่อทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ให้ทำความสะอาด และจัดเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อย 5. ให้ครูดำเนินการร่วมกิจกรรมเช่นนี้ตลอด การทดลอง

กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบ วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน	กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ
1.4 ให้เด็กร่วมกันวางแผนนำผลงานของแต่ละคนมารวมกันสร้างเป็นผลงานกลุ่ม แล้วช่วยกันแต่งเป็นเรื่องราว 1 เรื่อง 1.5 เด็กที่วางแผนเสร็จแล้วให้ทำกิจกรรมในชั้นปฏิบัติ 2. ชั้นปฏิบัติ (ใช้เวลาประมาณ 15 นาที) 2.1 เด็กแต่ละคนในกลุ่มปฏิบัติงานเป็นรายบุคคลตามแผนที่วางไว้ 2.2 เด็กแต่ละคนในกลุ่มนำผลงานมารวมกันสร้างเป็นผลงานใหม่ 1 ชิ้น ต่อ 1 กลุ่ม แล้วแต่งเป็นเรื่อง 1 เรื่อง 2.3 เมื่อทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ให้ทุกคนร่วมกันทำความสะอาดและจัดเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อย 3. ชั้นทบทวน (ใช้เวลาประมาณ 8 นาที) 3.1 ให้เด็กทั้ง 3 กลุ่ม นั่งเป็นกลุ่มต่อเนื่องกันไปเป็นรูปครึ่งวงกลม ดังนี้ กลุ่ม 1 กลุ่ม 2 กลุ่ม 3	

กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบ วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน	กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ
3.2 ให้เด็กแต่ละกลุ่มออกมาเล่าผลงานให้เพื่อนฟังจนครบทุกกลุ่ม หรือเล่าถึงปัญหาที่เด็กไม่สามารถทำตามแผนที่วางไว้ 3.3 ครูเป็นผู้นำในการซักถามผลงานของเด็ก และให้เพื่อนร่วมซักถามผลงาน <u>ขั้นสรุป</u> (ใช้เวลาประมาณ 8 นาที) ให้เด็กช่วยกันนำผลงานของกลุ่มไปแสดงในบริเวณที่จัด <u>หมายเหตุ</u> 1. ลักษณะของผลงานมาจากการทำงานเป็นรายบุคคล ตามที่วางแผนไว้อย่างน้อยคนละ 1 ชิ้น แล้วนำผลงานของแต่ละคน มารวมกันสร้างเป็นผลงานกลุ่ม 2. ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน <u>สัปดาห์ที่ 1</u> Pre-test 5 วัน <u>สัปดาห์ที่ 2</u> ครูทำความเข้าใจกับเด็ก และในช่วงกิจกรรมศิลปะ ครูจัดกิจกรรม ศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เพื่อแนะนำให้เด็กรู้และเข้าใจ กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม และให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม แบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน โดยใช้กระบวนการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผนและขั้นปฏิบัติ เพื่อขยายเวลาในการคิดของเด็กให้เด็กเกิดความคุ้นเคยในการเริ่มทำกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม แบบวางแผน	<u>ขั้นสรุป</u> (ใช้เวลาประมาณ 8 นาที) 1. ให้เด็กร่วมเสนอผลงาน ให้เด็กทั้ง 3 กลุ่มนั่งเป็นกลุ่มต่อเนื่องกันไปเป็นรูปครึ่งวงกลมดังนี้ กลุ่ม 1 กลุ่ม 2 กลุ่ม 3 2. ให้เด็กช่วยกันนำผลงานของกลุ่มไปแสดงในบริเวณที่จัดให้ <u>หมายเหตุ</u> ลักษณะของผลงานมาจากการทำงานเป็นรายบุคคล แล้วนำผลงานของแต่ละคนมาสร้างเป็นผลงานกลุ่ม <u>สัปดาห์ที่ 1</u> Pre - test 5 วัน

กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบ วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน	กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ
ปฏิบัติ ทบทวน ซึ่งการขยายเวลาจะช่วยให้เด็กได้เข้าใจกระบวนการ วางแผน และปฏิบัติมากขึ้นโดยใช้กำหนดเวลา 35 นาที สัปดาห์ที่ 8 -10 ดำเนินกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม แบบวางแผนปฏิบัติ ทบทวน เติมรูปแบบ บทบาทครู - อธิบายข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำศิลปสร้างสรรค์ - ครูใช้คำพูดหรือคำถามกระตุ้นให้เด็กวางแผนในลักษณะต่อไปนี้ - “วันนี้หนูอยากทำกิจกรรมอะไรคะ” - “หลังจากเสร็จกิจกรรมของแต่ละคนแล้ว หนูคิดว่าจะนำผลงานมาสร้างเป็นภาพอะไร” - “หนูจะตั้งชื่อผลงานที่ทำร่วมกันอย่างไร” - ครูใช้สื่อประกอบการสนทนาเพื่อกระตุ้นให้เด็กวางแผน เช่น โทรศัพท์ หุ่นมือ ไมโครโฟน เครื่องบันทึกเสียง ฯลฯ - ครูเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์และช่วยเหลือ ในขณะที่เด็กลงมือปฏิบัติ - ครูใช้คำพูดหรือคำถาม เพื่อให้เด็กสนทนาในชั้นทบทวน ในลักษณะต่อไปนี้	สัปดาห์ที่ 2 ครูทำความคุ้นเคยกับเด็ก และในช่วงกิจกรรมศิลปะ ครูจัดกิจกรรม ศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เพื่อแนะนำให้เด็กรู้และเข้าใจ กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม และให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม สัปดาห์ที่ 8 - 10 ดำเนินกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ บทบาทครู - อธิบายข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำศิลปสร้างสรรค์ - ช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือ โดยสังเกตจากท่าทางและคำพูดของเด็ก - ดูแลเด็กอยู่ห่าง ๆ

กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบ วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน	กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ
- “หนูคิดว่าได้ทำตามแผนที่วางไว้อย่างไร” - “หนูคิดว่าหนูพอใจผลงานที่กลุ่มหนูทำ แค่ไหน” - “หนูเล่าเรื่องที่หนูแต่งให้เพื่อนฟังหน่อย ซิคะ” - “หนูเปลี่ยนแปลงแผนงานที่วางไว้ไหม (ถ้าเปลี่ยนหนูเปลี่ยนเป็นกิจกรรมอะไร)” - “ใครต้องการถามเพื่อน ๆ เกี่ยวกับผลงาน หรือเรื่องที่เพื่อนแต่งบ้าง” 6. ครูใช้สื่อประกอบในการทบทวน เช่น โทรศัพท์ หุ่นมือ ไมโครโฟน เครื่องบันทึก เสียง ฯลฯ 7. ครูบันทึกการวางแผนและคำพูดของเด็กเป็น รายบุคคลในขณะที่ครูเข้าร่วมกิจกรรม วางแผนกับเด็ก	

ภาคผนวก ข

**คู่มือการจัดสถานการณ์ที่ใช้ในการสังเกต และแบบสังเกต
ความสัพันธ์ทางสังคม**

คู่มือการจัดสถานการณ์ที่ใช้ในการสังเกต
คำชี้แจงทั่วไป

1. สถานการณ์สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมสร้างขึ้นทั้งหมด 5 สถานการณ์ โดยจัดสถานการณ์สังเกตก่อนการทดลอง 5 สถานการณ์ และหลังการทดลอง 5 สถานการณ์
2. ใช้เวลาในการจัดสถานการณ์ 1 สถานการณ์ ใช้เวลา 1 วัน วันละ 1.45 ชั่วโมง
3. จัดสรรบริเวณพื้นที่ให้เป็นมุมการเล่นหรือทำกิจกรรมเหมาะสมสำหรับเด็ก 3 คน และสามารถสังเกตพฤติกรรมได้ชัดเจน
4. จัดวัสดุอุปกรณ์ให้ตรงกับที่กำหนดไว้ในแต่ละสถานการณ์
5. ครูผู้เข้าไปร่วมเล่นกับเด็กสามารถพูดกับเด็กในแต่ละสถานการณ์ในชั้นดำเนินการให้ตรงกับเครื่องหมายคำพูดที่กำหนดไว้

วันที่	พฤติกรรม	ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง
1	การร่วมกิจกรรมกับครู	1. ตัวต่อพลาสติก
2	การร่วมกิจกรรมกับเพื่อน	2. พิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุ
3	การสร้างมิตรภาพกับเพื่อน	3. บทบาทสมมติ “งานวันเกิด”
4	การแก้ปัญหาคัดแย้งกับเพื่อน	4. กิ้งก่า
5	การรับรู้ความต้องการของเพื่อน	5. ดิ๊กปะ

สถานการณ์ที่ใช้ในการสังเกต

1. คู่มือการจัดสถานการณ์การเล่นตัวต่อพลาสติก

วัตถุประสงค์

เพื่อสังเกตพฤติกรรมการเล่นร่วมกิจกรรมกับครู

ระยะเวลา

เวลา 1.45 ชั่วโมง โดยแบ่งเวลาเล่นกลุ่มละ 10 นาที พักระหว่างกลุ่ม 1 นาที เข้ามาเล่นทีละ 3 คน มีทั้งหมด 10 กลุ่ม

วัสดุอุปกรณ์

1. ตัวต่อพลาสติก 60 ชิ้น (ชนิดทรงกลมใส่ไว้ในตะกร้า)
2. ชั้นวางตะกร้าตัวต่อพลาสติก

การดำเนินการ

1. ขั้นเตรียมการ

- 1.1 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้ครบถ้วน
- 1.2 จัดสถานการณ์โดย
 - 1.2.1 กำหนดพื้นที่ที่เล่นมุมพลาสติกสร้างสรรค์
 - 1.2.2 จัดวางพลาสติกสร้างสรรค์ในชั้นวางของ

2. ขั้นดำเนินการ

2.1 รับเด็กเข้ามาในสถานการณ์การเล่น ครูแนะนำสถานการณ์การเล่นและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในสถานการณ์ให้เด็กรู้จักชื่อและการใช้ดังนี้

“สวัสดีค่ะเด็ก ๆ วันนี้เด็ก ๆ จะได้เล่นตัวต่อพลาสติกที่ครูจัดไว้ให้ เมื่อเล่นเสร็จให้เด็ก ๆ เก็บเข้าที่ให้เรียบร้อยด้วยค่ะ”

- 2.2 ให้เด็กและครูมาร่วมเล่นตัวต่อพลาสติกด้วยกัน โดยครูใช้คำถามดังต่อไปนี้
 “ใครอยากเล่นตัวต่อพลาสติกกันบ้าง”

ให้เด็กตอบและลงมือเล่นตัวต่อพลาสติกอย่างอิสระประมาณ 7 นาที แล้วครูใช้คำถาม “ครูต้องการตัวต่อพลาสติก 1 ชิ้น ใครจะแบ่งให้ครูได้บ้าง”

“ดูซิว่าใครอยากเอาตัวต่อพลาสติกมาต่อกับครูบ้าง”

- 2.3 เมื่อผลงานที่ต่อเสร็จแล้วครูถามชื่อผลงานเด็ก

2.4 ครูบอก “หมดเวลา” เมื่อครบกำหนดเวลา 10 นาที ส่งเด็กให้ครูประจำชั้น แล้วรับกลุ่มต่อไป จนครบ 30 คน อย่างต่อเนื่องในสถานการณ์เดียวกัน

การประเมินผล

สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม เรื่อง การร่วมกิจกรรมกับครู

2. คู่มือการจัดสถานการณ์การพิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุ

วัตถุประสงค์

เวลา 1.45 ชั่วโมง โดยแบ่งเวลาเล่นกลุ่มละ 10 นาที พักระหว่างกลุ่ม 1 นาที เข้าเล่นทีละ 3 คน มีทั้งหมด 10 กลุ่ม

วัสดุอุปกรณ์

1. สีโปสเตอร์ 3 สี (สีเหลือง แดง น้ำเงิน)
2. ถาดรองสี 3 ถาด
3. ฟองน้ำ 3 แผ่น
4. เศษวัสดุ คือ ดินกล้วย ใบไม้ แปรงสีพื้น ฝาขวด อย่างละ 1 อัน

การดำเนินการ

1. ขั้นเตรียมการ
 - 1.1 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้ครบถ้วน
 - 1.2 จัดสถานการณ์ ดังนี้
 - 1.2.1 กำหนดพื้นที่ให้เป็นมุมศิลปะ จัดโต๊ะ และชั้นวางของไว้ใกล้กัน
 - 1.2.2 วางอุปกรณ์ทั้งหมดไว้บนชั้นวางของอย่างเป็นระเบียบ

2. ขั้นดำเนินการ

2.1 รับเด็กเข้ามาในสถานการณ์การทำกิจกรรม ครูแนะนำการเล่นและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในสถานการณ์ ให้เด็กรู้จักชื่อและการใช้ดังนี้

“สวัสดีค่ะเด็ก ๆ วันนี้เด็ก ๆ จะได้ทำกิจกรรมพิมพ์สีด้วยเศษวัสดุนะคะ เด็กๆ ช่วยกันหยิบของที่ต้องใช้ออกมาจากชั้นได้และเมื่อเสร็จแล้วให้เก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อยนะค่ะ” เด็กจะทำงานเป็นรายบุคคล

2.2 ให้เด็กมาร่วมกันพิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุ โดยครูใช้คำพูดดังต่อไปนี้

“ครูมีเศษวัสดุเพียง 3 อย่าง อย่างละ 1 ชิ้นเท่านั้น ลองดูสิว่าเด็ก ๆ จะเอาแม่พิมพ์นี้มาพิมพ์สร้างเป็นภาพอะไรบ้าง”

“ใครจะเอาแม่พิมพ์ของตัวเองมาแบ่งกับเพื่อนบ้าง”

2.3 เมื่อผลงานเสร็จแล้ว ครูถามชื่อผลงานเด็ก

2.4 ครูบอก “หมดเวลา” เมื่อครูกำหนดเวลา 10 นาที ส่งเด็กให้ครูประจำชั้น แล้วรับกลุ่มต่อไป จนครบ 30 คน อย่างต่อเนื่องในสถานการณ์เดียวกัน

การประเมินผล

สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม เรื่อง การร่วมกิจกรรมกับเพื่อน

3. คู่มือจัดสถานการณ์ บทบาทสมมติ งานวันเกิด

วัตถุประสงค์

เพื่อสังเกตพฤติกรรมการสร้างมิตรภาพกับเพื่อน

ระยะเวลา

เวลา 1.45 ชั่วโมง โดยแบ่งเวลาเล่นกลุ่มละ 10 นาที พักระหว่างกลุ่ม 1 นาที เข้ามาเล่นทีละ 3 คน มีทั้งหมด 10 กลุ่ม

วัสดุอุปกรณ์

1. ขนมหี้นวันเกิด น้ำหวาน แก้ว จาน ช้อน
2. โต้ะยาว 1 ตัว ผ้าปูโต๊ะ 1 ผืน ชันวางของ 1 อัน ดอกไม้แจกัน

3. รับประทานอาหาร
4. เพลงสุขสันต์วันเกิด เครื่องเสียง

การดำเนินการ

1. ขั้นเตรียมการ

- 1.1 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้ครบถ้วน
- 1.2 จัดสถานการณ์ดังนี้
 - 1.2.1 กำหนดพื้นที่ให้เป็นงานวันเกิด
 - 1.2.2 จัดวางกล่องขนม น้ำหวาน แก้ว จาน ช้อน กล่องใส่รีบบิ้น
 - 1.2.3 จัดวางโต๊ะยาวและเก้าอี้ไว้ตรงกลาง ปูผ้าปูโต๊ะ วางแจกันดอกไม้ไว้ตรงกลาง

2. ขั้นดำเนินการ

2.1 รับผิดชอบเข้ามาในสถานการณ์การทำกิจกรรม ครูแนะนำการเล่นและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในสถานการณ์ให้เด็กรู้จักชื่อและการใช้ดังนี้

“สวัสดีค่ะ เด็ก ๆ เห็นของเหล่านี้ไหมคะ เมื่อเห็นแล้วหนูนึกถึงอะไรเอ่ย”
 ครูพามาดูของ นานนม เทียนวันเกิด มาวางที่โต๊ะเปิดดู “เราจะมาสมมติว่าวันนี้เป็นวันเกิดของเด็ก ๆ ทั้ง 3 คน เชนนี้เราจะจัดงานฉลองกัน เด็ก ๆ มาช่วยกันจัดโต๊ะอาหารและตกแต่งประดับห้องให้สวยงามดีไหม ครูมีรีบบิ้นสายรุ้งเอามาตกแต่งห้องดีไหมคะ”

“ใครอยากจัดโต๊ะอาหารและตกแต่งห้องสำหรับวันเกิดบ้าง”

“ลองคิดดูซิว่าเด็ก ๆ จะจัดโต๊ะอาหารและตกแต่งห้องอย่างไร”

2.2 ครูบอก “หมดเวลา” เมื่อครบกำหนดเวลา 10 นาที ส่งเด็กให้ครูประจำชั้น แล้วรับกลุ่มต่อไป จนครบ 30 คน อย่างต่อเนื่องในสถานการณ์เดียวกัน

การประเมินผล

สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม เรื่อง การสร้างมิตรภาพกับเพื่อน

4. คู่มือการจัดสถานการณ์กลิ้งสี่

วัตถุประสงค์

เพื่อสังเกตพฤติกรรมการแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อน

ระยะเวลา

เวลา 1.45 ชั่วโมง โดยแบ่งเวลาเล่นกลุ่มละ 10 นาที พักระหว่างกลุ่ม 1 นาที เข้าเล่นทีละ 3 คน มีทั้งหมด 10 กลุ่ม

วัสดุอุปกรณ์

1. สีโปสเตอร์ 3 สี ผสมกาวน้ำ ใส่แก้วไว 3 แก้ว
2. ถาดสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ 1 ใบ
3. กระดาษเปล่า
4. ช้อน 3 คัน ลูกแก้ว 3 ลูก

การดำเนินการ

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้ครบถ้วน

1.2 จัดสถานการณ์ ดังนี้

1.2.1 กำหนดพื้นที่ให้เป็นมุมศิลปะ จัดโต๊ะ และชั้นวางของไว้อย่างเรียบร้อย

1.2.2 จัดวางอุปกรณ์ไวบนชั้นวางของ

2. ขั้นดำเนินการ

2.1 รับเด็กเข้ามาในสถานการณ์การทำกิจกรรม ครูแนะนำการเล่นและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในสถานการณ์ ให้เด็กรู้จักชื่อและการใช้ดังนี้

“สวัสดีค่ะ วันนี้เด็ก ๆ จะได้ทำกิจกรรมกลิ้งสี่นะคะ”

“เด็ก ๆ นำช้อนตักสีทีละสีนะคะ แล้วเอียงถาดให้สีกลิ้งไปมา หนูลองทำดูสิว่าจะกลิ้งสี่เป็นภาพอะไร”

“ครูมี 3 สี สีละ 1 ขวด เด็ก ๆ ลองคิดดูว่าจะทำอย่างไรให้กลิ้งสีทั้ง 3 สีได้”

“เล่นแล้วเก็บของเข้าที่นะคะ”

2.2 กรูบอก “หมดเวลา” เมื่อครบกำหนดเวลา 10 นาที ส่งเด็กให้ครูประจำชั้น แล้วรับกลุ่มต่อไป จนครบ 30 คน อย่างต่อเนื่องในสถานการณ์เดียวกัน

การประเมินผล

สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม เรื่อง การแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อน

5. คู่มือการจัดสถานการณ์กิจกรรมฝึกปะ

วัตถุประสงค์

เพื่อสังเกตพฤติกรรมการรับรู้ความต้องการของเพื่อน

ระยะเวลา

เวลา 1.45 ชั่วโมง โดยแบ่งเวลาเล่นกลุ่มละ 10 นาที พักระหว่างกลุ่ม 1 นาที เข้าเล่นทีละ 3 คน มีทั้งหมด 10 กลุ่ม

วัสดุอุปกรณ์

1. นิตยสารเก่า 1 เล่ม
2. กาวลาเทกซ์ 1 ถ้วย
3. กระดาษแผ่นใหญ่ 1 แผ่น
4. โຕ้ะ 1 ตัว ชั้นวางของ

การดำเนินการ

1. ขั้นเตรียมการ
 - 1.1 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้ครบถ้วน
 - 1.2 จัดสถานการณ์ ดังนี้
 - 1.2.1 กำหนดพื้นที่ให้เป็นมุมศิลปะ จัดโຕ้ะ และชั้นวางของไว้ใกล้กัน
 - 1.2.2 จัดวางอุปกรณ์ไว้บนชั้นวางของ

2. ขั้นดำเนินการ

2.1 รับเด็กเข้ามาในสถานการณ์การทำกิจกรรม ครูแนะนำการเล่นและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในสถานการณ์ ให้เด็กรู้จักชื่อและการใช้ดังนี้

“สวัสดีค่ะเด็ก ๆ วันนี้ครูมีกิจกรรมฝึกปะมาให้เด็กทำ เด็กสามารถฝึกภาพจากนิตยสาร เด็ก ๆ ขอบภาพไหนก็นึกมาทากาวปะลงบนกระดาษเปล่าที่ครูนำมาให้”

“แต่ครูเตรียมกระดาษเปล่ามาให้เด็กทั้ง 3 คน เพียง 1 แผ่น นิตยสาร 1 เล่ม กาว 1 ถ้วย เด็ก ๆ ลองคิดดูว่าจะทำอย่างไร และจะทำภาพอะไรดี”

“เมื่อเล่นเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่นะคะ”

2.2 ครูบอก “หมดเวลา” เมื่อครูกำหนดเวลา 10 นาที ส่งเด็กให้ครูประจำชั้น แล้วรับกลุ่มต่อไป จนครบ 30 คน อย่างต่อเนื่องในสถานการณ์เดียวกัน

การประเมินผล

สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม เรื่อง การรับรู้ความต้องการของเพื่อน

แบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม

คำชี้แจง

แบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมประกอบด้วย

1. พฤติกรรมการร่วมกิจกรรมกับครู	4 พฤติกรรม
2. พฤติกรรมการร่วมกิจกรรมกับเพื่อน	4 พฤติกรรม
3. พฤติกรรมการสร้างมิตรภาพกับเพื่อน	3 พฤติกรรม
4. พฤติกรรมการแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อน	4 พฤติกรรม
5. พฤติกรรมการรับรู้ความต้องการของเพื่อน	5 พฤติกรรม

ข้อปฏิบัติในการสังเกต

- เขียนชื่อผู้สังเกต ผู้สังเกตคนที่ สถานการณ์สังเกต ชั้นที่สังเกต เวลา วัน เดือน ปี ที่สังเกต

2. เขียนหมายเลขเด็กคนที่สังเกตให้ตรงกับช่วงเวลาที่ใช้สังเกต ซึ่งต้องให้สอดคล้องกับตารางสังเกต

3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน เป็นผู้สังเกตพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละสถานการณ์ ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยหมุนเวียนเป็นกลุ่มตามตารางการสังเกต ซึ่งการสังเกตนั้นสังเกตครั้งละ 1 หัวข้อพฤติกรรมต่อ 1 สถานการณ์ ดังนั้น การสังเกตแต่ละครั้งจะใช้ประกอบกับคู่มือการจัดสถานการณ์สังเกตในหัวข้อพฤติกรรมที่กำหนดขึ้น และการสังเกตในแต่ละหัวข้อพฤติกรรมให้สังเกตพฤติกรรมย่อยทุกพฤติกรรมในหัวข้อพฤติกรรมนั้น ๆ ตั้งแต่เด็กเริ่มเข้าเล่นในสถานการณ์ จนกระทั่งหมดเวลาการสังเกต 10 นาที

4. บันทึกพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมทันทีที่สังเกตเห็นพฤติกรรม

การให้คะแนน

1. ในช่วงเวลาที่สังเกตเด็ก ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมใด ไม่ว่าจะแสดงกี่ครั้งก็ตามให้ใส่หมายเลข 1 ลงในช่องตรงกับพฤติกรรมที่นักเรียนแสดง

2. ถ้าเด็กไม่แสดงพฤติกรรมในช่วงเวลาที่สังเกตเด็ก ให้ใส่หมายเลข 0 ลงในช่องตรงกับพฤติกรรมที่เด็กไม่แสดง

ความสัมพันธ์ทางสังคม

หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกของเด็กปฐมวัยในการร่วมกิจกรรมกับครู และเพื่อน การสร้างมิตรภาพกับเพื่อน การแก้ปัญหา และการรับรู้ความต้องการของเพื่อน ในขณะที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ด้วยซึ่งสังเกตได้จาก ทำทาง การกระทำ การแสดงความคิดเห็นหรือภาษาของเด็กปฐมวัย

ภาคผนวก ก

บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. ดร.พัชรี ผลโยธิน
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. ดร.วรรณาท รักสกุลไทย
 โรงเรียนเกษมพิทยา
3. อาจารย์อารี เกษมรติ
 โรงเรียนอนุบาลสามเสน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
4. อาจารย์รุ่งรวี กนกวิบูลย์ศรี
 โรงเรียนอนุบาลสามเสน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
5. อาจารย์บุรณีย์ สุวรรณพิมย์
 โรงเรียนอนุบาลรักลูก
6. อาจารย์สุทธภา โชตประดิษฐ์
 มหาวิทยาลัยบูรพา

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวไฉมน ศรีสุรักษ์

เกิด 6 ตุลาคม 2512

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 10 ถ.พระแก้ว ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง 52100

โทร. 054 - 228065

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2527 มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนศรีนคร อ.ศรีนคร จ.สุโขทัย

พ.ศ.2530 มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนนารีนครจังหวัดแพร่ อ.เมือง จ.แพร่

พ.ศ.2534 คบ. (ปฐมวัยศึกษา) จากวิทยาลัยครูเชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

พ.ศ.2540 กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
กรุงเทพมหานคร

**การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ**

**บทคัดย่อ
ของ
ชไมมน ศรีสุรักษ์**

**เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย
เมษายน 2540**

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ

กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนชายหญิง อายุ 5 - 6 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนอนุบาลลำปาง(เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ซึ่งได้มาจากครูผู้สอนคัดเลือกเด็กที่เห็นควรให้มีการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมมาจำนวน 30 คน แล้วแบ่งเป็น 2 กลุ่ม โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย เป็นกลุ่มควบคุม 15 คน ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ และกลุ่มทดลอง 15 คน ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองเป็นเวลา 8 สัปดาห์

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ แบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม คู่มือการจัดการสถานการณ์สังเกต ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น .90

ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ก่อนและหลังการทดลองมีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการทดลองมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลอง
2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ ก่อนและหลังการทดลองมีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการทดลองมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลอง
3. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนและแบบปกติ มีความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน มีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบปกติ

**A STUDY OF SOCIAL RELATIONS OF PRESCHOOL CHILDREN EXPERIENCING
CREATIVE ART ACTIVITIES WITH PLAN - DO - REVIEW AND
CONVENTIONAL GROUPINGS**

AN ABSTRACT

BY

CHAMAIMONE SRISURAK

**Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master
of Education degree in Early Childhood Education
at Srinakarinwirot University**

April 1997

The purpose of this study was to compare social relations of preschool children experienced creative art activities with plan - do - review and conventional groupings.

The subjects were 30 preschool children, age 5 - 6 years in Kindergarten 2, second semester of the academic year 1996 at Anubarnlumpang School, Lumpang Province. The teachers selected the children who need developed social relations development then randomly assigned into the experimental group of 15 children experiencing creative art group activities with plan - do - review and the control group of 15 children experiencing creative art activities with conventional grouping. The two groups were taught by the researcher for eight consecutive weeks.

The instruments of this study were Plan - Do - Review and Conventional Grouping Lesson Plans and Social Relations Observation Form and a Manual for situation settings. The reliability of the instrument was .90.

The results were as follows :

1. Social relations of preschool children using plan - do - review grouping had higher scores in social relations ability with significant difference at .01 level.
2. Social relations of preschool children using conventional grouping had higher scores in social relations ability with significant difference at .01 level.
3. Social relations of preschool children experienced creative art activities with plan - do - review and conventional groupings were significantly different at .01 level.